

**Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność
STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA
na lata 2014-2020**

październik 2017 (v.6)

Spis treści

I. Charakterystyka LGD	4
I.1. Forma prawna i nazwa LGD	4
I.2. Opis obszaru LGD.....	4
I.3. Spójność przestrzenna LGD	5
I.4. Opis procesu tworzenia partnerstwa.....	5
I.5. Opis struktury LGD	6
I.6. Opis składu organu decyzyjnego.....	6
I.7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	7
I.8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	7
II. Partycypacyjny charakter LSR.....	7
II.1. Opis procesu włączenia społeczności lokalnej i partycypacyjnych metod konsultacji.....	7
II.2. Dane z konsultacji społecznych wykorzystane do opracowania LSR BL	10
II.3. Opis partycypacyjnej realizacji LSR.....	12
III. Diagnoza – opis obszaru i ludności	12
III.1. Określenie grup szczególnie istotnych w realizacji LSR, problemów i obszarów interwencji	12
III.2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości.....	17
III.3. Opis rynku pracy i określenie grup defaworyzowanych	19
III.4. Działalność sektora społecznego	21
III.5. Problemy społeczne.....	22
III.6. Wewnętrzna spójność obszaru	24
III.7. Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie.....	25
IV. Analiza SWOT	26
V. Cele i wskaźniki	30
V.1. Specyfikacja celów i przedsięwzięć	30
V.2. Wskazanie zgodności celów z celami PROW 2014-2020.....	35

V.3. Przedstawienie źródeł finansowania celów	36
V.4. Przedstawienie przedsięwzięć wraz ze sposobem ich realizacji	36
V.5. Wskaźniki	39
VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów	48
VI.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań – sposób powstania procedur, ich kluczowe cele i założenia	48
VI.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru – powiązanie z diagnozą, celami i wskaźnikami.....	48
VI.3. Innowacyjność w kryteriach wyboru – definicja i zasady oceny	50
VI.4. Realizacja projektów grantowych	51
VII. Plan działania.....	52
VIII. Budżet LSR BL	54
VIII.1 Ogólna charakterystyka budżetu.....	54
VIII.2 Opis powiązań budżetu z celami LSR BL.....	55
IX. Plan komunikacji.....	56
X. Zintegrowanie	57
X.1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi.....	57
X.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów, branż w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć	61
XI. Monitoring i ewaluacja.....	63
XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	67
Załącznik nr 1 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 – Procedura aktualizacji LSR.....	68
Załącznik nr 2 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 – Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu	69
Załącznik nr 3 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020	72
– Plan działania	72
Załącznik nr 4 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 – Budżet LSR BL	75
Załącznik nr 5 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 – Plan komunikacji.....	75

I. Charakterystyka LGD

I.1. Forma prawna i nazwa LGD

Partnerstwo jest stowarzyszeniem „specjalnym” posiadającym osobowość prawną, działającym w oparciu o Statut i przepisy, na które się w nim powołano. Partnerstwo ma charakter trójsektorowy, jego członkami, obok osób fizycznych, są osoby prawne. Nadzór nad działalnością LGD prowadzi marszałek województwa. Organem partnerstwa, odróżniającym go od innych stowarzyszeń jest Rada, do której wyłącznych kompetencji należy ocena i wybór operacji oraz ustalanie kwot wsparcia. Jest to forma organizacyjno-prawna charakterystyczna dla wszystkich lokalnych grup działania (LGD).

Nazwa partnerstwa brzmi: STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA, a w dalszej części dokumentu zastąpiona została skrótem LGD BL.

I.2. Opis obszaru LGD

Tabela 1. Dane demograficzne LGD BL z podziałem na gminy członkowskie.

Lp.	Województwo	Powiat	Gmina	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności [osoba]	Gęstość zaludnienia [osoba/km ²]
1	lubuskie	międzyrzecki	Bledzew	247	4 543	18
2			Międzyrzecz	315	25 155	80
3			Przytoczna	185	5 694	31
4			Pszczew	178	4 269	24
5			Skwierzyna	285	12 477	44
6		strzelecko-drezdenecki	Dobiegniew	351	6 793	19
7			Drezdenko	400	17 579	44
8			Stare Kurowo	78	4 173	54
9			Strzelce Krajeńskie	319	17 426	55
10			Zwierzyn	100	4 447	44
11		świebodziński	Lubrza	122	3 522	29
12			Łagów	199	5 156	26
13			Skąpe	181	5 132	28
14			Szczaniec	113	3 944	35
15			Świebodzin (z wyłączeniem miasta Świebodzin)	216	8 341	40
LGD BL				3 289	128 651	39

LGD BL znajduje się w całości w północno-wschodniej części województwa lubuskiego i zajmuje 23,51% jego powierzchni. Rozciągnięty południkowo teren LGD BL nie wykracza poza granice powiatów: międzyrzeckiego, strzelecko-drezdeneckiego i świebodzińskiego. Spójny terytorialnie obszar o powierzchni 3 272 km² tworzy 15 gmin: Bledzew, Dobiegniew, Drezdenko, Lubrza, Łagów, Międzyrzecz, Przytoczna, Pszczew, Skąpe, Skwierzyna, Stare Kurowo, Strzelce Krajeńskie, Szczaniec, Świebodzin (z wyłączeniem miasta Świebodzin), Zwierzyn. Liczba ludności tego obszaru, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na dzień 31 grudnia 2013 roku, wynosiła 128 651, a średnia gęstość zaludnienia tego obszaru to 39 osób/km².

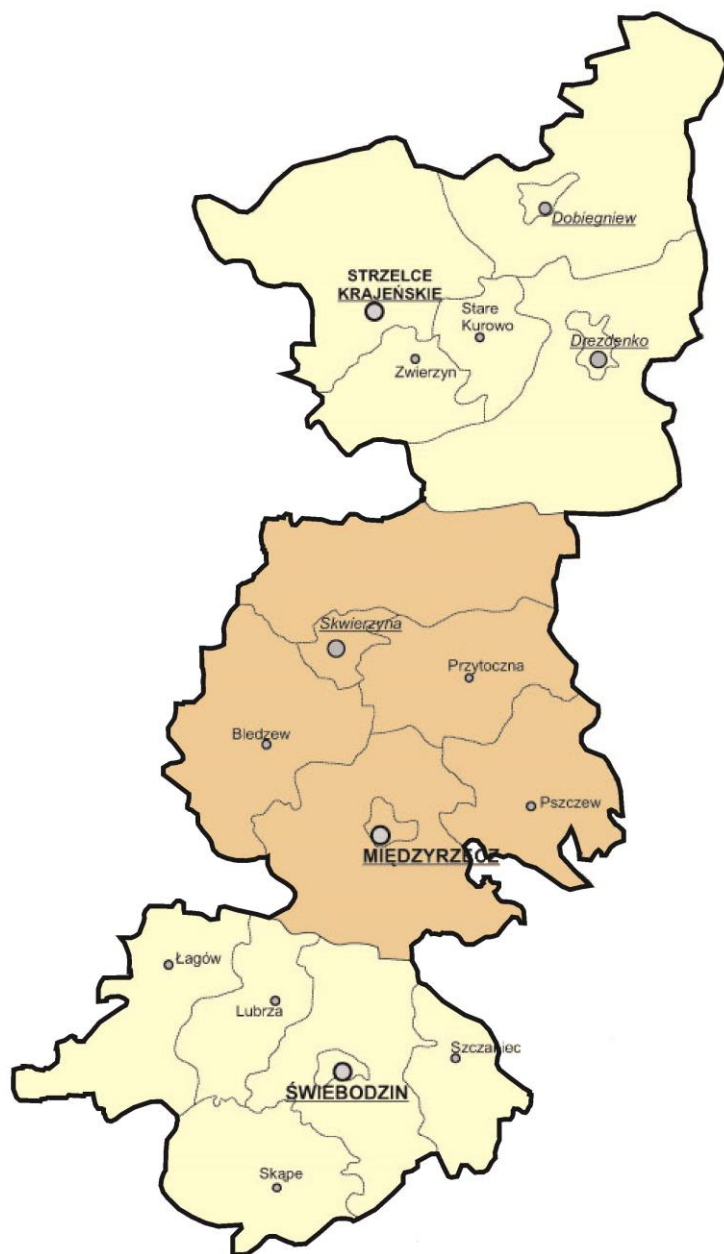
Dane demograficzne zostały zaprezentowane w Tabeli 1.

„Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020” w dalszej części dokumentu określana jako LSR BL, zakłada na całym obszarze LGD BL realizację operacji jedynie w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Szersze informacje dotyczące charakterystyki obszaru i mieszkańców, ze względu na swoją wagę dla prawidłowości diagnozy, zostały zawarte w rozdziale III. *Diagnoza – opis obszaru i ludności.*

I.3. Spójność przestrzenna LGD

Spójność terytorialna została zaprezentowana na Rycinie nr 1.

Rycina nr 1. Mapa prezentująca granice obszaru planowanego do objęcia LSR BL.

I.4. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Pierwsze spotkanie, któremu przyświecała myśl zawiązania stowarzyszenia stanowiącego partnerstwo trójsektorowe, odbyło się w maju 2007 roku w Świebodzinie. We wrześniu 2007 roku 16 członków założycieli uczestniczyło w zebraniu założycielskim Stowarzyszenia „LGD Działaj z Nami”. Przyjęty w dniu zebrania statut jako obszar działania wskazywał 3 gminy: Lubrzę, Skape i Świebodzin, a celem jego powołania był rozwój obszaru i wspieranie inicjatyw społecznych. Rejestracja Stowarzyszenia „LGD Działaj z Nami” nastąpiła 16 października 2007 roku. W 2008 roku w poczet członków zwyczajnych została przyjęta czwarta gmina – Szczaniec. W grudniu 2008 roku Stowarzyszenie „LGD Działaj z Nami” złożyło wniosek o wybór lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach PROW 2007-2013. Stowarzyszenie liczyło wówczas 30 członków zwyczajnych: 12 reprezentantów sektora społecznego, 7 reprezentantów sektora gospodarczego i 11 reprezentantów sektora publicznego. W skład organu decyzyjnego wchodziło wówczas 10 członków: 3 reprezentowało sektor społeczny, 3 sektor gospodarczy, a 4 publiczny – większość z nich posiadała doświadczenie w pozyskiwaniu środków unijnych. W maju 2009 roku Stowarzyszenie „LGD Działaj z Nami” podpisało umowę na realizację lokalnej strategii rozwoju. W styczniu 2010 roku do grona członków zwyczajnych przyjęto kolejnych 10 gmin, które wniosły doświadczenie w realizacji „Pilotażowego Programu Leader+”: Bledzew, Dobięgniew, Drezdenko, Międzyrzecz, Przytoczna, Pszczew, Skwierzyna, Stare Kurowo, Strzelce Krajeńskie, Zwierzyn. Wskutek tej decyzji obszar realizacji lokalnej strategii rozwoju został rozszerzony i objął 14 gmin. Należy podkreślić, że w ślad za członkami zwyczajnymi – gminami – reprezentującymi sektor publiczny, w poczet członków przyjmowani byli również członkowie reprezentujący sektory społeczny i gospodarczy, którzy zyskali również reprezentację w radzie decyzyjnej oraz zarządzie Stowarzyszenia „LGD Działaj z Nami”.

Istotną rolę w budowaniu partnerstwa, tożsamości lokalnej oraz kapitału społecznego odgrywały liczne działania w ramach nabywania umiejętności i aktywizacji. W latach 2011-2014 w blisko 100 szkoleniach udział wzięło ponad 1000 osób, LGD prezentowała się na około 40 wielotysięcznych imprezach we wszystkich gminach członkowskich, rozstrzygnięto blisko 10 konkursów budujących markę LGD i pozwalających identyfikować działania beneficjentów. W ręce mieszkańców trafiły dziesiątki publikacji, których celem było ukazanie elementów spójności obszaru. Przedsiębiorcy i organizacje członkowskie z obszaru były partnerami w realizacji większości tych działań.

Realizacja lokalnej strategii rozwoju w ramach PROW 2007-2013 pozwoliła pracownikom biura i członkom Stowarzyszenia „LGD Działaj z Nami” nabyć największe doświadczenie we wdrażaniu podejścia LEADER. W pracy nad przygotowaniem dokumentu strategicznego uczestniczyło 2 spośród 4 obecnych pracowników biura. Kolejnym ważnym etapem była praca nad rozszerzeniem strategii o dodatkowe cele szczegółowe i przedsięwzięcia, poprzedzona konsultacjami społecznymi. W realizacji strategii obok członków i mieszkańców LGD uczestniczyło 3 spośród 4 obecnych pracowników biura. O kompetencjach pracowników biura we wdrażaniu i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym najlepiej świadczy wykorzystanie 89,91% środków przeznaczonych na działanie „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”.

W styczniu 2015 roku do grona członków zwyczajnych przyjęta została piętnasta gmina – Łagów. Jednocześnie, w czerwcu 2015 roku, w wyniku prowadzenia intensywnych działań na rzecz umocnienia partnerstwa, skład członków zwyczajnych osiągnął 83 podmioty. Kolejnym doświadczeniem we wdrożeniu podejścia LEADER, którego kwintesencją jest oddolność, była realizacja Planu włączenia społecznego w ramach przygotowania Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „LGD Działaj z Nami” na lata 2014-2020 w ramach działania 19.1. Wsparcie przygotowawcze.

W listopadzie 2015 roku Walne Zebranie Członków podjęło decyzję o zmianie nazwy partnerstwa na związaną historycznie z obszarem i wskazującą na spójność obszaru.

LGD BL jest kontynuacją Stowarzyszenia „LGD Działaj z Nami”, które realizowało LSR w ramach PROW 2007-2013, co pozwala przenieść doświadczenie zdobyte, zarówno przez organy zarządzające, kadre biur, jak i członków LGD. Zdobyte doświadczenie jest bardzo istotne w świetle kontynuacji rozwiązywania tych samych problemów, co obrazuje *Tabela 2*. Usystematyzowano jedynie cele oraz położono większy nacisk na przedsiębiorczość.

Tabela 2. Porównanie celów ogólnych strategii w ramach PROW 2007-2013 i PROW 2014-2020

PROW 2007-2013	PROW 2014-2020
Wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców wsi	Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA obszarem przyjaznym do życia
Rozwój turystyki, rekreacji i sportu	Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA
	Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA

Nabyte doświadczenie i umiejętności oraz osiągnięty etap budowania partnerstwa w aspekcie przeprowadzonej diagnozy sugerującej dalszą działalność służącą zaspokajaniu podobnych, jak w okresie programowania 2007-2013, potrzeb pozwala na współpracę z tymi samymi grupami docelowymi. Szczególnie ważne okazać mogą się nawiązane kontakty i współpraca z lokalnymi liderami oraz oddolnie budowane lokalne partnerstwa, którym LGD BL pomagała w procesie rejestracji – rozwój ekonomii społecznej z pewnością będzie kontynuowany. Szczególnej uwagi i doboru narzędzi komunikacyjnych wymagać będą, wyłonione w drodze

diagnozy, grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, osoby do 30 i powyżej 50 roku życia. Uzasadnienie doboru grup defaworyzowanych znajduje się w rozdziale *III. Diagnoza – opis obszaru i ludności*.

1.5. Opis struktury LGD

Pośród 84 podmiotów będących członkami LGD BL sektor społeczny reprezentują 33 podmioty, gospodarczy 19 podmiotów, a publiczny 32 podmioty. Szczególną uwagę zwrócono na ograniczenie reprezentowania członków sektorów społecznego i gospodarczego przez osoby powiązane z sektorem publicznym. Pośród reprezentantów każdego z sektorów znajdują się mieszkańcy. Skład członkowski jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, znaleźli się w nim mieszkańcy, organizacje pozarządowe o różnych celach statutowych, przedsiębiorcy – zarówno mikro jak i mali przedsiębiorcy – o różnych profilach działalności oraz osoby fizyczne i prawne reprezentujące różnego rodzaju jednostki publiczne. Ponadto członkostwo w LGD BL nie jest w żaden sposób ograniczone. Członkami zwyczajnymi są przedstawiciele grup szczególnie istotnych z punktu wdrożenia LSR BL - 15 organizacji pozarządowych odzwierciedlających zainteresowania i potrzeby szczególnie aktywnych mieszkańców oraz 6 podmiotów zajmujących się turystyką.

Skład członkowski nie daje przewagi żadnej z grup interesu, podobnie jak nie daje przewagi członkom zwyczajnym z jednej gminy.

1.6. Opis składu organu decyzyjnego

Tabela 3. Skład członkowski Rady

Lp.	Imię i nazwisko	Reprezentowany sektor	Płeć	<35 lat	Doświadczenie	
					Ocena i wybór wniosków w ramach LSR 2007-2013	Realizacja operacji w ramach LSR 2007-2013
1	Carewicz Piotr	gospodarczy	mężczyzna	nie	tak	tak
2	Naks Barbara	społeczny	kobieta	nie	nie	tak
3	Okopna Lidia	gospodarczy	kobieta	nie	tak	tak
4	Robak Łukasz	gospodarczy	mężczyzna	nie	nie	tak
5	Sulej Ewelina	publiczny	kobieta	tak	tak	tak
6	Walach Andrzej	społeczny	mężczyzna	nie	tak	tak
7	Wasiak Anna	społeczny	kobieta	nie	tak	tak

Podczas wyboru członków do siedmioosobowej Rady położono szczególny nacisk na dobór osób, uwzględniając konieczność zachowania quorum, parytetów i sektorowości na etapie oceny i wyboru pojedynczej operacji, dlatego w skład Rady weszło 3 reprezentantów sektora społecznego, 3 reprezentantów sektora gospodarczego, 1 reprezentant sektora publicznego. Zwrócono również uwagę, aby członkowie reprezentowali obie płcie, dlatego w składzie Rady znalazły się 4 kobiety i 3 mężczyzn. Jeden z członków nie ukończył 35 lat życia. Skład Rady zaprezentowano w *Tabeli 3*.

Członkowie Rady reprezentujący ten sam sektor zostali wybrani z różnych gmin członkowskich, co minimalizuje ryzyko konfliktu interesu u reprezentantów tego samego sektora na poziomie oceny tej samej operacji i zapewnia, narzucony Regulaminem Rady i procedurami wyboru, wymóg, iż ani władze publiczne, ani żadna grupa interesu nie posiada 49% praw głosu.

Przy wyborze członków do Rady kierowano się ich kompetencjami i doświadczeniem we wdrażaniu LSR – 5 z 7 członków dokonywało oceny i wyboru operacji w ramach lokalnej strategii rozwoju w ramach PROW 2007-2013, uczestniczyło w szkoleniach z tej tematyki

oraz pracach nad procedurami i kryteriami wyboru. Wszyscy członkowie, jako beneficjenci, realizowali projekty i uczestniczyli w szkoleniach na temat PROW 2014-2020, a następnie przy tworzeniu procedur i kryteriów wyboru operacji w ramach LSR BL.

W skład Zarządu wchodzi 2 reprezentantów sektora gospodarczego i 3 reprezentantów sektora publicznego.

I.7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Proces decyzyjny, którego efektem jest realizacja operacji pozwalających osiągnąć zamierzoną zmianę, sprowadza się do wyboru operacji jak najwyższej jakości zgodnych z celami LSR BL. Narzędziem pozwalającym wybrać takie właśnie operacje są kryteria wyboru, które przygotowano w taki sposób, aby były obiektywne, przejrzyste, niedyskryminujące, mierzalne, wynikały z diagnozy i były adekwatne do wskaźników. Ze względu na wybór operacji najwyższej jakości dla zaplanowanej zmiany wybrane kryteria mają wyższą wagę.

Jedynym organem, w którego kompetencji leży wybór operacji i ustalanie kwot wsparcia jest Rada. W procedurach wyboru i Regulaminie Rady wprowadzono liczne zapisy mające na celu zachowanie parytetów, sektorowości, poufności, bezstronności, fachowości wyboru oraz kontrolowania jego jakości i zgodności tego wyboru z przyjętymi rozwiązaniami, a w razie konieczności możliwość wdrożenia procesów dyscyplinujących – włącznie z wykluczeniem z organu lub zmianą składu Rady. Szczegółowe informacje dotyczące rozwiązań zastosowanych w procesie decyzyjnym zawarto w rozdziale VI. *Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.*

I.8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie LGD jest Statut LGD BL, który stworzony został w oparciu o Prawo o stowarzyszeniach oraz prawodawstwo dotyczące rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność i prawodawstwo dotyczące rozwoju obszarów wiejskich – zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym.

Dokumentami niższego rzędu, które bezwzględnie nie mogą być w swej treści sprzeczne z nadrzędnym Statutem, są regulaminy. Kluczowym jest Regulamin Rady, który został przygotowany z udziałem jej członków, a po uwzględnieniu konstruktywnych uwag zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych, zatwierdzony przez Walne Zebranie Członków. Regulamin Rady nie powiela treści zawartych w procedurze wyboru, a jedynie wskazuje na jej stosowanie. Ze względu na transparentność wyboru procedury będą udostępniane do wiadomości publicznej. Będą one prezentowane i omawiane lub udostępniane do wglądu na spotkaniach informacyjnych i szkoleniach. Podczas prowadzonego doradztwa udzielana będzie informacja na temat regulaminów.

Kolejne regulaminy określają zasady działania Walnego Zebrania Członków, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i biura LGD. Dokumenty te nie dublują treści zawartych w Statucie, są jedynie ich rozszerzeniem. Wszystkie dokumenty regulujące działalność LGD udostępnione zostały na stronie internetowej www.bramalubuska.pl.

II. Partycypacyjny charakter LSR

II.1. Opis procesu włączenia społeczności lokalnej i partycypacyjnych metod konsultacji

Przygotowanie LSR nastąpiło przy udziale lokalnej społeczności. Podstawowym narzędziem informowania na temat przebiegu przygotowań LSR BL, ale mającym także za zadanie aktywizowanie mieszkańców obszaru do włączenia się w prace nad dokumentem, była strona internetowa, na której został zamieszczony Plan włączenia społeczności lokalnej w przygotowanie LSR wraz z harmonogramem. Na stronie internetowej na bieżąco zamieszczane były również aktualności i sprawozdania lub protokoły ze zrealizowanych metod konsultacyjnych.

Za przygotowanie LSR odpowiedzialna była powołana do tego pięcioosobowa grupa robocza.

Partycypacyjny charakter LSR zapewnił udział społeczności w konsultacjach społecznych, zastosowanych zostało 7 metod konsultacyjnych zarówno ilościowych, jak i jakościowych, dobranych według charakteru zbieranych informacji i etapu konsultacji.

Proces konsultacyjny poprzedziła analiza danych (desk research). Podczas analizy danych wykorzystano również rekomendacje i wnioski z badania ewaluacyjnego pod nazwą *Wpływ realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013 na dynamikę i kierunek rozwoju oraz poprawę warunków życia mieszkańców obszaru Stowarzyszenia „LGD Działaj z Nami”*. Pozwoliło to uzyskać informacje o strukturze lokalnej społeczności, problemach rynku pracy, rozwoju ekonomii społecznej czy potencjalnych grupach defaworyzowanych i grupach interesu. Diagnoza pozwoliła wstępnie zdefiniować problemy i potencjał obszaru objętego LSR, wskazać elementy spójności obszaru, ale również poprawnie przygotować narzędzia do metod konsultacyjnych i uwzględnić w konsultacjach grupy istotne z punktu widzenia realizacji LSR. Udział tych grup wskazano w opisie poszczególnych metod.

W Tabeli 4. wskazano krótki opis zastosowanych metod badawczych, zastosowane na nich narzędzia, opisano dobór uczestników, a także wskazano terminy realizacji poszczególnych metod konsultacyjnych oraz liczbę uczestniczących w nich osób.

Tabela nr 4. Charakterystyka, terminy realizacji i liczba uczestników metod partycypacyjnych konsultacji do opracowania LSR

Nazwa metody Specyfika	Badanie ankietowe	Focus group interview (zintegrowany wywiad grupowy)	Moderowane spotkania otwarte (spotkania konsultacyjne)	Grupa robocza	Kawiarnia obywatelska	Dyskusje reprezentantów grup	Otwarta przestrzeń
Opis metody badawczej	Metoda ilościowa, skierowana do mieszkańców LGD	Metoda jakościowa, poznanie opinii grupy osób o podobnych potrzebach	Poznanie opinii mieszkańców wszystkich gmin w konkretnych kwestiach	Opracowywanie dokumentów przez grupę ekspertów dla konkretnych problemów	Nieformalna przestrzeń, dyskusje, burza mózgów	Opiniowanie konkretnych zagadnień, przygotowanie rekomendacji	Dyskusja nad ciągłością opracowanej LSR, wypracowanie przez grupy ostatecznych uwag
Narzędzia	Ankieta – papier, on-line	Scenariusz FGI	Warsztaty, program	Przepisy, dane, dokumenty	Warsztaty z udziałem moderatora	Projekty elementów LSR	Projekt LSR, grupy tematyczne
Dobór uczestników	Losowo, równomierny dostęp terytorialny	Odrębne spotkania zaproszonych przedstawicieli 3 sektorów	Otwarty, udział zainteresowanych osób	Wybrani eksperci, przedstawiciele 3 sektorów	Otwarty, udział zainteresowanych osób	Reprezentanci grup interesów, grup defaworyzowanych, sektorów	Otwarty, udział zainteresowanych osób
Liczba uczestników	552	27	139	5	8	8	20
Terminy realizacji	czerwiec – wrzesień 2015	10-08-2015 11-08-2015 12-08-2015 13-08-2015	24-08-2015 *2 25-08-2015 *2 27-08-2015 *2 28-08-2015 31-08-2015 *2 01-09-2015 *2 02-09-2015 *2 03-09-2015 *2	czerwiec – grudzień 2015	25-11-2015	listopad –grudzień 2015	08-12-2015

W ramach wszystkich metod konsultacyjnych tworzone były protokoły zawierające analizę oraz uzasadnienie przyjęcia bądź odrzucenia wniosków.

W dniu 22-12-2015 roku LSR BL przyjęło Walne Zebranie Członków.

W Tabeli 5. wskazano liczbę partycypacyjnych metod konsultacyjnych zastosowanych dla każdego z kluczowych etapów opracowywania LSR oraz zakres danych wykorzystanych na potrzeby kluczowych etapów opracowania LSR.

Tabela 5. Dane metod partycypacyjnych konsultacji wykorzystane do opracowania LSR i liczba metod wykorzystanych dla poszczególnych elementów LSR

Nazwa metody badawczej Element LSR	Badanie ankietowe	Focus group interview (zintegrowany wywiad grupowy)	Moderowane spotkania otwarte (spotkania konsultacyjne)	Grupa robocza	Kawiarnia obywatelska	Dyskusje reprezentantów grup	Otwarta przestrzeń	Liczba wykorzystanych metod partycypacyjnych konsultacji
	1	2	3	4	5	6	7	
Diagnoza i analiza SWOT	Uwzględniono wyniki z pytań: 2. o problemy i potrzeby, 4. o zasoby i potencjał, 8. o elementy spójności obszaru	Identyfikacja problemów, potrzeb, potencjału, zasobów wg konspektów FGI poszczególnych sektorów	Zebranie opinii na temat problemów, potrzeb, potencjału, zasobów, opracowanie analizy SWOT	Przygotowanie diagnozy i analizy SWOT w oparciu o analizę danych, badanie ankietowe, FGI, spotkania konsultacyjne		Rekomendacje dot. diagnozy i analizy SWOT przygotowanych przez grupę roboczą	Analiza poprawności wykonania diagnozy i analizę SWOT	6
Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz	Uwzględniono wyniki z pytań: 2. o problemy i potrzeby, 3. o kierunek rozwoju obszaru, 4. o	Uwzględnienie opinii na temat turystyki, jakości życia, przedsiębiorczości, zamierzeń projektowych	Opracowanie matryc logicznych – logika interwencji (problemy, cele, wskaźniki, mierniki)	Opracowanie matrycy logicznej, celów, wskaźników, planu działania		Rekomendacje dot. celów, wskaźników i planu działania przygotowanych przez grupę roboczą	Analiza poprawności celów, wskaźników planu działania oraz jego powiązania z analizą SWOT	6

opracowanie planu działania	zasoby i potencjał							
Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru	Uwzględniono wyniki z pytań: 2. o problemy i potrzeby, 8. o elementy spójności obszaru	Ujęcie w kryteriach: innowacyjności, wielkości miejscowości, grup defaworyzowanych, warunków życia	Skonsultowanie propozycji tworzenia i zmiany kryteriów wyboru	Opracowanie we współpracy z Radą zasad wyboru operacji: Regulaminu Rady, procedury wyboru i ustalania kryteriów wyboru		Rekomendacje dot. procedury wyboru, Regulaminu Rady, kryteriów wyboru przygotowanych przez grupę roboczą	Analiza bezstronności procedur wyboru i równego dostępu oraz uwzględnienia diagnozy w kryteriach	6
Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Uwzględniono wyniki z pytania: 9. o źródła informowania			Stworzenie zasad monitorowania i opracowanie zasad ewaluacji	Zebranie dodatkowych opinii w związku ze znacznym przeniesieniem obowiązków monitorowania na mieszkańców	Rekomendacje dot. zasad monitorowania i ewaluacji przygotowanych przez grupę roboczą	Analiza poprawności założeń ewaluacyjnych i wykorzystania danych z monitorowania wdrożenia LSR	5
Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	Uwzględniono wyniki z pytania: 9. o źródła informowania		Omówienie doboru sposobów komunikacji z mieszkańcami	Opracowanie planu komunikacji z określeniem wskaźników, grup docelowych i narzędzi		Rekomendacje dot. planu komunikacyjnego przygotowanego przez grupę roboczą	Analiza doboru grup docelowych i narzędzi komunikacji w planie komunikacyjnym	5

W metodach partycypacyjnych zapewniono udział grupom szczególnie istotnym z punktu widzenia realizacji LSR BL:

- NGO – przedstawiciele organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia) w szczególności o celach statutowych związanych z: kulturą, sportem i aktywizacją społeczną oraz organizacje turystyczne
- JST - jednostki samorządu terytorialnego
- Przedsiębiorcy – właściciele mikro i małych przedsiębiorstw
- Potencjalni przedsiębiorcy – mieszkańcy zainteresowani podjęciem działalności gospodarczej

Podstawową metodą ilościową było badanie ankietowe. Dobór respondentów był losowy, zadbane jednak o równomierny dostęp do ankiet na całym obszarze. Ankiety udostępniono za pomocą stron internetowych LGD BL i gmin członkowskich, a także ankietowych skrzynek podawczych wystawionych w biurze LGD BL i urzędach gmin, co zapewniło również udział społeczności wykluczonej cyfrowo. Równomierny dostęp pozwala stwierdzić, iż metoda zapewniła udział wszystkich grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR BL. Zebrane ankiety wskazały postrzegane przez lokalną społeczność potrzeby i problemy, zasoby i potencjały, jak również postrzeganie przez lokalną społeczność spójność obszaru LSR BL. Respondenci wskazali także główny kierunek rozwoju i dogodne sposoby pozyskiwania informacji.

Po wstępnej elitaryzacji społeczności lokalnej zastosowana została metoda jakościowa – zintegrowane wywiady pogłębione (FGI - Focus Group Interview). Spotkania prowadził moderator według opracowanego scenariusza. Grupami docelowymi trzech spotkań były: JST, NGO, przedsiębiorcy (w tym rolnicy). Grupami istotnymi z punktu realizacji LSR BL byli przedstawiciele: jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, szczególnie o celach statutowych związanych z: kulturą, sportem, aktywizacją społeczną, przedsiębiorcy reprezentujący różne gałęzie gospodarki, potencjalni przedsiębiorcy. Wywiady w gronach osób o wspólnych interesach i problemach pozwoliły uzyskać informacje o szerokim spektrum oczekiwań poszczególnych grup i sposobów rozwiązań najważniejszych problemów z wykorzystaniem lokalnego potencjału.

Kolejną metodą konsultacyjną były moderowane spotkania otwarte w każdej z 15 gmin członkowskich, których głównym zadaniem było przeprowadzenie analizy SWOT w oparciu o zebrane wcześniej zastosowanymi metodami dane, następnie utworzenie drzew problemów i przekształcenie ich w strukturę celów wraz z określeniem wskaźników i doбором mierników. Podczas tych spotkań konsultowano również procedurę tworzenia i zmiany kryteriów wyboru operacji. Podczas spotkań konsultowano również metody komunikacji z mieszkańcami. W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele grup, które w przyszłości wezmą udział w realizacji LSR BL: organizacje pozarządowe, organizacje turystyczne, przedsiębiorcy, gminy, osoby planujące podjąć działalność gospodarczą. Wnioski z tych konsultacji zostały wykorzystane przez zespół opracowujący LSR podczas tworzenia diagnozy i analizy SWOT, formułowania celów i przedsięwzięć oraz tworzenia procedury ustalania i zmiany kryteriów wyboru operacji, ale także planu komunikacji.

Następnym narzędziem partycypacyjnym wykorzystanym przy opracowaniu LSR BL była grupa robocza, czyli grupa dobrana pod kątem fachowości, ale i zachowania sektorowości, co pozwoliło na przygotowanie dokumentacji na wysokim poziomie, jak również ze zrównoważonym zachowaniem interesów wszystkich 3 sektorów, a więc z zachowaniem opinii grup istotnych dla realizacji LSR BL. W pięcioosobowej grupie znalazło się 3 ekspertów (pracownicy biura), a także po jednym przedstawicielu każdego sektora, będących mieszkańcami obszaru LGD. Skład grupy roboczej zaprezentowano w *Tabeli 6*. Faktem jest, że grupa robocza rozpoczęła swoją pracę już wcześniej przed opisanymi metodami partycypacyjnymi, opracowując dane zastane, natomiast dopiero po spotkaniach otwartych z mieszkańcami przystąpiła do opracowywania LSR BL. Zespół fachowców i mieszkańców opracowywał cały dokument na każdym etapie oraz załączniki. Wykorzystał do tego wnioski z wcześniejszych metod konsultacyjnych. Zapisy przygotowane przez grupę roboczą mogły ulec zmianie po realizacji kolejnych metod partycypacyjnych na podstawie opracowanych wniosków. Efektem prac grupy roboczej jest treść niniejszego dokumentu.

Tabela 6. Skład grupy roboczej

Lp.	Członek grupy roboczej	Reprezentacja
1	Bugała Paweł	ekspert – kierownik zespołu
2	Kropp Marzena	ekspert
3	Bagińska Joanna	ekspert, sektor gospodarczy (mieszkaniec)
4	Piotrowski Arkadiusz	sektor społeczny (mieszkaniec)
5	Staszyńska Halina	sektor publiczny (mieszkaniec)

+30, 50+ i trwale bezrobotni oraz sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. W spotkaniach tych uczestniczył kierownik Zespołu Roboczego. W siedmioosobowej grupie dyskusyjnej reprezentanci poszczególnych grup wnosili swoje uwagi i opiniowali dokumenty. W razie wątpliwości opracowywali rekomendacje do zmiany treści lub alternatywne zapisy. Protokół zawierający wnioski z dyskusji reprezentantów grup trafiał do Zespołu Roboczego, który na protokole pozostawiał adnotację o uwzględnieniu bądź odrzuceniu rekomendacji. Wykorzystanie tego narzędzia konsultacyjnego pozwoliło na zajęcie stanowiska w sprawie LSR BL grupy osób będących odzwierciedleniem lokalnej społeczności, a jednocześnie zadbanie przez każdego z członków o interes reprezentowanej grupy w kontekście przyszłej realizacji LSR.

Tabela 7. Reprezentanci grup

Lp.	Reprezentant	Reprezentacja
1	Sulej Ewelina	grupa defaworyzowana +30 (mieszkaniec)
2	Walach Andrzej	grupa defaworyzowana 50+ (mieszkaniec)
3	Edward Kresowski	grupa defaworyzowana – trwale bezrobotni (mieszkaniec)
4	Ignatowicz Ryszard	sektor gospodarczy (mieszkaniec)
5	Mukomiłowa Teresa	sektor społeczny (mieszkaniec)
6	Naks Barbara	sektor społeczny (NGO)
7	Nowotnik Jolanta	sektor publiczny (mieszkaniec)

Projekt LSR powstały w oparciu o zebrany dotychczas materiał konsultacyjny oraz wyniki badań własnych i ewaluacji został zaprezentowany podczas ostatniego elementu konsultacji – open space (otwarta przestrzeń). Głównym tematem dyskusji były wszystkie kluczowe elementy LSR. Różnica polegała na tym, że projekt dokumentu został zaprezentowany w całości, a jednym z zadań uczestników było zwrócenie uwagi na to czy zachowana jest ciągłość logiczna dokumentu i czy treści przedstawione w ramach kolejnych rozdziałów wynikają z siebie i czy są spójne. W dalszej części każdy z uczestników mógł wziąć udział w zajęciach warsztatowych nad wybranym lub wybranymi przez siebie tematami – kluczowymi etapami LSR. Przygotowane w ten sposób uwagi zostały zaprezentowane i przedyskutowane, a następnie zdecydowano o ich uwzględnieniu bądź odrzuceniu. Drugim elementem odróżniającym open space od dyskusji reprezentantów grup był dobór uczestników, który w przypadku open space był otwarty i przypadkowy. W konsultacjach mógł wziąć udział każdy zainteresowany i zając w tej sprawie stanowisko – pozwoliło to na udział wszystkich grup istotnych dla realizacji LSR

BL. LSR BL poprzez zawieszenie go na stronie internetowej skonsultowano ze społecznością lokalną.

II.2. Dane z konsultacji społecznych wykorzystane do opracowania LSR BL

W wyniku przeprowadzonych konsultacji zgromadzono liczne informacje. Dane z poszczególnych metod, zawarte w opracowaniu badania ankietowego, protokołach FGI, MSO, kawiarni obywatelskiej, podsumowaniu warsztatów tworzenia analizy SWOT i przekształcania drzewa problemów w strukturę celów, rekomendacjach reprezentantów grup i uczestników otwartej przestrzeni, wykorzystane do opracowania LSR wskazano w Tabeli 5. Na podstawie danych opracowano wnioski, które przedstawiono w Tabeli 8. ze wskazaniem od jakich grup pochodzą. Wszystkie wnioski miały wpływ na kształt celów, przedsięwzięć lub wskaźników, natomiast w Tabeli 8. kolorem czerwonym zaznaczono te, które bezpośrednio wykorzystano do tworzenia celów, przedsięwzięć i wskaźników.

Tabela 8. Wnioski z konsultacji społecznych ze wskazaniem grup biorących udział w ich formułowaniu

Wnioski z konsultacyjnych metod partycypacyjnych	Grupy objęte badaniem dla przyjętego wniosku*	Wniosek pochodzi od grupy defaworyzowanej**
Problem mieszkańców i obszar to:		
Pr-1. Wysokie bezrobocie i brak miejsc pracy	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Pr-2. Trwale bezrobotni	FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Pr-3. Trudności w zdobyciu pracy przez osoby w wieku do 30 i powyżej 50 lat	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Pr-4. Niskie zarobki	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Pr-5. Niedostosowanie form edukacji do potrzeb rynku pracy	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Pr-6. Malejąca liczba mieszkańców na obszarach wiejskich: migracja i emigracja	FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-7. Relacje między mieszkańcami wymagają poprawy	FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-

Pr-8. Brak związku mieszkańców z miejscem zamieszkania	FGI NGO, FGI JST, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-9. Małe zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne	FGI NGO, FGI JST, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-10. Mała liczba miejsc umożliwiających uprawianie sportu i rekreacji	A, FGI NGO, FGI JST, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-11. Niewiele wydarzeń sportowych i rekreacyjnych	A, FGI NGO, FGI JST, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-12. Niewielka liczba wydarzeń kulturalnych	A, FGI NGO, FGI JST, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-13. Kumulacja inwestycji w miejscowościach gminnych	A, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-14. Mały wachlarz usług turystycznych niedostosowany do możliwości finansowych różnych grup turystów	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-15. Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-16. Słaba promocja turystyczna	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Pr-17. Niewykorzystane lokalne zasoby	FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Pr-18. Małe wykorzystanie energii odnawialnej	MSO, GR, DRG, OP	-
Ważna w środowisku potrzeba to:		
Po-1. Współpraca	FGI NGO, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Po-2. Zwiększenie aktywności fundacji i stowarzyszeń	A, FGI NGO, FGI JST, MSO, GR, DRG, OP	-
Po-3. Zwiększenie liczby sklepów i zakładów usługowych na wsiach	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Po-4. Większa liczba inwestycji poza miejscowościami gminnymi	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Po-5. Stworzenie miejsc pracy blisko miejsc zamieszkania	MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Po-6. Większa świadomość ekologiczna mieszkańców	FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Po-7. Większe wykorzystanie lokalnych surowców i produktów	FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Po-8. Rozwój turystyki	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Po-9. Dostosowanie oferty turystycznej do popytu	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Po-10. Zwiększenie konkurencyjności poprzez innowacyjne rozwiązania	FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, +30
Po-11. Stosowanie różnorodnych form aktywizacji mieszkańców i komunikowania się		
Zasobami obszaru jest/są:		
Z-1. Obecność wielu kultur	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Z-2. Walory naturalne: rzeki, jeziora, lasy, ukształtowanie terenu	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Z-3. Czysta woda i czyste powietrze	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Z-4. Bogactwo flory i fauny	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Z-5. Formy ochrony przyrody: parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты, obszary Natura 2000	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Z-6. Atrakcje turystyczne	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Z-7. Surowce i produkty lokalne, w tym lasy dostarczające drewna, dziczyzny, runa leśnego	FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
Potencjał do realizacji zmiany to:		
Pt-1. Aktywność mieszkańców, którą należy wykorzystać do rozwoju przedsiębiorczości i kapitału społecznego	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	50+, +30
Pt-2. Liczne zwyczaje kulturowe i obrzędy tradycyjne mieszkańców	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Pt-3. Skomunikowanie z ościennymi aglomeracjami głównie dzięki drodze wojewódzkiej S3 i autostradzie A2	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	-
Pt-4. Położenie geograficzne, bliskość granicy i dużych miast	A, FGI NGO, FGI JST, FGI P, MSO, GR, DRG, OP	TB, 50+, +30
* (grupami są uczestnicy metod partycypacyjnych, dla których przyjęto skróty: A - ankieta, FGI NGO - spotkanie fokusowe z NGO, FGI JST - spotkanie fokusowe z JST, FGI P - spotkanie fokusowe z przedsiębiorcami, MSO - moderowane spotkania otwarte, GR - grupa robocza, DRG - dyskusje reprezentantów grup, OP - otwarta przestrzeń).		
** przedstawiciele grup defaworyzowanych brali udział w anonimowym badaniu ankietowym w dyskusjach reprezentantów grup i innych metodach partycypacyjnych i mieli wpływ na wszystkie wnioski – dlatego wskazano te wnioski, na które przedstawiciele grup kładli najsilniejszy nacisk; grupy defaworyzowane określono skrótami: TB - trwale bezrobotni, 50+ - osoby, które ukończyły 50. rok życia, +30 – osoby, które nie ukończyły 30. roku życia		

Grupa robocza dokonała analizy wniosków sformułowanych na podstawie konsultacji społecznych. Zwrócono szczególną uwagę na podążanie za opinią większości mieszkańców i przedstawiciele grup defaworyzowanych. Ostatecznie odrzucono jedynie wnioski pozostające w sprzeczności z wiodącymi opiniami. Pozwoliło to na odrzucenie wniosków marginalnych lub prezentujących partykularny interes. Poniżej przedstawiono wnioski, których w wyniku dokonanej analizy grupa robocza nie uwzględniła w opracowaniu LSR BL:

1. Istnieje potrzeba rozwoju przemysłu,
2. Problemem są liczne formy ochrony przyrody, które są utrudnieniem dla rozwoju gospodarki,

Uzasadnienie dla 1 i 2: stwierdzenia takie pozostają w sprzeczności ze wskazaniem przez mieszkańców turystyki jako głównego kierunku rozwoju, która opiera się w znacznej mierze o walory środowiska naturalnego, dodatkowo mieszkańcy w dalszych konsultacjach wskazali, że zagrożeniem, które dla obszaru niesie przemysł jest zanieczyszczenie środowiska, ponadto obecność przemysłu pogorszyłaby warunki życia w pobliżu dużych zakładów – konieczny jest rozwój przedsiębiorczości, ale w skali mikro i małych przedsiębiorstw.

3. Istnieje potrzeba rozwoju rolnictwa,

Uzasadnienie dla 3: mimo, iż rolnictwo jest ogromnym „zakładem pracy” i pełni ważną rolę na obszarze, to rolnictwo nie może być przedmiotem wsparcia w ramach LSR, gdyż wsparcie takie przewidziano w innych działaniach PROW 2014-2020,

4. Istnieje potrzeba budowy i przebudowy dróg gminnych i powiatowych,

5. Problemem jest zły stan nawierzchni dróg,

Uzasadnienie dla 4 i 5: rozwiązanie tego problemu dla całego obszaru przerasta możliwości finansowe LSR, nawet gdyby skierowano na ten cel całe środki, podczas kolejnych etapów konsultacji mieszkańcy wskazali, że istnieją inne źródła finansowania infrastruktury drogowej oraz wolę realizacji innych zadań kosztem rezygnacji z rozwiązania tego problemu.

II.3. Opis partycypacyjnej realizacji LSR

Realizacja LSR BL zakłada niedyskryminujący dostęp dla wszystkich. Wynikiem przeprowadzonych konsultacji jest świadomość istnienia środowisk, które gorzej radzą sobie ze sprawami formalnymi lub osób, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Głównym aspektem realizacji LSR BL będzie organizacja naborów wniosków. Wiąże się z tym ogłoszenie informacji, z którą należy dotrzeć do wszystkich zainteresowanych, wiąże się to z doбором odpowiednich i różnorodnych narzędzi. Oprócz dotarcia z informacją o naborze, zainteresowani zostaną poinformowani o szkoleniach i doradztwie. Szersze informacje w tym zakresie znalazły się w rozdziale IX. *Plan komunikacji*. Ponadto LGD BL podejmie działania animacyjne: konkursy, wydarzenia rekreacyjne, związane z budowaniem kapitału społecznego i tożsamości lokalnej. Celem tego typu oferty będzie pobudzenie do działania. Mieszkańcy będą mieli wpływ na sposób i miejsce realizacji działań aktywizacyjnych, które wpłyną na dostrzeżenie możliwości jakie niesie realizacja LSR, a także włączenia się we wspólne prace. Podjęte zostaną również działania związane ze zwiększeniem komunikacji z mieszkańcami w celu jak najszerszego dotarcia z ofertą LGD BL.

Mieszkańcy będą zaangażowani w:

- monitorowanie i ocenę realizacji LSR BL – listy wybranych operacji i protokoły podawane będą do publicznej wiadomości, prowadzone będą coroczne spotkania z mieszkańcami mówiące o stopniu realizacji wskaźników i najbliższych planach związanych z naborami oraz działaniami aktywizacyjnymi, beneficjenci pomocy składać będą ankiety monitorujące, zawierające informacje o realizacji wskaźników produktu i aktywizacji. Społeczności miejscowości, w których zakończono projekty, będą brały udział w ankietach służących ocenie oddziaływania zrealizowanych projektów, ocenie realizacji LSR i jej efektów posłuży ewaluacja mid-term, która zapewni udział społeczności, formą udziału społeczności jest również Walne Zebranie Członków;
- aktualizacja LSR BL – mieszkańcy mają możliwość wnioskowania o zmianę zapisów LSR BL w tym, związanych z przedsięwzięciami i wskaźnikami oraz budżetem, przygotowane przez społeczność projekty zmian, zostaną poddane szerszym konsultacjom, przed przedstawieniem na Walnym Zebraniu Członków, również o projektach zmian, których źródłem będzie zmiana przepisów, będą konsultowane z lokalną społecznością w celu akceptacji lub znalezienia innego rozwiązania, głównym narzędziem konsultowania będzie internet, jednak w razie dużych zmian nie wyklucza się organizacji spotkań;
- opracowanie i zmiany lokalnych kryteriów wyboru – zadaniem kryteriów wyboru jest zapewnienie wyboru operacji, które najlepiej przyczynią się do rozwiązania problemów i dokonania na obszarze zmian opisanych celami, dlatego opracowanie kryteriów opierało się o wnioski z badania ankietowego, FGI, dokonała tego grupa robocza, w skład której weszli przedstawiciele trzech sektorów, następnie kryteria były konsultowane ze społecznością podczas dyskusji reprezentantów grup oraz otwartej przestrzeni, kryteria zaprezentowano również na stronie internetowej oczekując uwag, zmiana kryteriów może nastąpić na wniosek mieszkańca bądź grupy mieszkańców lub członków Rady, jednak zawsze będzie konsultowana z lokalną społecznością poprzez internet oraz w trakcie odbywających się w tym czasie spotkań z mieszkańcami.

12

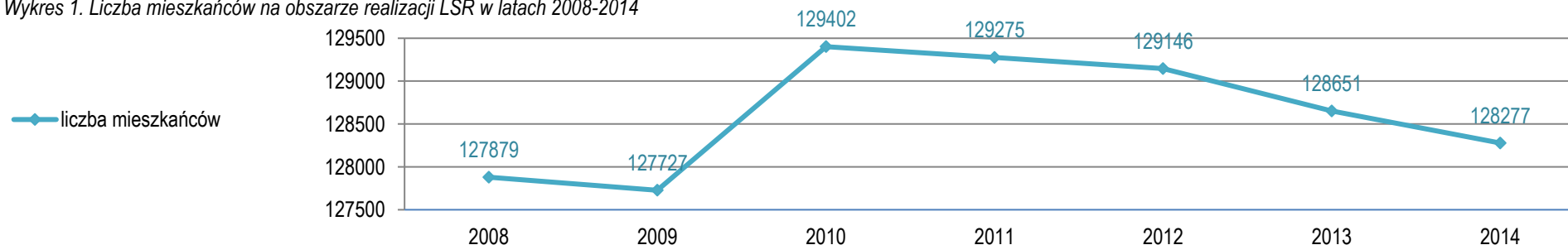
III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

III.1. Określenie grup szczególnie istotnych w realizacji LSR, problemów i obszarów interwencji

Wskazanie grup mających istotne znaczenie z punktu widzenia realizacji LSR wymaga zidentyfikowania problemów, a następnie określenie obszarów interwencji. Proces ten opiera się o opracowane wnioski z konsultacji społecznych, zawarte w poprzednim rozdziale oraz przeprowadzoną analizę danych statystycznych, będące jednocześnie uzasadnieniem właściwego wyboru obszarów interwencji. Kluczową kwestią jest zaprezentowanie obrazu lokalnej społeczności w postaci prezentacji i omówienia danych demograficznych.

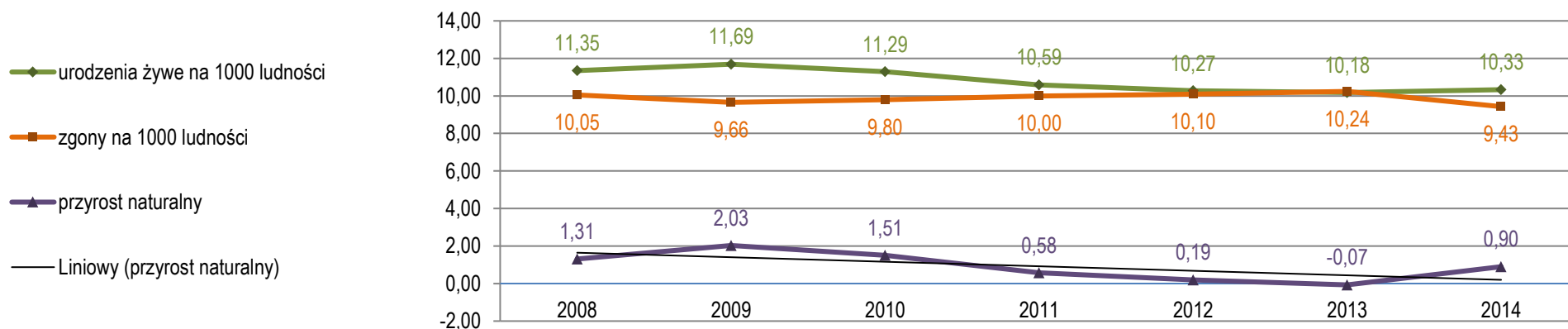
Na *Wykresie 1.* przedstawiono liczbę mieszkańców.

Wykres 1. Liczba mieszkańców na obszarze realizacji LSR w latach 2008-2014

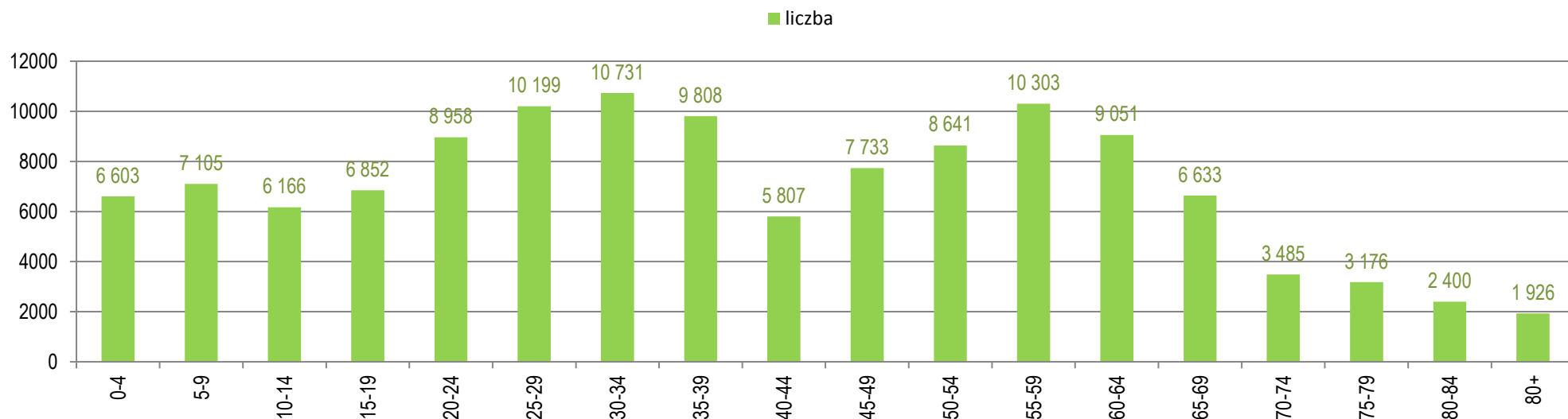
Od 2010 roku widoczny jest wyraźnie negatywny trend przejawiający się spadkiem liczby mieszkańców. Jedną z przyczyn malejącej liczby mieszkańców jest spadający przyrost naturalny zaprezentowany na *Wykresie 2*.

Wykres 2. Przyrost naturalny na tle urodzeń i zgonów na obszarze realizacji LSR w latach 2008-2014

Przyrost naturalny w latach 2008-2014 spadał. Jest to wyraźnie widoczne na wykresie liniowym. Spadek przyrostu naturalnego wynika ze zmniejszenia liczby narodzin w stosunku do pozostającej na porównywalnym poziomie liczby zgonów. Ma to wpływ na strukturę wieku mieszkańców, która zaprezentowana została na *Wykresie 3*.

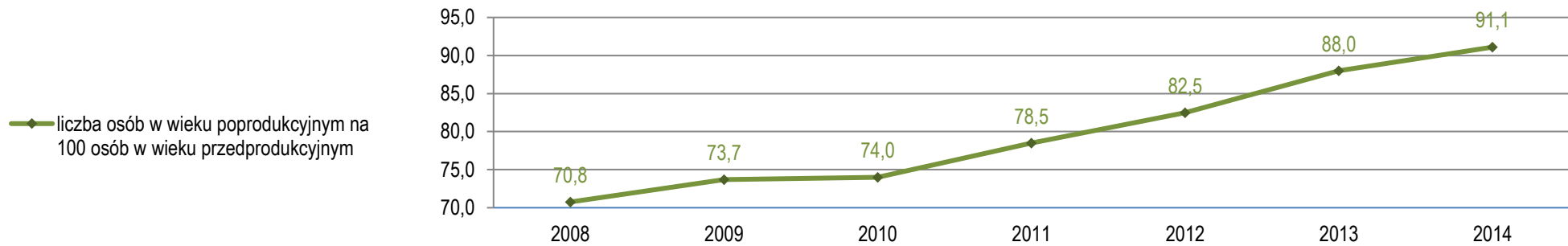
Wykres 3. Struktura wieku na obszarze realizacji LSR w 2014 roku

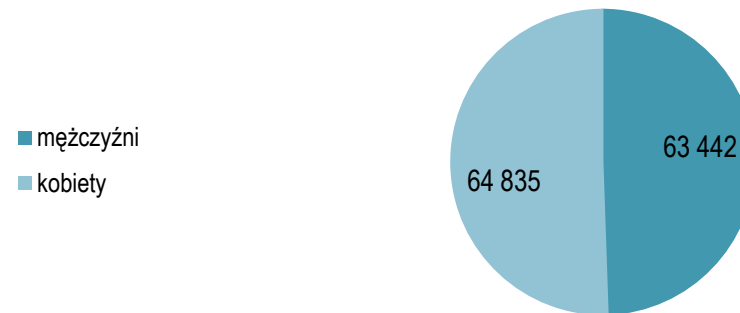
Widoczne są tu dwa negatywne zjawiska: porównywalna populacja grup w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym oraz znacznie mniejsza grupa w wieku przedprodukcyjnym. Skutkiem w przyszłości będzie większa grupa poprodukcyjna niż produkcyjna.

Efektom spadającego przyrostu naturalnego jest wyraźnie wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, co zaprezentowano na *Wykresie 4*.

Wykres 4. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym na obszarze realizacji LSR w latach 2008-2014

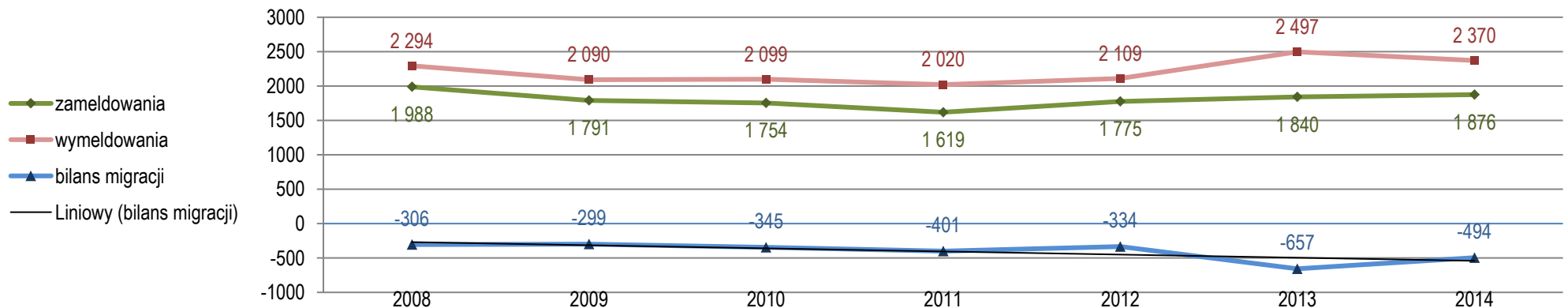

Wykres 5. Struktura płci na obszarze realizacji LSR w 2014 roku

Z Wykresu 5. widzimy, że różnica liczebna obu płci nieznacznie przekracza 1%, co nie jest zjawiskiem niepokojącym i nie wymaga interwencji w LSR BL związanej z określeniem grupy defaworyzowanej w tym zakresie. Kolejnym zjawiskiem, którego wynikiem jest spadek liczby mieszkańców, jest zaprezentowana na Wykresie 6. migracja mieszkańców.

Wykres nr 6. Migracje mieszkańców z obszaru realizacji LSR w latach 2008-2014

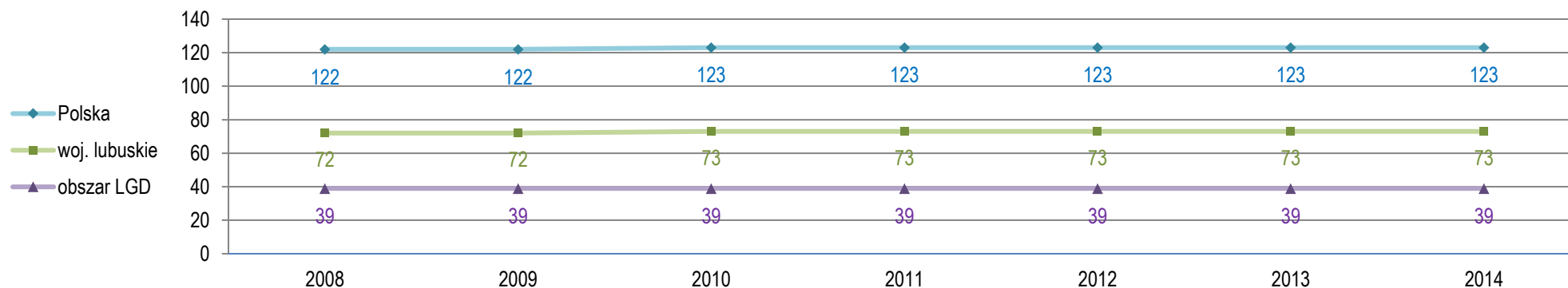

Bilans migracji obliczony jako różnica pomiędzy zameldowaniami, a wymeldowaniami okazuje się mieć negatywny wpływ na liczbę mieszkańców obszaru – w latach 2008-2014 był on wciąż ujemny. Co gorsza wykres liniowy dla tego zjawiska pokazuje, że coraz więcej ludzi opuszcza ten obszar.

Biorąc pod uwagę spadającą liczbę mieszkańców w latach 2008-2015 oraz niekorzystny kierunek trendu dla tego zjawiska, spowodowane spadkiem przyrostu naturalnego zbliżającego się do wartości ujemnych oraz opuszczaniem tego obszaru przez mieszkańców, istotnym kierunkiem interwencji LSR powinno być odwrócenie lub choćby powstrzymanie tych zjawisk, inaczej grozi to wyludnieniem obszaru, w szczególności małych miejscowości.

W odniesieniu do przeprowadzonych konsultacji społecznych (patrz rozdział II. *Partycypacyjny charakter LSR*) można stwierdzić, że przyczynami zjawiska wyludniania są migracja w celach zarobkowych wynikająca ze zbyt małej liczby miejsc pracy i niskich zarobków oraz niedogodne warunki życia, szczególnie w miejscowościach poniżej 5 tys. mieszkańców, czego przejawem są niezaspokajanie potrzeb mieszkańców dotyczących infrastruktury rekreacyjnej i sportowej czy liczby wydarzeń sportowych i rekreacyjnych. Stwarza to zagrożenie pogorszenia stanu zdrowia mieszkańców spowodowanego brakiem ruchu i otyłością. Na utrudnienie życia na obszarach wiejskich wpływa również utrudniony dostęp do dóbr i usług konsumenckich. Sytuację tę dodatkowo pogarsza bardzo mała liczba połączeń komunikacji publicznej, którymi mieszkańcy mogliby dojeżdżać do pracy lub miejscowości mających bogatszą ofertę sportową i rekreacyjną czy handlową i usługową. Dostępność do dóbr, usług i oferty zagospodarowania czasu wolnego jest tym gorsza, im większa jest odległość do miejscowości gminnej oraz im mniejsza jest miejscowość. Mała gęstość zaludnienia jest tu nie bez znaczenia. Zjawisko to jest szczególnie wyraźne na północnym krańcu LGD, gdzie miejscowości mają małą liczbę mieszkańców, a bardzo dużą powierzchnię – budynki mieszkalne są tam oddalone od siebie nawet o 500 m. Gęstość zaludnienia zobrazowano na *Wykresie 7*.

Wykres 7. Gęstość zaludnienia na obszarze realizacji LSR w latach 2008-2014 na tle Polski i woj. lubuskiego

Na *Wykresie 7* widać wyraźnie, że gęstość zaludnienia na obszarze LGD jest znacznie mniejsza niż w Polsce czy woj. lubuskim.

Kolejną przyczyną negatywnego spadku liczby mieszkańców jest słaba tożsamość lokalna przejawiająca się brakiem znajomości własnych korzeni i kultury. Zatraca się dziedzictwo lokalne, którego elementami są tradycja, obyczaje czy architektura.

Odwrócenie negatywnych trendów wymaga określenia następujących obszarów interwencji LSR: rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR oraz poprawa warunków życia na obszarze.

Aby wzmocnić rozwój przedsiębiorczości obszaru i zintensyfikować jego oddziaływanie na obszar poprzez ruch pieniądza, rozwój ten należy oprzeć o surowce i produkty lokalne, których znikome wykorzystanie mieszkańcy wielokrotnie wskazywali podczas metod partycypacyjnych. Jeden z celów powinien powiązać przedsiębiorczość oraz lokalne surowce i produkty. Rozwiązanie polegające na wspieraniu przedsiębiorczości opartej o pozyskiwanie lub przetwarzanie surowców lub produktów lokalnych pozwoli zwiększyć zbyt dóbr opartych o lokalne zasoby, a zarazem rozwijać pozycję lokalnych produktów na rynku lokalnym i krajowym, a nawet zagranicznym. Głównymi zasobami obszaru, które mogą zostać wykorzystane podczas przedsięwzięć tego typu są: drewno w związku z lesistością i szeroko działającą gospodarką leśną (opis lesistości znajduje się w podrozdziale III.6. *Wewnętrzna spójność obszaru*), kruszywa, dziczyzna, runo leśne, produkty rolne.

Podejmowanie przedsiębiorczości w zakresie handlu i usług konsumenckich takich jak np.: estetyczne (kosmetyczne, fryzjerskie, itp.), biurowe, naprawcze, rozrywkowe, budowlane, transportowe, medyczne i weterynaryjne, oprócz rozwoju przedsiębiorczości wpłyną również na poprawę warunków życia na obszarach wiejskich. Dalszymi działaniami w ramach obszaru interwencji, który pozwoli uczynić obszar LSR przyjaznym do życia będzie rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej poprzez budowę nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, a także organizacja wydarzeń sportowych i rekreacyjnych. Ważne jest, aby rozwój obszaru miał charakter zrównoważony.

Wymeldowania z obszaru LGD ograniczyć należy również przez zwiększenie więzi mieszkańców z miejscem zamieszkania i wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej. Większe zakorzenienie w tradycji i obyczajowości, a także zaznajomienie z lokalnym dziedzictwem jest zbieżne z wysoko cenioną podczas konsultacji wielokulturowością obszaru (opis wielokulturowości znajduje się w podrozdziale III.6. *Wewnętrzna spójność obszaru*). Ta cecha obszaru jest

wysocenie, jednak sama znajomość obyczajowości poszczególnych grup kulturowych czy wyznaniowych jest niewielka. Konieczne jest zatem podjęcie chroniących i krzewiących dziedzictwo lokalne działań, takich jak: umożliwienie mieszkańcom udziału w obrzędach i obyczajach oraz wydarzeniach promujących folklor, zakup strojów ludowych, wydanie publikacji promujących i informujących o obyczajach czy remont małej architektury zabytkowej.

Niska tożsamość społeczna, brak wzajemnego zaufania, współpracy, poczucia bezpieczeństwa przejawia się słabą ekonomią społeczną. Jak wskazano podczas konsultacji organizacje pozarządowe są niesamodzielne, często zależne od sektora publicznego. Jednocześnie podczas metod partycypacyjnych dostrzeżono konieczność rozwoju sektora społecznego, jako tego, który najlepiej odwzorowuje i realizuje potrzeby lokalnej społeczności. Zatem jednym z kierunków interwencji powinno być wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych. Działaniem, które poprzez animowanie społeczności, pozytywnie wpłynie na umocnienie tożsamości lokalnej będzie poprawa jakości i natężenia komunikacji. Podsumowując, powyższe cele powinny odnieść się do poprawy warunków życia w kontekście: ułatwienia dostępu do towarów i usług oraz sportu i rekreacji oraz wzmocnienia tożsamości lokalnej mieszkańców.

Aby zidentyfikować dalsze problemy, które wymagają interwencji i istotne dla ich rozwiązania grupy, konieczne jest odniesienie do potencjału obszaru jakim jest turystyka. Zasoby turystyczne obszaru zaprezentowano w podrozdziale III.7. *Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie*. Nie bez znaczenia jest tu również wskazanie przez respondentów na etapie badania ankietowego turystyki jako głównego kierunku rozwoju obszaru oraz wyłonienie w ramach dalszych etapów konsultacji licznych wniosków mówiących o potencjale obszaru sprzyjającym rozwojowi turystycznemu: walory przyrodnicze, obiekty historyczne, miejsca kultu religijnego, ale także mówiących o: licznych brakach w infrastrukturze turystycznej i oznakowaniu atrakcji, niedostosowaniu oferty usług turystycznych do potrzeb turystów oraz braku promocji turystycznej. W kontekście tym cele LSR powinny zakładać interwencję w zakresie turystyki trójtorowo: usługi, infrastruktura, promocja.

W Tabeli 9. zaprezentowano grupy istotne z punktu widzenia LSR, które w znacznej mierze będą odpowiadać poszczególnym grupom docelowym zaplanowanych przedsięwzięć, co znalazło swoje odzwierciedlenie w rozdziale IX. *Plan komunikacji*.

Odrębną kwestią są grupy defaworyzowane, które zostały wyodrębnione głównie ze względu na utrudnienia w dostępie do rynku pracy. Grupy defaworyzowane wskazano w podrozdziale III.3. *Opis rynku pracy*.

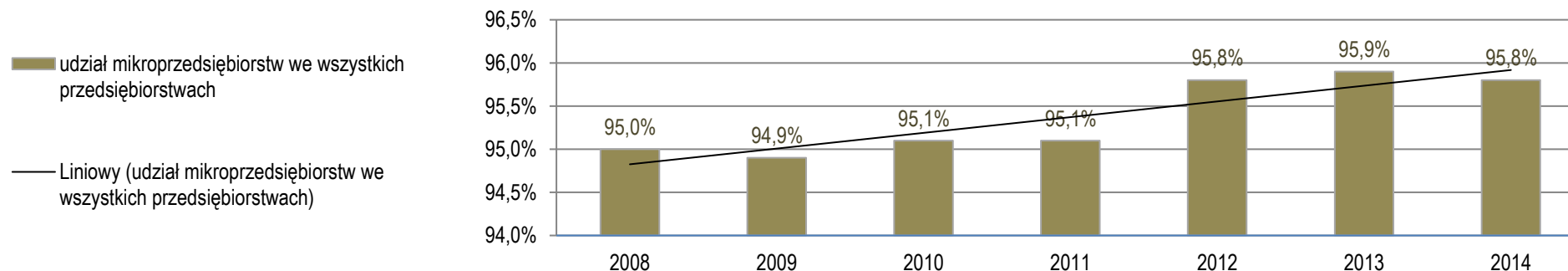
Tabela 9. *Określenie obszarów interwencji i grup istotnych dla wdrożenia LSR na podstawie problemów, potrzeb, potencjału i zasobów*

Wnioski z konsultacji społecznych		Potencjał /zasoby	Obszar interwencji (uzasadnienie w pow. treści)	Grupa istotna z punktu widzenia LSR (uzasadnienie - rozdz. V. Cele i wskaźniki)
Problemy	Potrzeby			
Malejąca liczba mieszkańców obszaru: ~ Spadający przyrost naturalny zbliżający się do wartości ujemnych ~ Ujemny bilans migracji ludności obszaru przez niekorzystne warunki do życia na obszarach wiejskich	Umocnienie tożsamości lokalnej, pielęgnowanie dziedzictwa lokalnego	Bogate dziedzictwo lokalne i kulturowe	Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich	• NGO, których celem statutowym jest krzewienie kultury
	Wzmocnienie ekonomii społecznej i potencjału NGO	Ambitni, aktywni i przedsiębiorczy mieszkańcy		• NGO, których celami statutowymi są: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny
	Poprawa komunikacji			• LGD BL
	Ułatwienie dostępu do wydarzeń sportowych i rekreacyjnych			• NGO, których celami statutowymi są rekreacja, kultura fizyczna i sport
	Ułatwienie dostępu do obiektów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej			• LGD BL
Ułatwienie dostępu do dóbr i usług		• JST		
Słabo rozwinięta przedsiębiorczość	Zwiększenie liczby miejsc pracy	Ambitni, aktywni i przedsiębiorczy mieszkańcy	Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne	• Osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby
	Zwiększenie zarobków			• Przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność opartą o lokalne zasoby
	Zwiększenie wykorzystania zasobów i produktów lokalnych	Surowce i produkty lokalne		
Niewykorzystany potencjał turystyczny	Rozwój usług turystycznych	Atrakcyjne położenie geograficzne oraz atrakcje: turystyczne przyrodnicze i historyczne	Rozwój turystyki	• Osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym
	Zwiększenie liczby infrastruktury turystycznej			• Przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność o profilu turystycznym
	Poprawa oznakowania atrakcji turystycznych			• NGO, których celem statutowym jest rozwój turystyki
	Poprawa promocji turystycznej			• NGO, których celem statutowym jest rozwój turystyki
				• LGD BL

III.2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości

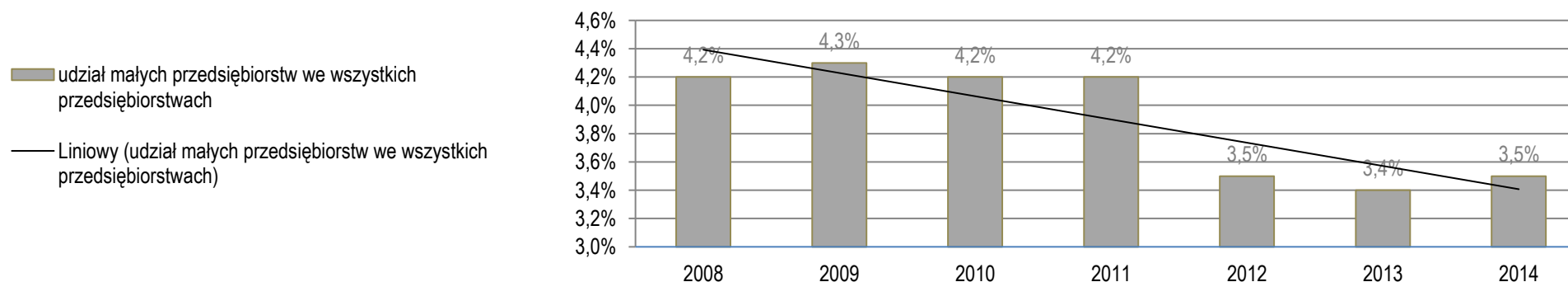
Realizacja LSR BL będzie oddziaływać na cały obszar, jednak jeśli chodzi o gospodarkę to w pierwszej kolejności należy wziąć pod uwagę mikro i małe przedsiębiorstwa, dlatego w celu scharakteryzowania gospodarki i przedsiębiorczości na obszarze LSR BL w pierwszej kolejności przeanalizowano zostanie wskaźnik udziału mikro (*Wykres 8*) i małych (*Wykres 9*) przedsiębiorstw we wszystkich przedsiębiorstwach w woj. lubuskim w okresie 2008-2014.

Wykres 8. Procentowy udział mikroprzedsiębiorstw we wszystkich przedsiębiorstwach w woj. lubuskim

Jak widać na *Wykresie 8*, udział mikroprzedsiębiorstw we wszystkich przedsiębiorstwach w woj. lubuskim wzrósł na przestrzeni 7 lat o 0,8%. Nie jest to imponujący wzrost, ale wskazuje on, iż przedsiębiorczość mieszkańców wzrasta i coraz chętniej podejmują oni własną działalność gospodarczą. Działalność ta opiera się najczęściej o świadczone usługi lub handel. Z pewnością część podjętych działalności jest formą umów śmieciowych, co jest zjawiskiem negatywnym.

Wykres 9. Procentowy udział małych przedsiębiorstw we wszystkich przedsiębiorstwach w woj. lubuskim

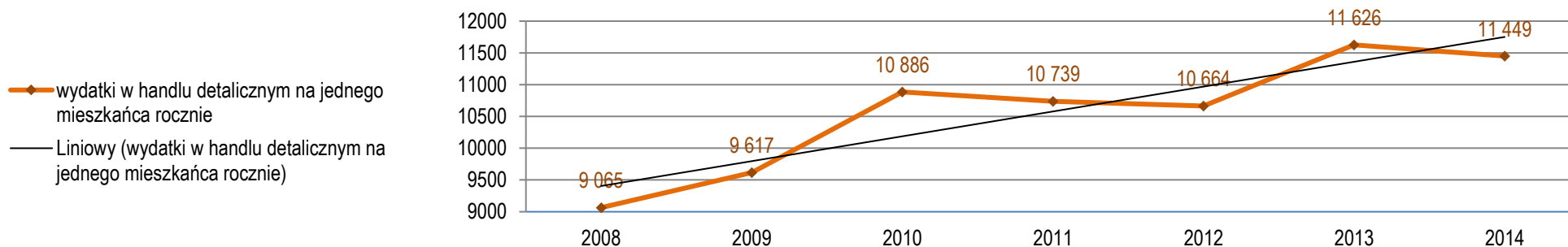

Z kolei *Wykres 9* pokazuje spadek udziału małych przedsiębiorstw w ogólnej liczbie przedsiębiorstw o 0,7% na przestrzeni siedmiu lat. Wynik ten interpretuje się jako spowolnienie rozwoju zakładanych mikroprzedsiębiorstw i następstwo niedawnego kryzysu ekonomicznego, którego dalszą konsekwencją jest spowolnienie rozwoju, zmniejszenie obrotów i redukcja zatrudnienia.

Choć dane te dotyczą całego województwa należy przyjąć, że zjawisko to wygląda tak samo na obszarze realizacji LSR. Podsumowując mamy do czynienia ze wzrostem liczby mikroprzedsiębiorstw i spadkiem liczby małych przedsiębiorstw w ostatnich siedmiu latach, co wpływa negatywnie na wysokość zatrudnienia w sektorze prywatnym. Pozytywnym aspektem jest chęć mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej, zwłaszcza w ostatnich latach, kiedy nie było możliwości ubiegania się o dofinansowanie. Świadczy to o wielkim potencjale, jaki spoczywa na mieszkańcach i ich determinacji. Największym zagrożeniem dla gospodarki byłoby zanikanie przedsiębiorczości, gdyż spowodowałoby to spadek liczby miejsc pracy.

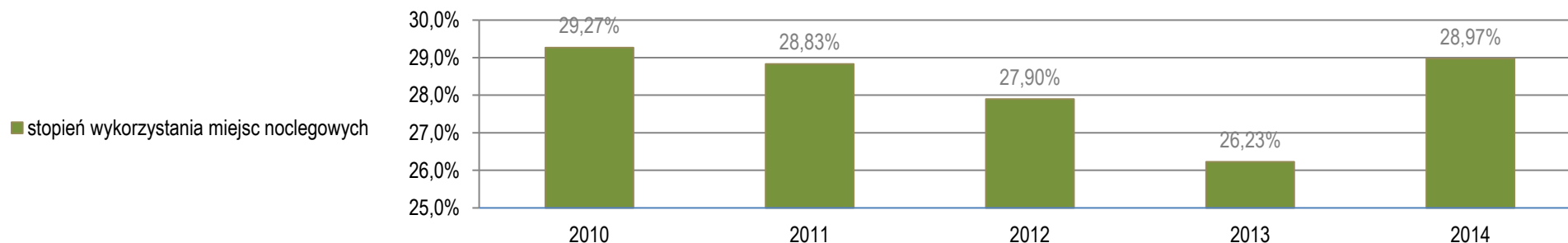
Na terenie LSR nie ma wiodącej gałęzi gospodarki. Owszem, w pobliżu miast powiatowych znajdują się większe zakłady, ale mają one różne profile działalności i nie są istotne z punktu widzenia LSR, gdyż z racji swej wielkości nie stanowią grupy docelowej planowanych przedsięwzięć. Skupić zatem należy się na potrzebach mieszkańców i potencjale obszaru. Elementy te skrupulatnie określone podczas konsultacji społecznych pozwoliły określić główne obszary interwencji LSR i należy odnieść się do nich również teraz, wskazując potencjał rozwojowy gospodarki. Zatem, w odniesieniu do wniosków z moderowanych spotkań otwartych, rozwoju gospodarczego należy upatrywać w podejmowanych i rozwijanych usługach konsumenckich, czyli skierowanych do mieszkańców w celu ułatwienia im życia i poprawy jego jakości. W kręgu tych usług z pewnością należy ująć: budownictwo, usługi: mechaniczne, naprawcze, kosmetyczne, fryzjerskie, zdrowotne, pielęgnacji zwierząt, księgowość, prawno, informatyczne, biurowe i inne wynikające z potrzeb mieszkańców. Mieszkańcy obok usług wskazali jako istotny handel. Dostęp do dóbr i towarów jest jednym z elementów podstawowych wydatków gospodarstw domowych. Na Wykresie 10. zobrazowano potencjał handlu w oparciu o wydatki na jednego mieszkańca. Widoczny jest wyraźny wzrost wydatków, co dowodzi oprócz bardziej konsumpcyjnego stylu życia również wzrostu cen. Rozwój handlu pozwoli na większą dostępność dóbr, co wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców, a jednocześnie wpłynie na zwiększenie konkurencyjności i obniżenie cen towarów.

Wykres 10. Wydatki na jednego mieszkańca obszaru realizacji LSR w handlu detalicznym w latach 2008-2014

Mieszkańcy jako jedną z dziedzin rozwoju gospodarki wskazali turystykę, jednak dopiero podczas spotkań fokusowych, szczególnie z przedsiębiorcami, zaznaczono, że obszar ma ogromny potencjał. Są nim rozpoznawalne obiekty turystyczne oraz atrakcyjne turystycznie obszary z licznymi jeziorami o czystych wodach, wśród lasów, nad którymi wypoczywają głównie mieszkańcy woj. lubuskiego. Duży potencjał drzemie również w rzekach, na których odbywają się spływy kajakowe. Obszar bogaty jest również w atrakcje turystyczne, głównie historyczne i przyrodnicze. Aspekty te zostały opisane w podrozdziale III.7. *Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie*. Warto jednak wspomnieć o potencjalnej grupie turystów z aglomeracji: Poznań, Wrocław, Szczecin. Sprzyja temu sieć dróg, zwłaszcza droga S3 i A2. Autostrada A2, otwierająca drogę do Berlina, może umożliwić napływ turystów z Niemiec. Konieczne jest jednak dokonanie kilku zmian, na które wskazali mieszkańcy. Należy wzbogacić ofertę usług turystycznych: noclegowych, gastronomicznych i zagospodarowania czasu wolnego. Obecnie pozostaje ona na poziomie sprzed wielu lat. Konieczne jest również wzbogacenie infrastruktury turystycznej takiej jak: pomosty, wieże widokowe, szlaki turystyczne, wiaty do wypoczynku. Po dokonaniu tych zmian przyjdzie czas na szeroką promocję turystyczną. Obecnie promocja jest wyrwykowa i rozbieżna na poziomie gmin.

Wykres 11. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych na obszarze realizacji LSR w latach 2010-2014

Na *Wykresie 11.* zaprezentowano realny ruch turystyczny zmierzony stopniem wykorzystania miejsc noclegowych w latach 2010-2014. Choć stopień ten nie przekracza 30%, to przy uwzględnieniu krótkiego sezonu turystycznego jest to doskonały wynik. Sposobem poprawy stopnia wykorzystania miejsc noclegowych, obok dostosowania standardu do potrzeb klienta, jest wydłużenie sezonu turystycznego. Narzędziem do tego mogą być nowe produkty turystyczne. Dlatego istotne jest, aby oprócz inwestowania w usługi turystyczne, takie jak: miejsca noclegowe, gastronomia, zagospodarowanie czasu wolnego i promowanie walorów turystycznych, zadbać również o nieodpłatną infrastrukturę turystyczną i oznakowanie atrakcji turystycznych. Pozwoli to podnieść jakość wypoczynku, a przy dobrych pomysłach wydłużyć również sezon turystyczny.

Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy zauważyli również, że rolnictwo jest „zakładem pracy” zatrudniającym ogromną liczbę osób. Rolnictwo samo w sobie, mimo, że jest ogromnym potencjałem, nie może być przedmiotem wsparcia. Jednakże wskutek prowadzonej gospodarki rolnej, wytwarzane są liczne produkty, które stanowią bazę dla dalszego rozwoju przedsiębiorczości na obszarze realizacji LSR. Głównymi kierunkami produkcji rolnej są produkcja zwierzęca: głównie trzoda chlewna, drób oraz bydło mleczne i mięsne, roślinna: zboża, ziemniaki, warzywa, owoce. Produktem rolniczym jest również biomasa wykorzystywana do produkcji energii. Obok produktów rolnych, bogactwem regionu jest runo leśne. Na terenie obszaru realizacji LSR pozyskuje się coraz więcej grzybów i owoców leśnych. Jednakże najliczniej pozyskiwanym surowcem z potężnych lasów jest drewno. W zakładach usług leśnych, tartakach, stolarniach pracę znajduje rzesza mieszkańców LGD. Równie mocno wykorzystywanymi surowcami są piasek i żwir. Właśnie w pozyskiwaniu i przetwarzaniu produktów lokalnych upatruje się potencjał do rozwoju przedsiębiorczości. Celem takiego działania jest tworzenie miejsc pracy, co pozwoli poprawić rynek pracy w korelacji ze zwiększeniem wykorzystania lokalnych zasobów, które zostało opisane przez mieszkańców jako zbyt niskie.

Odrębnym tematem jest przedsiębiorczość społeczna. Zjawisko to opisano w podrozdziale *III.4. Działalność sektora społecznego.*

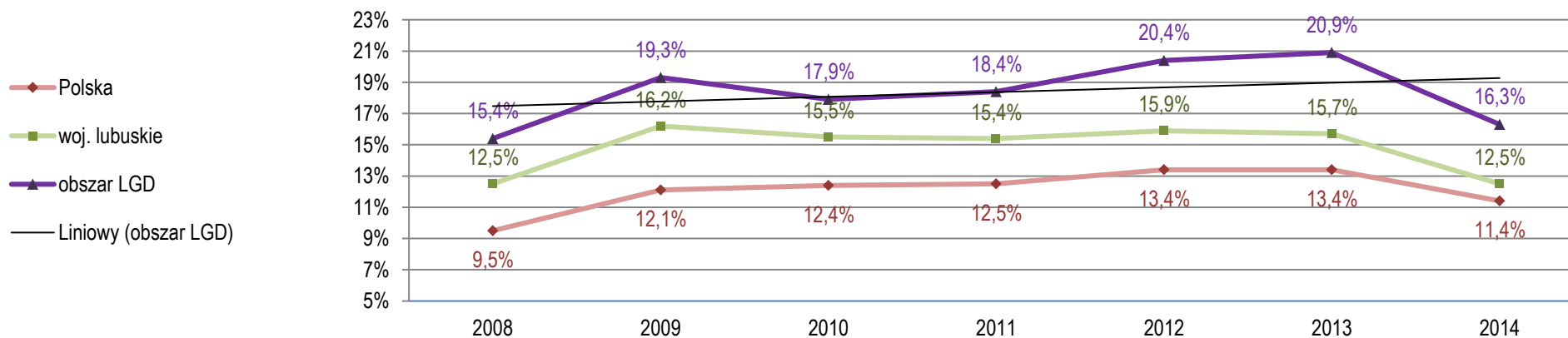
Podsumowując, opierając się o lokalne zasoby i mając na względzie potrzeby i dobro mieszkańców, rozwój gospodarczy obszaru należy oprzeć na trzech kierunkach: handlu i usługach dla mieszkańców, turystyce oraz pozyskiwaniu i przetwarzaniu surowców i produktów lokalnych.

Dla rozwoju obszaru i zachowania jego walorów ważne jest wykorzystanie rozwiązań innowacyjnych oraz chroniących środowisko naturalne i zapobiegające zmianom klimatu.

III.3. Opis rynku pracy i określenie grup defaworyzowanych

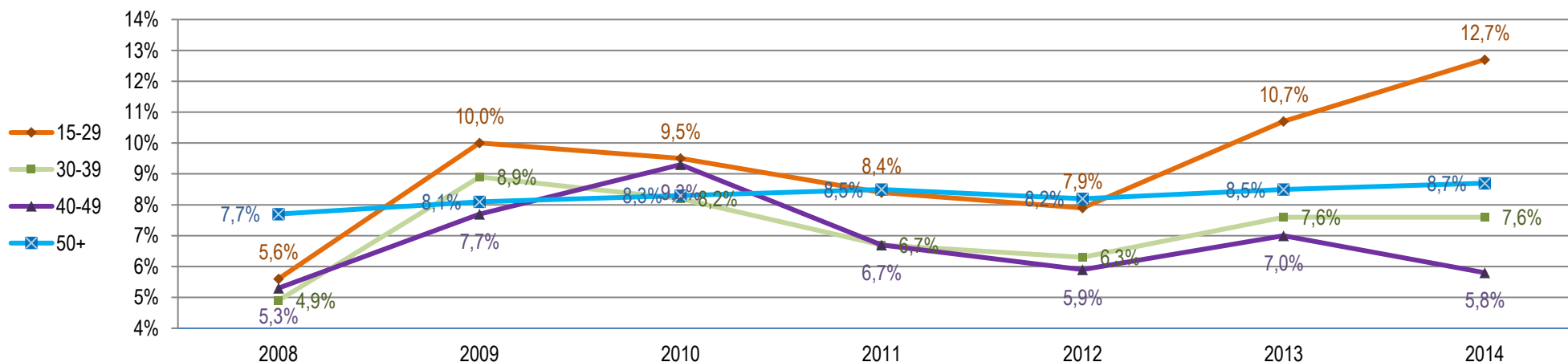
Charakterystykę rynku pracy obszaru LGD najlepiej obrazuje stopa bezrobocia, czyli odsetek osób bezrobotnych spośród osób w wieku produkcyjnym. Dla zobrazowania trendów stopy bezrobocia została ona przedstawiona na przestrzeni ostatnich 7 lat. Dla wskazania wielkości zjawiska na obszarze LGD, stopa bezrobocia na obszarze LGD została przedstawiona na tle woj. lubuskiego i Polski. Dane zostały przytoczone na *Wykresie 12.*

Wykres 12. Stopa bezrobocia na obszarze realizacji LSR w latach 2008-2014 na tle Polski i woj. lubuskiego

Z powyższego wykresu wynika, że stopa bezrobocia w latach 2008-2014 zmieniała się pomiędzy wartościami 15,4% i 20,9%. Choć najwyższą wartość stopa bezrobocia osiągnęła w 2013 roku, a w 2014 odnotowano jej bardzo duży spadek, to nie zmienia to faktu, że trend dla omawianego okresu jest rosnący. Mamy zatem do czynienia ze zjawiskiem negatywnym, które wymaga podjęcia działań w celu jego powstrzymania, a najlepiej odwrócenia. Kolejną istotną cechą rynku pracy zauważalną na *Wykresie 12.* jest wielkość stopy bezrobocia w odniesieniu do woj. lubuskiego i całego kraju. Na przestrzeni czasu wszystkie 3 krzywe przyjmują podobny kształt, ale wartości stopy bezrobocia dla obszaru LGD w odniesieniu do województwa są wyższe nawet o 5,2%, a w doniesieniu do całego kraju nawet do 7,5%.

Wykres 13. Odsetek bezrobotnych w grupie aktywnych zawodowo na obszarze woj. lubuskiego wg wieku

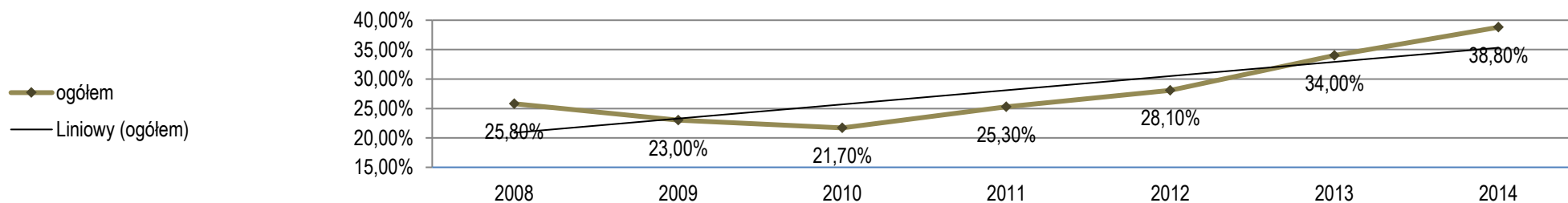
Na Wykresie 13. Opisano bezrobocie w grupach wiekowych: 15-29, 30-39, 40-49, 50+ wśród osób aktywnych zawodowo w latach 2008-2014, co najlepiej obrazuje rzeczywiste trudności w tych grupach wiekowych w dostępie do rynku pracy. Choć, jak wskazano powyżej, stopa bezrobocia w 2014 roku spadła, to procent bezrobotnych w pewnych grupach wiekowych aktywnych zawodowo utrzymał się na tym samym poziomie lub wręcz wzrósł. Konkretnie mamy tu do czynienia z grupami wiekowymi: 15-29 – wyraźny skok o 4,8% w latach 2012-2014 i niemal liniowy powolny wzrost o 1% w okresie 2008-2014 – dla grupy 50+.

Te dane statystyczne pozwalają nam określić grupy defaworyzowane, mające trudności na rynku pracy, ze względu na wiek. Dane statystyczne znalazły swoje potwierdzenie podczas konsultacji społecznych (patrz rozdział II. *Partycypacyjny charakter LSR* podrozdział: II.2., II.3., II.4.). Warto zaznaczyć, że problemy osób młodych na rynku pracy uzasadniano trudnościami w podjęciu pierwszej pracy, kuszącymi zarobkami za granicami kraju, niechęcią pracodawców do młodych rodziców. Z kolei jako główny problem osób starszych wymieniano stawianie przez pracodawców umiejętności bardzo dobrej obsługi rozmaitych programów komputerowych ponad doświadczeniem zawodowym.

Grupy te w dalszej części LSR określane będą jako +30 (osoby aktywne zawodowo do trzydziestego roku życia) i 50+ (osoby aktywne zawodowo powyżej pięćdziesiątego roku życia).

Obok stopy bezrobocia i odsetka bezrobotnych w aktywnej grupie zawodowej, cechą dobrze charakteryzującą rynek pracy jest trudność w znalezieniu pracy. Cechę tę zaprezentowano na Wykresie 14, poprzez ukazanie odsetka liczby osób poszukujących pracy ponad rok. W latach 2008-2014 odsetek ten najpierw delikatnie spada, a następnie znowu rośnie i zbliża się do 40%. Osoby pozostające bez pracy przez co najmniej 13 miesięcy określane są jako trwale bezrobotni. Podczas konsultacji społecznych (patrz rozdział II. *Partycypacyjny charakter LSR* podrozdział: II.6.) zawniioskowano o określenie grupy defaworyzowanej „trwale bezrobotni”, argumentując, iż jeśli tak duża grupa osób poszukuje pracy przez tak długi czas, oznacza, że osoby te mają z tym trudności. Szansą na zmianę sytuacji tej grupy na rynku pracy może być uzupełnienie wykształcenia i kwalifikacji.

Wykres 14. Odesetek bezrobotnych ponad rok w bezrobotnych ogółem na obszarze realizacji LSR w latach 2008-2014

Zweryfikowano również trudności w dostępie do rynku pracy na przestrzeni ostatnich siedmiu lat pod kątem: płci, miejsca zamieszkania, wykształcenia, niepełnosprawności, nie stwierdzając istotnych wniosków dla ujęcia ich w LSR BL jako opisujących rynek pracy czy prowadzących do określenia innych grup defaworyzowanych.

Tabela 10. Charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy

Nazwa grupy defaworyzowanej	Cechy charakterystyczne grupy
+30	<ul style="list-style-type: none"> • brak doświadczenia zawodowego, osoby, które dopiero zakończyły edukację, przed podjęciem pracy • wysokie wymagania finansowe – często opuszczają miejsca zamieszkania w celach zarobkowych • wykształcenie nieodpowiadające rynkowi pracy – często wyższe lub średnie ogólne • brak samodzielności – sprawia to trudności w założeniu własnego gospodarstwa domowego i rodziny • roszczeniowe podejście • wysokie mniemanie o sobie • znajomość języków obcych • dyspozycyjność • doskonała obsługa rozmaitych programów komputerowych • chęć dalszego kształcenia się
50+	<ul style="list-style-type: none"> • brak lub niewystarczające umiejętności związane z obsługą sprzętu komputerowego i internetu • brak znajomości języków obcych – w szczególności zachodnioeuropejskich • brak wiary w siebie i pewności siebie, niechęć do samokształcenia i rozwoju • słaby stan zdrowia, co przekłada się na liczbę dni absencji w pracy • przyzwyczajenia i nawyki – brak elastyczności • doświadczenie zawodowe • pracowitość – zmotywowanie do pracy • lojalność
Trwale bezrobotni	<ul style="list-style-type: none"> • brak jednolitego charakteru (mogą to być osoby z różnymi przejściowymi problemami) • utrata wiary w siebie i w możliwość znalezienia pracy • brak zainteresowania podjęciem pracy za niewielkie pieniądze – „klienci opieki społecznej” • brak poradności życiowej w sprawach codziennych • różnego typu problemy życiowe i patologie społeczne

III.4. Działalność sektora społecznego

Na obszarze działa bardzo dużo organizacji pozarządowych. Niemalże w każdej miejscowości powstały stowarzyszenia na rzecz rozwoju miejscowości. Ważnymi organizacjami są OSP, kluby sportowe, stowarzyszenia przyszkolne, koła łowieckie, koła gospodyń wiejskich, fundacje dobroczynne. Problemem tych organizacji jest to, że zrzeszają małą liczbę mieszkańców, są hermetyczne. Kolejną słabą stroną NGO, mimo kilkunastu czy kilkudziesięciu członków, jest aktywność dwóch, trzech osób, a czasami nawet tylko jednej. Większość organizacji pozarządowych jest niesamodzielna – najczęściej działają na łasce sektora publicznego.

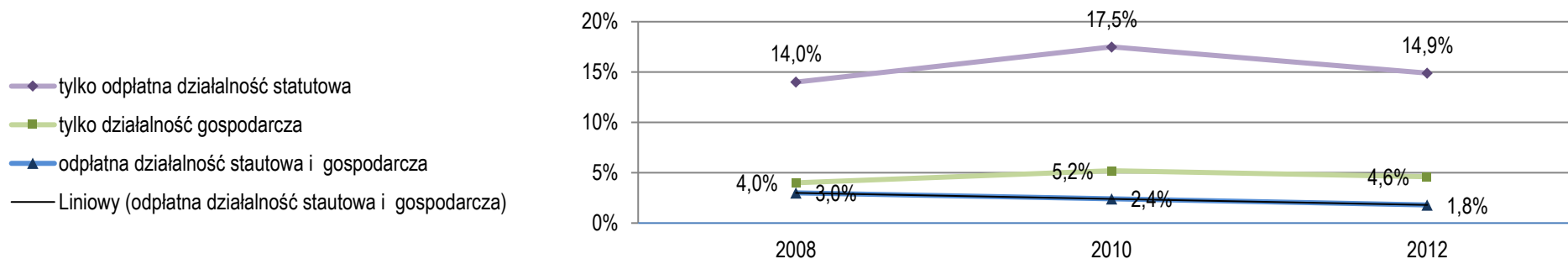
Ważną rolę LGD BL jest współpraca z innymi NGO i umacnianie ich. Należy również zabezpieczyć środki na wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych, które pozwolą im na popularyzację swoich działań wśród mieszkańców, podniesienie wiedzy i umiejętności w zakresie realizowanych celów statutowych, a nawet organizację siedziby czy centrum dla kilku NGO.

Działalność sektora społecznego powiązana jest z głosem lokalnej społeczności, dlatego ważną rolę odgrywają działania takie jak fundusz sołecki czy budżet obywatelski.

Na obszarach wiejskich najbardziej rozpoznawalnymi organizacjami są OSP – odgrywają one ważną rolę również w zapewnieniu bezpieczeństwa. Obok nich istnieją kluby sportowe, najczęściej związane z piłką nożną. Równie aktywne są koła gospodyń wiejskich, zajmujące się działaniami rękodzielniczymi i, często komercyjnie, przygotowaniem żywności.

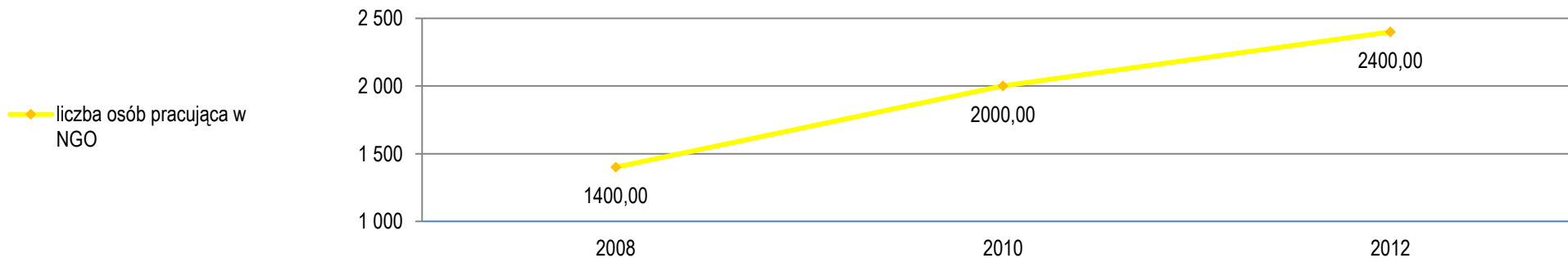
Przedsiębiorczość tego sektora nie rozwija się jednak dynamicznie. Niewykluczone, że jest to skutek trudności prawnych, jednakże na terenie nie ma wielu spółdzielni, działające organizacje pozarządowe działają raczej w obrębie celów statutowych niż prowadzą działalność gospodarczą. W ciągu ostatnich lat w woj. lubuskim (niestety brak jest bardziej szczegółowych danych) ponad 75% organizacji pozarządowych prowadziło jedynie nieodpłatną działalność statutową. Udział pozostałych form działalności przedstawia się następująco.

Wykres 15. Udział rodzajów działalności organizacji pozarządowych w woj. lubuskim w latach 2008-2012

Jak widać na *Wykresie 15*, poza nieodpłatną działalnością statutową, najczęściej, choć jedynie w granicach 17%, organizacje prowadzą odpłatną działalność statutową. Zupełnie marginalny jest odsetek organizacji prowadzących działalność gospodarczą. Kolejnym aspektem jest odsetek organizacji wypracowujących przychody, który utrzymuje się na poziomie 2,5% ogółu. Jednakże liczba osób znajdujących zatrudnienie w fundacjach czy stowarzyszeniach rośnie, co przedstawiono na *Wykresie 16*.

Wykres 16. Liczba osób zatrudnionych w organizacjach pozarządowych w woj. lubuskim w latach 2008-2012

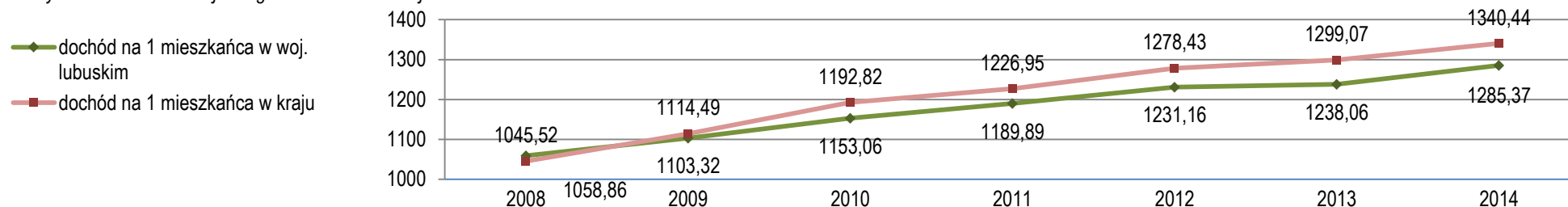

Jak widać sektor społeczny niesie ze sobą duży potencjał, lecz wymaga dużo pracy, szczególnie w aktywizację mieszkańców i podejmowanie współpracy, a LGD powinna odgrywać w tym zadaniu ważną rolę. Rozwój organizacji pozarządowych zaowocuje zwiększeniem oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej skierowanej do mieszkańców.

III.5. Problemy społeczne

Podczas włączania społeczności w proces tworzenia LSR zdiagnozowano kluczowe problemy społeczne. Pierwszym i podstawowym, stanowiącym podstawę piramidy potrzeb, związanym z codzienną egzystencją, jest ubożenie społeczeństwa. Nie chodzi tu o konkretną grupę społeczną, którą można wskazać by jako defaworyzowaną i skierować do niej zintensyfikowane działania w celu poprawy jej bytu, gdyż liczba osób poniżej kryterium dochodowego, otrzymująca pomoc społeczną utrzymuje się na podobnym poziomie, dlatego kwestii tej nie poświęca się w strategii więcej uwagi. Ubożenie dotyczy całej społeczności. Na problem ten składa się kilka aspektów. Jednym z nich jest wzrost dochodu na mieszkańca wolniejszy niż na terenie kraju. Niestety z racji braku bardziej szczegółowych danych, i tu musimy odnieść się do informacji na poziomie woj. lubuskiego.

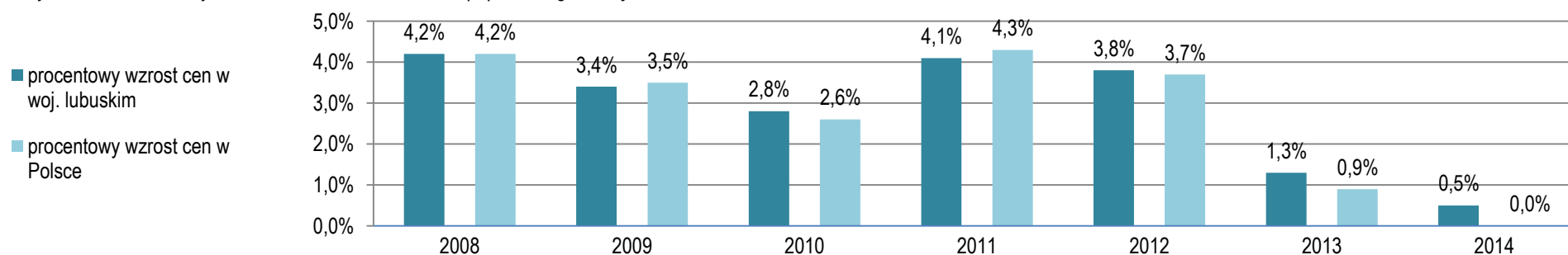
Wykres 17. Dochód na jednego mieszkańca w woj. lubuskim w latach 2008-2014 na tle Polski

Wykres 17. prezentuje, iż dochód na mieszkańca w woj. lubuskim wzrasta – niepokojącym jednak jest odniesienie do wzrostu dochodu na mieszkańca w kraju. Otóż dochód na mieszkańca w lubuskim w 2008 roku stanowił 101% dochodu na mieszkańca w Polsce, a w 2014 roku już tylko 96%.

Odnieśmy teraz dochody do wskaźnika wzrostu cen ogółem.

Wykres 18. Procentowy wzrost cen w stosunku do roku poprzedniego w woj. lubuskim w latach 2008-2014 na tle Polski

Jak widzimy na *Wykresie 18.* wzrost cen w woj. lubuskim w stosunku do wzrostu cen w Polsce, szczególnie w ostatnich trzech latach był wyższy, co z mniejszym dochodem na mieszkańca, powoduje ubożenie społeczności. Spowodowane jest to niskimi zarobkami i brakiem wystarczającej liczby miejsc pracy. Szczególnie należy zwrócić uwagę na bezrobocie w grupach wiekowych 50+ i +30 oraz wśród osób bezrobotnych dłużej niż 12 miesięcy, gdyż zjawisko to nasila się. Dalszą konsekwencją tych zjawisk jest migracja zarobkowa do aglomeracji w Polsce lub za granicę. Kolejną kwestią złych warunków materialnych jest zagrożenie spowolnieniem rozwoju przedsiębiorczości wynikające z braku kapitału do podejmowania inwestycji i spadek konsumpcji towarów i usług wśród mieszkańców.

Kolejnym problemem społecznym, również powodującym migracje, są niedogodne warunki życia. Składają się na to liczne aspekty, nie wszystkie możliwe do rozwiązania w ramach LSR. Tymi problemami, które LSR, przynajmniej w części, jest w stanie rozwiązać są: słaba dostępność infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, mała liczba wydarzeń sportowych, rekreacyjnych i kulturalnych. Następstwem wynikającym ze zbyt małej ilości ruchu może być pogorszenie stanu zdrowia lokalnej społeczności. Warto zaznaczyć, że obecna infrastruktura skupia się głównie w miejscowościach gminnych, dlatego konieczny jest zrównoważony rozwój na obszarach wiejskich. Podejście takie możliwe jest do regulowania na poziomie kryteriów wyboru. Problem braku lub niewystarczającej liczby połączeń komunikacji publicznej, w powiązaniu z odległością od gminy powinien mieć znaczenie przy wyborze operacji polegających na udostępnianiu mieszkańcom infrastruktury rekreacyjnej oraz zapewnieniu udziału w imprezach rekreacyjnych i kulturalnych. Warto zaznaczyć, że środki w ramach strategii nie są w stanie zaradzić problemom związanym z komunikacją publiczną, jednak są w stanie zniwelować pewne konsekwencje tego stanu. Jedną z takich konsekwencji są trudności z dojazdem do pracy. Również w tym przypadku należy zadbać, aby miejsca pracy powstawały równomiernie na całym obszarze. Wiąże się to ściśle z przedsiębiorczością i miejscem jej zawiązywania się. Powstawanie usług handlowych i konsumenckich w miejscowościach poniżej 5 tys. mieszkańców rozwiąże jednocześnie problem społeczny, jakim jest trudność w zakupie dóbr i usług ze względu na skupianie się tych usług w miejscowościach gminnych, a nawet powiatowych. Szereg tych problemów społecznych, których następstwem jest utrudnione mieszkanie na obszarach wiejskich i niechęć do osiedlania się na nich może wpływać na zmniejszenie przyrostu naturalnego, w związku z niechęcią do zakładania rodzin spowodowaną brakiem stabilizacji i komfortowych warunków życia oraz wyludnianiem się miejscowości spowodowanym poszukiwaniem wygodniejszego życia.

Problemem społecznym, dostrzeżonym i określonym jako bardzo istotny podczas spotkań konsultacyjnych, zwłaszcza spotkania FGI z sektorem społecznym, jest niski kapitał społeczny. Przejawia się to brakiem porozumienia i współpracy wśród mieszkańców. Następstwem tego jest słaba kondycja i pozycja w społecznościach lokalnych organizacji pozarządowych. Wpływa to również negatywnie na ekonomię społeczną, co omówiono w poprzednim

podrozdziale. Niski kapitał jest jednocześnie następstwem braku tożsamości lokalnej – świadomości swoich korzeni, źródła kultury i wspólnoty. Jak wielokrotnie już zaznaczono ogromnym potencjałem jest sąsiedowanie ze sobą licznych kultur. Celowe jest zatem rozpoczęcie prac, które pozwolą wzmocnić pozycję NGO, rozwijać znajomość własnej kultury, ale także zrozumienie sąsiedniej. Działania te wpłyną pozytywnie na wzajemne zrozumienie i szacunek.

III.6. Wewnętrzna spójność obszaru

Oprócz spójności terytorialnej obszar LGD BL jest spójny na wielu innych płaszczyznach. Najważniejsze z nich potwierdzone podczas konsultacji społecznych opisano poniżej. Jednak, aby zrozumieć ich podłoże, konieczne jest zaprezentowanie uwarunkowań geologicznych i geograficznych obszaru.

Cały obszar LGD BL znajduje się na terenie podprovincji fizycznogeograficznej o nazwie Pojezierze Południowobałtyckie, obejmując w całości lub części makroregiony: Pojezierze Południowopomorskie, Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka, Pojezierze Wielkopolskie, Pojezierze Lubuskie, Pradolina Warciańsko-Odrzańska.

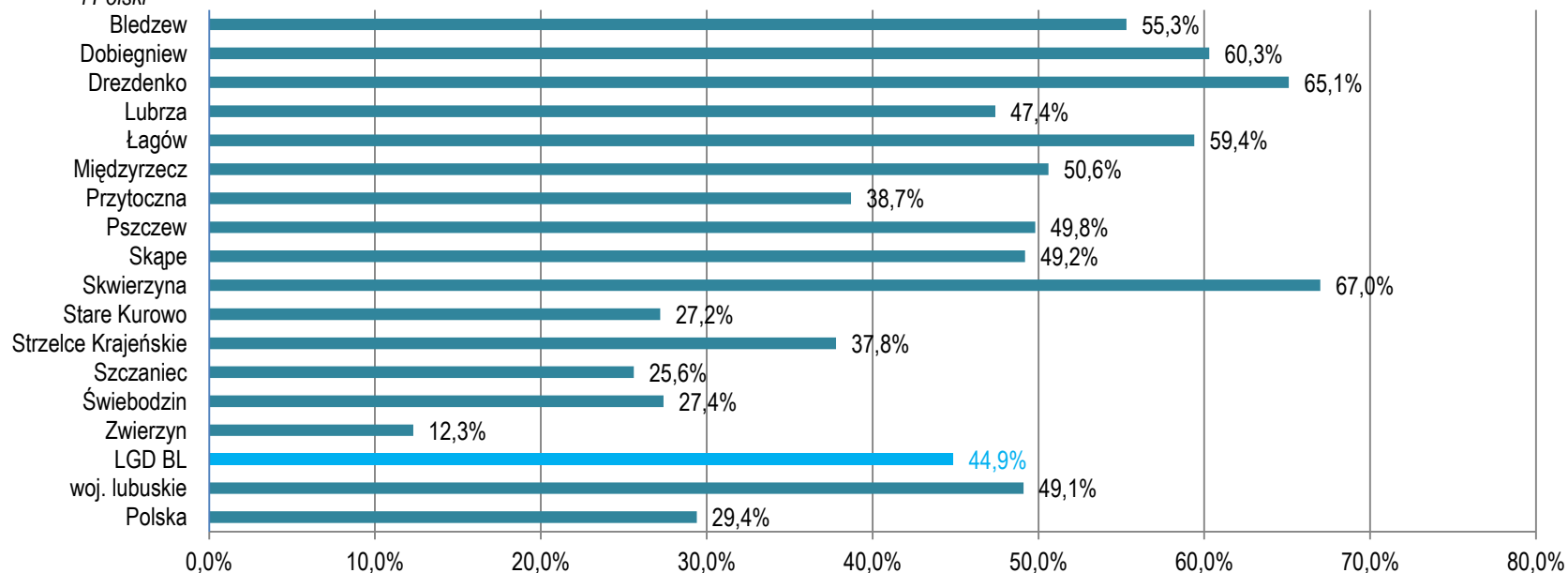
Obszar ten w całości był objęty ostatnim zlodowaceniem plejstoceniowym, wynikiem czego jest jego młodoglacjalny charakter i ukształtowanie terenu: pagórkowate wysoczyzny morenowe, równiny morenowe i sandrowe, szerokie, sterasowane doliny rzeczne, z których część to typowe pradoliny. Obok licznych rzek krajobraz urozmaicają jeziora polodowcowe, zarówno morenowe, jak i rynnowe. Wały morenowe powstałe w wyniku cofania się zlodowacenia, swą wysokością przekraczają nawet 200 m n.p.m. Najokazalsze wzgórza morenowe znajdują się w gminach: Łągów, Pszczew, Międzyrzecz, Dobiegniew i Drezdenko. Porastają je najczęściej lasy bukowe. Z kolei piaszczyste równiny sandrowe porastają bory sosnowe, z których największy zwarty kompleks stanowi Puszcza Notecka.

Warunki geograficzne i stosunkowo czyste środowisko sprawiają, że obszar LGD BL jest bardzo atrakcyjnym obszarem dla turystyki i rekreacji, co stanowi jeden z aspektów decydujących o spójności obszaru. Wiodące znaczenie mają tu jeziora, z których najpopularniejsze to: Niesłysz, Łągowskie, Trześniowskie, Goszcza, Paklicko Wielkie, Głębokie, Lipie, Osiek, Pszczewskie, Szarcz oraz rzeki: Obra, Warta, Paklica, Drawa, Noteć. Liczne wody powierzchniowe pozwoliły rozwinąć się turystyce kajakowej, wędkarstwu, wypoczynkowi nad brzegami akwenów, co sprzyja tworzeniu infrastruktury turystycznej oraz usług gastronomicznych i noclegowych.

Z usług tych korzystają również grzybiarze, których przyciągają liczne grzybne lasy. Lesistość na tym obszarze, co jest kolejnym czynnikiem nadającym obszarowi spójny charakter, sięga blisko 45 % i znacznie przewyższa średnią krajową. Lasy nie są jedynie ostoją przyrody. Są również producentem ogromnych ilości surowca jakim jest drewno.

Lesistość zaprezentowano na *Wykresie 19*.

Wykres 19. Lesistość na obszarze gmin członkowskich, LGD, woj. lubuskiego i Polski

Omawiając lesistość nie sposób nie wspomnieć o Puszczy Noteckiej – ogromnym kompleksie leśnym, który stanowi bór sosnowy. Na obszarze LGD zajmuje on większą część gminy Skwierzyna. Stąd też gmina ta ma największą lesistość – 67%.

Kolejną cechą spajającą obszar, ściśle wynikającą z uwarunkowań geograficznych oraz dobrze zachowanego środowiska naturalnego są różne, licznie występujące formy ochrony przyrody: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, użytki ekologiczne. Na szczególną uwagę zasługują tu: Drawieński Park Narodowy, Pszczewski Park Krajobrazowy, Łagowski Park Krajobrazowy, Gryziński Park Krajobrazowy (otulina), 16 rezerwatów przyrody i 20 obszarów Natura 2000. Formy ochrony przyrody są na tyle istotne dla rozwoju turystyki i życia mieszkańców, że wielokrotnie podkreślali oni, że jednym z większych zagrożeń dla rozwoju obszaru jest pogorszenie stanu środowiska naturalnego – zanieczyszczenie wód, powietrza oraz zniszczenie siedlisk ptaków i zwierząt.

W odniesieniu do historii regionu wyróżnić należy dwa zdarzenia nadające mu spójności. Pierwsze z nich sięga czasów I Wojny Światowej, a właściwie Traktatu Wersalskiego, który to ustanowił granicę pomiędzy Polską a Niemcami w taki sposób, iż przebiegała ona przez obszar LGD. Po tych ustaleniach Polska była zdecydowanie bardziej uzbrojona niż Niemcy, które obawiały się słabo zabezpieczonego odcinka granicy pomiędzy Odrą a Wartą, który, w ich mniemaniu, stanowił prostą drogę z Wielkopolski na Berlin. Z tej obawy fragment ten został nazwany Bramą Lubuską. W 1933 roku zaczęto budowę linii obronnej: schronów, bunkrów, systemu podziemnych korytarzy, linii kolejowych, dworców, umocnień, zapór, zwodzonych mostów, kanałów. Budowle te rozciągają się dziś od południa przez gminy: Skąpe, Lubrza, Międzyrzecz, Bledzew, Skwierzynę i dalej na północ zarówno na ziemi, jak i pod ziemią. Miejscowości Cibórz i Kęszycza Leśna powstały w oparciu o budowle pozostałych umocnień i są ewenementem na skalę krajową. Sam Międzyrzecki Rejon Umocniony jest chyba najbardziej rozpoznawalną atrakcją turystyczną województwa, a skupia się wokół miejscowości Boryszyn i Pniewo. Umocnienia zlokalizowane na północ od Warty określane są jako Wał Pomorski, zlokalizowane wzdłuż Drawy i Noteci, znajdują się w gminach: Dobiegniew, Drezdenko i Zwierzyn.

W 2015 roku w odniesieniu do tej spójności obszaru partnerstwo przyjęło nazwę STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA. Dodatkową ciekawostką wyróżniającą obszar jest zaadaptowanie sztuki fortyfikacyjnej przez naturę. Militarne podziemia są największym w środkowej Europie zimowiskiem nietoperzy – część korytarzy stanowi obecnie rezerwat Nietoperek. Schronienie przed mrozami znajduje tu przeszło trzydzieści tysięcy osobników dwunastu gatunków tych ssaków.

Po II Wojnie Światowej miejsce miało drugie zdarzenie spajające obszar. Granica Polski przesunęła się na zachód. Przyłączone do Polski tereny zostały zasiedlone przez: repolonizowanych autochtonów polskiego pochodzenia, osadników wojskowych, jeńców powracających z obozów jenieckich i obozów pracy w Niemczech, mieszkańców sąsiadujących powiatów wielkopolskich, mieszkańców województw Polski centralnej, repatriantów z byłych ziem polskich, reemigrantów, ludność ukraińską. Zjawisko to przyniosło spustoszenie dla dziedzictwa kulturowego za sprawą przemieszczenia ludności o różnych korzeniach i osadzenia ich w nowych realiach. Spowodowało to szybkie zanikanie kultury i zahamowanie sztuki ludowej i folkloru. Ten element spójności obszaru objawia się mozaiką kulturową i kultywowaniem obyczajów i twórczości ludowej. Wielokulturowość pojmowana jest za wielki walor obszaru, ale ma swoje negatywne strony i utrudnia współpracę między mieszkańcami, co jest wynikiem braku znajomości egzystujących wspólnie kultur.

Elementem spajającym obszar jest pozostałe na całym terenie budownictwo o podobnym charakterze, którego najbardziej rozpoznawalnymi elementami są datowane na XVII i XVIII wiek dworki i pałace oraz zabudowania folwarczne. Łączą je style architektoniczne, a także obecność założeń parkowych i atrakcyjne położenie.

Ostatnim aspektem mającym wpływ na spójność obszaru jest skomunikowanie głównie za sprawą skrzyżowania dwóch najważniejszych dróg w województwie: autostrady A2 i drogi ekspresowej S3. Aspekt ten należy rozpatrywać w kategorii zjawisk pozytywnych, takich jak dobre warunki dla rozwoju gospodarki, ale również negatywnych, gdyż w życiu codziennym drogi te stały się np. granicą odczuwalną przez mieszkańców parających się rolnictwem. Pozytywnym aspektem oddziałującym na cały obszar jest skomunikowanie go z odległymi miejscowościami, co wpływa pozytywnie na turystykę oraz gospodarke.

III.7. Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie

W podrozdziale *III.2. Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości* jako jeden z głównych kierunków rozwoju przedsiębiorczości określono turystykę. Przytoczono tam między innymi stopień wykorzystania miejsc noclegowych oraz wskazano elementy wymagające interwencji LSR BL. W tej części rozdziału postanowiono w sposób bardziej szczegółowy wskazać potencjał turystyczny obszaru, który pozwala na ukierunkowanie rozwoju gospodarki na turystykę. Turystów przyciąga na obszar LSR BL aktywny wypoczynek. Sprzyjają mu walory przyrodnicze, choćby rzeki: Drawa, Noteć, Obra, Paklica, Warta, na których realizowane są liczne spływy kajakowe.

Na terenie rozwijają się przedsiębiorstwa organizujące spływy kajakowe, które oprócz wypożyczenia kajaków, transportu oferują także catering. Spływy to nie tylko jednodniowe wycieczki, to również kilkudniowe wyprawy z pełnym ekwipunkiem i biwakowaniem przy wieczornych ogniskach. W miejscowościach nadrzecznych w pobliżu tras kajakowych przybywa miejsc noclegowych oraz pól campingowych. Trasy kajakowe wiodą przez lasy różnego typu, a zwalone drzewa uatrakcyjniają trasę. Południowa rzeźba terenu obfituje w wysokie, strome i malownicze brzegi. Dzięki zakątki zasiedlają ptaki i zwierzęta i nie trudno tu o zaobserwowanie zimorodka, dudka, czapli, bociana, wydry, norki, bobra i innych przedstawicieli fauny. Oprócz naturalnych walorów spływy kajakowe uatrakcyjniają również budowle hydrologiczne: tamy, jazy, mosty, a nawet elektrownie wodne.

Ten rodzaj rekreacji ma jeszcze jedną zaletę. Spływ nawet tą samą rzeką nigdy nie jest taki sam. Wpływa na to pora roku, wysokość poziomu wody, pogoda. Poza tym rzeka i jej otoczenie zmienia się z dnia na dzień.

Liczne jeziora również sprzyjają letniemu wypoczynkowi. Na nich turyści, oprócz plażowania, spędzają też czas aktywnie: żeglując czy pływając rowerami wodnymi czy kajakami. Głębsze jeziora rynnowe, o czystej i przejrzystej wodzie, umożliwiają także nurkowanie. Na terenie działa kilka firm zajmujących się prowadzeniem kursów podwodnego eksplorowania.

Również miejscowości położone przy jeziorach najczęściej odwiedzanych przez turystów mocno rozwinęły się w kierunku usług turystycznych: noclegowych, gastronomicznych i rozrywkowych. Dobrym przykładem jest tu Pszczew, Łągów czy Niesulice. Są jednak na obszarze jeziora, które nie są wykorzystane turystycznie, co należy traktować jako niewykorzystany potencjał dzięki któremu rozwijać mogła by się turystyka i przedsiębiorczość stanowiąca usługi około turystyczne. Warto zaznaczyć, że turystyka koegzystuje doskonale z wieloma formami ochrony przyrody. Ma to miejsce i przy turystyce wodnej, choćby w Drawieńskim Parku Narodowym czy Łagowskim Parku Krajobrazowym, ale nie tylko. Ważne jest zatem aby dla utrzymania stanu środowiska naturalnego i bogactwa flory i fauny wdrażać w infrastrukturę i usługi turystyczne rozwiązania innowacyjne i sprzyjające ochronie środowiska naturalnego oraz zapobiegające zmianom klimatu. Pozwoli to uniknąć zagrożenia jakim jest pogorszenie stanu środowiska naturalnego.

Specyficzną formą ochrony przyrody jest Rezerwat Nietoperek zlokalizowany w podziemnych tunelach bunkrów Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. Nie przeszkadza to w niczym rozwojowi turystyki. Intensywny ruch turystyczny odbywa się wokół najcenniejszych obiektów historycznych Fortyfikacje Bramy Lubuskiej.

Obiekty fortyfikacji to nie tylko bunkry, schrony, tunele, ale również liczne, zmysłne, budowle hydrotechniczne, takie jak: zapory, jazy, mosty zwodzone. Jedne i drugie rozciągają się południkowo niemal na całym obszarze i są eksplorowane przez pasjonatów. Mniej zaawansowanym turystom znane są głównie Pętla Boryszyńska oraz Międzyrzecki Rejon Umocniony wraz z Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie.

Miejscami wizyt licznych turystów są również zabytkowe obiekty sakralne. Najcenniejsze z nich to Pocysterski Zespół Klasztorny Paradyż w Gościkowie oraz Sanktuarium Matki Bożej Cierpliwie Słuchającej w Rokitinie.

Obszar może szczyścić się również zabytkami architektury. Koniecznym trzeba tu przywołać posadowiony na wzniesieniu u zbiegu rzek Obry i Paklicy Zamek w Międzyrzeczu. Jest to perła tysiącletniego miasta, jedna z najstarszych w lubuskim. Przy Zamku funkcjonuje także muzeum. Oprócz zamków warte uwagi są także pałace. Niektóre niestety zniszczone i zaniedbane. Inne za to piękne jak za lat świetności jak te w Wiejcach i Mierzęcinie, w których znajdują się obiekty hotelowo-konferencyjne. Równie często dla potrzeb turystyki adaptowane są dworki, folwarki, młyny. Niestety oferta usług turystycznych nie jest dostosowana do potrzeb i możliwości finansowych wszystkich turystów.

IV. Analiza SWOT

Opracowanie analizy SWOT opiera się o przeprowadzoną diagnozę obszaru, której poświęcono poprzedni rozdział i która pozwoliła wskazać główne problemy i potrzeby mieszkańców oraz zasoby i potencjał obszaru, a następnie główne kierunki interwencji LSR. Pamiętać przy tym należy, że diagnoza została sporządzona również w oparciu o dane statystyczne, ale głównie o konsultacje społeczne, mające zapewnić partycypacyjny udział mieszkańców w tworzeniu LSR. *Tabela 12.* dowodzi powiązania elementów analizy SWOT z partycypacją i diagnozą. Podczas konsultacji najwięcej uwagi analizie SWOT poświęcono podczas moderowanych spotkań otwartych zrealizowanych we wszystkich gminach członkowskich. Przed rozpoczęciem wspólnej pracy w formie warsztatów mieszkańców poinformowano o tym, że w ćwiartkach mocne strony i słabe strony należy umieszczać jedynie zjawiska rzeczywiste, prawdziwe, występujące obecnie i dotyczące obszaru LSR, a te mogące zaistnieć w przyszłości oraz będące wynikiem oddziaływania otoczenia w ćwiartkach szanse i zagrożenia. Podkreślono, że to co według uczestników ma wydzźwięk pozytywny należy przypisać do mocnych szans lub zagrożeń, a to co ma negatywny charakter w słabych stronach lub zagrożeniach. Sporne kwestie podlegały dyskusji.

Nadając ostateczny kształt analizie, grupa robocza, będąca kolejnym elementem partycypacji, uwzględniła również: badanie ankietowe, FGI, dyskusję reprezentantów grup i otwartą przestrzeń. Łącznie dla opracowania analizy SWOT wykorzystano sześć konsultacyjnych metod partycypacyjnych, w których zabiegano o równy udział przedstawicieli sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego. Udział w tworzeniu analizy SWOT zapewniono również reprezentantom grup defaworyzowanych. Zaznaczyć trzeba, że grupa robocza nadając ostateczny kształt zapisom łączyła niektóre, podobne, wnioski, aby nie powielać tych samych stwierdzeń, podnosząc przez to czytelność analizy SWOT. Wyniki prac zaprezentowano w Tabeli 11.

Tabela 11. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
S-1. Wielokulturowość wynikająca z obecności na tym obszarze przedstawicieli różnych nacji, a nawet narodowości, wynikiem czego są różne obrzędy tradycyjne oraz kultury religijne	W-1. Migracja w poszukiwaniu wygodnego trybu życia, uniknięcia dojazdów
S-2. Aktywni i przedsiębiorczy mieszkańcy posiadający potencjał do rozwoju i współpracy	W-2. Emigracja i migracja do aglomeracji w celach zarobkowych
S-3. Geologiczne ukształtowanie terenu, wynikiem którego są liczne rzeki i jeziora oraz wzniesienia morenowe	W-3. Niska dostępność produktów i usług konsumenckich w małych miejscowościach
S-4. Blisko 45% leśistość	W-4. Brak lub mała liczba miejsc i wydarzeń sprzyjających uprawianiu sportu i rekreacji
S-5. Dobry stan środowiska naturalnego, czyste powietrze i woda oraz bogactwo flory i fauny zachowane dzięki licznym formom ochrony przyrody	W-5. Brak lub mała liczba wydarzeń sprzyjających krzewieniu kultury
S-6. Skrzyżowanie największych dróg w województwie lubuskim autostrady A2 i drogi ekspresowej S3	W-6. Niski kapitał społeczny przejawiający się zawiścią, podziałami i brakiem zaufania wśród mieszkańców
S-7. Liczne lokalne surowce i produkty, w tym drewno, runo leśne, dziczyzna, kruszywa, produkty rolne	W-7. Brak poczucia związku z miejscem zamieszkania wynikający z niskiej tożsamości lokalnej
S-8. Położenie bliskie lubuskich stolic: Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego, odleglejszych, ale większych aglomeracji:	W-8. Wysokie bezrobocie i trudności w pozyskaniu pracy w szczególności w grupach wiekowych 50+ i +30 oraz mieszkańców trwale bezrobotnych
	W-9. Słaba promocja turystyczna

Berlin, Poznań, Wrocław i Szczecin oraz granicy polsko-niemieckiej S-9. Rozpoznawalne obiekty turystyczne	W-10. Uboga oferta usług turystycznych W-11. Mała liczba obiektów infrastruktury turystycznej i zły stan infrastruktury W-12. Niskie wykorzystanie surowców i produktów lokalnych
Szanse	Zagrożenia
<p>O-1. Rozwój turystyki oparty o zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne oraz korzystne położenie geograficzne</p> <p>O-2. Rozwój organizacji pozarządowych i wzrost partycypacji społecznej</p> <p>O-3. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oparty o przedsiębiorczość, infrastrukturę i aktywizację</p> <p>O-4. Zwiększenie pozyskania i przetwarzania surowców i produktów lokalnych</p> <p>O-5. Oferta turystyczna dostosowana do potrzeb różnych grup docelowych</p> <p>O-6. Stosowanie rozwiązań innowacyjnych</p> <p>O-7. Wykorzystanie energii odnawialnej i rozwiązań chroniących środowisko naturalne</p> <p>O-8. Wykwalifikowani pracownicy</p>	<p>T-1. Zły stan zdrowia mieszkańców oraz otyłość wśród dzieci i młodzieży</p> <p>T-2. Wyludnienie małych miejscowości</p> <p>T-3. Ujemny przyrost naturalny będący wynikiem poczucia braku warunków do zakładania rodzin</p> <p>T-4. Zanikanie przedsiębiorczości, a tym samym spadek liczby miejsc pracy w małych miejscowościach</p> <p>T-5. Ubożenie społeczeństwa, a w dalszej konsekwencji zmniejszenie konsumpcji</p> <p>T-6. Pogorszenie stanu środowiska naturalnego</p>

Tabela 12. Powiązanie analizy SWOT z partycypacją i diagnozą

Mocne strony z analizy SWOT	Powiązanie z partycypacją	Powiązanie z diagnozą
S-1. Wielokulturowość wynikająca z obecności na tym obszarze przedstawicieli różnych nacji, a nawet narodowości, wynikiem czego są różne obrzędy tradycyjne oraz kultury religijne	Z-1. Obecność wielu kultur Pt-2. Liczne zwyczaje kulturowe i obrzędy tradycyjne mieszkańców	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: krzewienie kultury)
S-2. Aktywni i przedsiębiorcy mieszkańcy posiadający potencjał do rozwoju i współpracy	Po-1. Współpraca Po-11. Stosowanie różnorodnych form aktywizacji mieszkańców i komunikowania się Pt-1. Aktywność mieszkańców, którą należy wykorzystać do rozwoju przedsiębiorczości i kapitału społecznego	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: krzewienie kultury) NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny) NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) NGO (cel stat: rozwój turystyki) JST Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
S-3. Geologiczne ukształtowanie terenu, wynikiem którego są liczne rzeki i jeziora oraz wzniesienia morenowe	Z-2. Walory naturalne: rzeki, jeziora, lasy, ukształtowanie terenu	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
S-4. Blisko 45% lesistość	Z-7. Surowce i produkty lokalne, w tym lasy dostarczające drewna, dziczyzny, runa leśnego	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
S-5. Dobry stan środowiska naturalnego, czyste powietrze i woda oraz bogactwo flory i fauny zachowane dzięki licznym formom ochrony przyrody	Z-3. Czysta woda i czyste powietrze Z-4. Bogactwo flory i fauny Z-5. Formy ochrony przyrody: parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты, obszary Natura 2000	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
S-6. Skrzyżowanie największych dróg w województwie lubuskim autostrady A2 i drogi ekspresowej S3	Pt-3. Skomunikowanie z ościennymi aglomeracjami głównie dzięki drodze wojewódzkiej S3 i autostradzie A2	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
S-7. Liczne lokalne surowce i produkty, w tym drewno, runo leśne, dziczyzna, kruszywa, produkty rolne	Po-7. Większe wykorzystanie lokalnych surowców i produktów	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30

S-8. Położenie bliskie lubuskich stolic: Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego, odleglejszych, ale większych aglomeracji: Berlin, Poznań, Wrocław i Szczecin oraz granicy polsko-niemieckiej	Pt-4. Położenie geograficzne, bliskość granicy i dużych miast	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
S-9. Rozpoznawalne obiekty turystyczne	Po-8. Rozwój turystyki Z-6. Atrakcje turystyczne	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
W-1. Migracja w poszukiwaniu wygodnego trybu życia, uniknięcia dojazdów	Pr-6. Malejąca liczba mieszkańców na obszarach wiejskich: migracja i emigracja Po-5. Stworzenie miejsc pracy blisko miejsc zamieszkania	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny) NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) JST Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
W-2. Emigracja i migracja do aglomeracji w celach zarobkowych	Pr-4. Niskie zarobki Pr-6. Malejąca liczba mieszkańców na obszarach wiejskich: migracja i emigracja Po-5. Stworzenie miejsc pracy blisko miejsc zamieszkania	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
W-3. Niska dostępność produktów i usług konsumpcyjnych w małych miejscowościach	Pr-13. Kumulacja inwestycji w miejscowościach gminnych Po-3. Zwiększenie liczby sklepów i zakładów usługowych na wsiach Po-4. Większa liczba inwestycji poza miejscowościami gminnymi	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
W-4. Brak lub mała liczba miejsc i wydarzeń sprzyjających uprawianiu sportu i rekreacji	Pr-10. Mała liczba miejsc umożliwiających uprawianie sportu i rekreacji Pr-11. Niewiele wydarzeń sportowych i rekreacyjnych Pr-13. Kumulacja inwestycji w miejscowościach gminnych Po-4. Większa liczba inwestycji poza miejscowościami gminnymi	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) JST
W-5. Brak lub mała liczba wydarzeń sprzyjających krzewieniu kultury	Pr-12. Niewielka liczba wydarzeń kulturalnych	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: krzewienie kultury)
W-6. Niski kapitał społeczny przejawiający się zawiścią, podziałami i brakiem zaufania wśród mieszkańców	Pr-7. Relacje między mieszkańcami wymagają poprawy Pr-9. Małe zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne Po-1. Współpraca Po-2. Zwiększenie aktywności fundacji i stowarzyszeń Po-11. Stosowanie różnorodnych form aktywizacji mieszkańców i komunikowania się	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: krzewienie kultury) NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny)
W-7. Brak poczucia związku z miejscem zamieszkania wynikający z niskiej tożsamości lokalnej	Pr-8. Brak związku mieszkańców z miejscem zamieszkania Pr-9. Małe zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne Po-2. Zwiększenie aktywności fundacji i stowarzyszeń	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: krzewienie kultury) NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny)
W-8. Wysokie bezrobocie i trudności w pozyskaniu pracy w szczególności w grupach 50+ i +30 oraz mieszkańców trwale bezrobotnych	Pr-1. Wysokie bezrobocie i brak miejsc pracy Pr-2. Trwale bezrobotni Pr-3. Trudności w zdobyciu pracy przez osoby w wieku do 30 i powyżej 50 lat Pr-5. Niedostosowanie form edukacji do potrzeb rynku pracy Po-5. Stworzenie miejsc pracy blisko miejsc zamieszkania	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
W-9. Słaba promocja turystyczna	Pr-16. Słaba promocja turystyczna Po-8. Rozwój turystyki	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki)
W-10. Uboga oferta usług turystycznych	Pr-14. Mały wachlarz usług turystycznych niedostosowany do możliwości finansowych różnych grup turystów Po-8. Rozwój turystyki Po-9. Dostosowanie oferty turystycznej do popytu	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30

W-11. Mała liczba obiektów infrastruktury turystycznej	Pr-13. Kumulacja inwestycji w miejscowościach gminnych Pr-15. Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna Po-4. Większa liczba inwestycji poza miejscowościami gminnymi Po-8. Rozwój turystyki	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki)
W-12. Niskie wykorzystanie surowców i produktów lokalnych	Pr-17. Niewykorzystane lokalne zasoby	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
O-1. Rozwój turystyki oparty o zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne oraz korzystne położenie geograficzne	Po-8. Rozwój turystyki Z-6. Atrakcje turystyczne	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
O-2. Rozwój organizacji pozarządowych i wzrost partycypacji społecznej	Po-1. Współpraca Po-2. Zwiększenie aktywności fundacji i stowarzyszeń	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny)
O-3. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oparty o przedsiębiorczość, infrastrukturę i aktywizację	Pr-13. Kumulacja inwestycji w miejscowościach gminnych Po-3. Zwiększenie liczby sklepów i zakładów usługowych na wsiach Po-4. Większa liczba inwestycji poza miejscowościami gminnymi	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) NGO (cel stat: rozwój turystyki) JST Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
O-4. Zwiększenie pozyskania i przetwarzania surowców i produktów lokalnych	Po-7. Większe wykorzystania lokalnych surowców i produktów Z-7. Surowce i produkty lokalne, w tym lasy dostarczające drewna, dziczyzny, runa leśnego	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
O-5. Oferta turystyczna dostosowana do potrzeb różnych grup docelowych	Po-8. Rozwój turystyki Pr-14. Mały wachlarz usług turystycznych niedostosowany do możliwości finansowych różnych grup turystów	Obszar interwencji: Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
O-6. Stosowanie rozwiązań innowacyjnych	Po-10. Zwiększenie konkurencyjności poprzez innowacyjne rozwiązania	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: krzewienie kultury) NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny) NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) NGO (cel stat: rozwój turystyki) JST Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
O-7. Wykorzystanie energii odnawialnej i rozwiązań chroniących środowisko naturalne	Pr-18. Małe wykorzystanie energii odnawialnej Po-6. Większa świadomość ekologiczna mieszkańców	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
O-8. Wykwalifikowani pracownicy	Pr-5. Niedostosowanie form edukacji do potrzeb rynku pracy	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
T-1. Zły stan zdrowia mieszkańców oraz otyłość wśród dzieci i młodzieży	Pr-18. Małe wykorzystanie energii odnawialnej Po-6. Większa świadomość ekologiczna mieszkańców	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach Grupa docelowa: NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) JST

T-2. Wyludnienie się małych miejscowości	Pr-6. Malejąca liczba mieszkańców na obszarach wiejskich: migracja i emigracja Pr-8. Brak związku mieszkańców z miejscem zamieszkania Po-5. Stworzenie miejsc pracy blisko miejsc zamieszkania	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: krzewienie kultury) NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny) NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) JST Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
T-3. Ujemny przyrost naturalny będący wynikiem poczucia braku warunków do zakładania rodzin	Pr-1. Wysokie bezrobocie i brak miejsc pracy Po-4. Większa liczba inwestycji poza miejscowościami gminnymi Po-5. Stworzenie miejsc pracy blisko miejsc zamieszkania	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Grupa docelowa: NGO (cel stat: rekreacja, kultura fizyczna i sport) NGO (cel stat: rozwój turystyki) JST Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
T-4. Zanikanie przedsiębiorczości, a tym samym spadek liczby miejsc pracy w małych miejscowościach	Pr-17. Niewykorzystane lokalne zasoby Po-5. Stworzenie miejsc pracy blisko miejsc zamieszkania Po-8. Rozwój turystyki	Obszar interwencji: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
T-5. Ubożenie społeczeństwa, a w dalszej konsekwencji zmniejszenie konsumpcji	Pr-1. Wysokie bezrobocie i brak miejsc pracy Pr-2. Trwale bezrobotni Pr-3. Trudności w zdobyciu pracy przez osoby w wieku do 30 i powyżej 50 lat Pr-4. Niskie zarobki	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne Rozwój turystyki Grupa docelowa: Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30
T-6. Pogorszenie stanu środowiska naturalnego	Pr-18. Małe wykorzystanie energii odnawialnej Po-6. Większa świadomość ekologiczna mieszkańców	Obszar interwencji: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich Rozwój turystyki Grupa docelowa: NGO (cel stat: wspieranie inicjatyw społecznych, aktywizacja społeczna i rozwój lokalny) NGO (cel stat: rozwój turystyki) Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Przedsiębiorcy chcący rozwinąć i osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym Grupy defaworyzowane: trwale bezrobotni, 50+, +30

V. Cele i wskaźniki

V.1. Specyfikacja celów i przedsięwzięć

W odpowiedzi na potrzeby i problemy mieszkańców, zidentyfikowane w przeprowadzonej diagnozie obszaru, opracowano cele i przedsięwzięcia zaprezentowane w *Tabeli 13*.

Tabela 13. Struktura celów i przedsięwzięć

Cele ogólne	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia
1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia	1.1. Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług	1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich
	1.2. Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji	1.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów
	1.3. Silna tożsamość lokalna mieszkańców	1.3.1. Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami
2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	2.1. Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty	2.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów
3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	3.1. Turysty zainteresowani usługami turystycznymi	3.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych
	3.2. Turysty zainteresowani atrakcjami turystycznymi	3.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów
		3.2.2. Promocja atrakcji turystycznych

Szczegółowy opis związku celów i przedsięwzięć z diagnozą:

Mieszkańcy obszaru bardzo często wymieniali problemy: niewystarczającą liczbę miejsc pracy oraz zbyt niskie zarobki. Dlatego głównym zadaniem postawionym przed LGD w tym okresie programowania jest odwrócenie tego zjawiska. Dlatego w każdym z trzech celów ogólnych, dotyczących różnych dziedzin, znalazły się środki zapewniające powstawanie miejsc pracy.

Sformułowanie celów i przedsięwzięć w taki sposób wynika z diagnozy, co najlepiej zweryfikować w odniesieniu do *Tabeli 9*, zamieszczonej w rozdziale *III. Diagnoza – opis obszaru i ludności*, podrozdziale *III.1. Określenie grup szczególnie istotnych w realizacji LSR i obszarów interwencji*.

Cel ogólny A. Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia, przypisane mu trzy cele szczegółowe oraz trzy przedsięwzięcia są odpowiedzią na obszar interwencji określony w diagnozie następująco: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich. Specyfiką tej gałęzi struktury celów i przedsięwzięć jest realizacja działań, które w sposób zrównoważony wpłyną na poprawę warunków życia na obszarach wiejskich. Wspomniany zrównoważony rozwój dotyczy w szczególności miejscowości małych, innych niż gminne i oddalonych od miejscowości gminnych, w których problemy leżące u podstawy sformułowania obszaru interwencji są jeszcze bardziej nasilone. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju zapewni treść kryteriów wyboru. Za skłonieniem się ku takim zapisom celów przemawia również potencjał spoczywający w mieszkańcach oraz bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe. Zmiany, które odpowiadają na potrzeby mieszkańców, a tym samym wpłyną na poprawę warunków życia na obszarze, następować będą w trzech, odpowiadającym celom szczegółowym, sferach: zwiększenie dostępności do towarów i usług konsumenckich, poprawienie dostępu do sportu i rekreacji oraz umocnienie tożsamości lokalnej. Dwie pierwsze sfery, mają podobne podłoże, ich realizacja ma poprawić codzienne funkcjonowanie w miejscu zamieszkania poprzez ułatwienie dostępu do codziennych zakupów, usług oraz sportu i rekreacji. Dekoncentracja handlu i usług wpłynie jednocześnie na dekoncentrację przedsiębiorczości, a co za tym idzie spowoduje dostępność miejsc pracy w małych miejscowościach. Trzecia sfera ma charakter niematerialny i ma spowodować zmianę w mieszkańcach. Wymaga ona jednak bardzo przemyślanych działań w celu zwiększenia tożsamości lokalnej mieszkańców, budowania kapitału i ekonomii społecznej. Te zmiany mają na celu większe przywiązanie mieszkańców do swojego otoczenia i miejsca zamieszkania, a także zwiększenie zaangażowania w sprawy lokalne. Wszystkie działania objęte tym celem ogólnym pozwolą uniknąć zagrożenia jakim jest wyludnianie obszarów wiejskich, gdyż zniwelują w znacznej części, zidentyfikowane podczas konsultacji społecznych, wymienione powyżej, problemy.

Uzasadnienie wyboru grup docelowych – odniesienie do diagnozy:

1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich: osoby fizyczne chcące podjąć działalność gospodarczą – mają umiejętności, często również doświadczenie, brak im finansów na start; przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność gospodarczą - mają umiejętności i doświadczenie, dobrze radzą sobie na rynku i chcą inwestować tworząc miejsca pracy lub potrzebują podnieść poziom świadczonych usług, aby utrzymać zatrudnienie.
2. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów: JST – posiadają doświadczenie i potencjał finansowy do realizacji dużych zadań, dysponują nieruchomościami i poprzez sołtysów znają potrzeby mieszkańców; NGO z celami statutowymi: rekreacja, kultura fizyczna i sport – zrzeszają mieszkańców zaangażowanych w sport i rekreację, mają doświadczenie w realizacji podobnych projektów, najlepiej znają lokalne potrzeby.
3. Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami: LGD – samodzielna organizacyjnie i finansowo, ma możliwość kompleksowego podejścia do całego obszaru, przez co integruje społeczność, a w ramach współpracy przeniesie na obszar dobre praktyki.

Cel ogólny B. Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA, przypisany mu cel szczegółowy i przedsięwzięcie są odpowiedzią na obszar interwencji określony w diagnozie następująco: Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne. Głównymi potencjałami łączącymi u podstaw takiego podejścia są aktywni, ambitni i przedsiębiorczy mieszkańcy oraz liczne surowce i produkty lokalne. Problemami nakazującymi w ten sposób sformułować tę część struktury celów i przedsięwzięć są: zbyt słabe wykorzystanie lokalnych zasobów, ale głównie wysokie bezrobocie i niskie zarobki. Zmiana wywołana interwencją nie zniweluje problemów zupełnie, ale z pewnością wpłynie korzystnie na przedsiębiorczość, zwiększy wykorzystanie lokalnych surowców i produktów poprzez ich pozyskiwanie i przetwarzanie w celach dalszego zbytu, co odpowiada na potrzeby mieszkańców. Rozwój przedsiębiorczości ma za zadanie stworzyć jak najwięcej miejsc pracy oraz wpłynąć na poprawę zarobków. Kwestie te będą premiowane za pomocą kryteriów wyborów. Również siła związania projektu z zasobami lokalnymi będzie oceniana przez dobrane kryterium wyboru. W konsekwencji działania te mają podnieść zbyt dób powstałych z pozyskania czy przetworzenia zasobów lokalnych wśród osób zamieszkałych na obszarze LGD i poza nim. Takie podejście uwzględnia wnioski z konsultacji społecznych, zarówno w kontekście potrzeb i problemów, jak i zasobów i potencjału.

Uzasadnienie wyboru grup docelowych dla poszczególnych przedsięwzięć:

1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów: osoby fizyczne chcące podjąć działalność gospodarczą – mają pomysł na swoją przyszłość i umiejętności, czasem doświadczenie zdobyte w pracy zawodowej, brak im finansów na start; przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność gospodarczą - mają umiejętności i doświadczenie, dobrze radzą sobie na rynku i chcą inwestować tworząc miejsca pracy lub potrzebują podnieść poziom świadczonych usług, aby utrzymać zatrudnienie.

Cel ogólny C. Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA, przypisane mu dwa cele szczegółowe oraz trzy przedsięwzięcia są odpowiedzią na obszar interwencji określony w diagnozie jako: Rozwój turystyki. U podłoża sformułowania takiego celu leży szereg problemów dotyczących turystyki. Są to niskiej jakości usługi turystyczne, w tym noclegowe, gastronomiczne i zagospodarowania czasu wolnego, słabe bądź brak oznakowania atrakcji turystycznych, braki w infrastrukturze turystycznej, która uatrakcyjni pobyt turystów oraz słaba promocja turystyczna. Zasobami, które rokują, iż możliwy jest rozwój turystyki na obszarze są: walory naturalne, atrakcje turystyczne, dobry stan środowiska naturalnego, dobre skomunikowanie terenu poprzez autostradę A2 i drogę ekspresową S3, położenie bliskie zachodniej granicy oraz aglomeracji. Działaniami, odzwierciedlającymi potrzeby, które przez realizację poszczególnych projektów, pozwolą poprawić ruch turystyczny na obszarze są: dostosowanie usług turystycznych do potrzeb różnych grup turystów oraz zwiększenie zainteresowania atrakcjami poprzez większą liczbę obiektów infrastruktury turystycznej i kompleksowe działania promocyjne. W celu rzeczywistego skierowania środków finansowych na rozwój turystyki konieczne będzie wyłonienie przy pomocy kryteriów wyboru tych projektów, które realizowane będą w miejscach atrakcyjnych turystycznie. Tylko takie podejście pozwoli w pełni uwzględnić wnioski z konsultacji społecznych opisane powyżej.

Uzasadnienie wyboru grup docelowych dla poszczególnych przedsięwzięć:

1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych: osoby fizyczne chcące podjąć działalność gospodarczą – mają pomysł na swoją przyszłość i umiejętności, często dysponują nieruchomością w miejscowościach turystycznych, brak im finansów na start; przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność gospodarczą - mają umiejętności i doświadczenie, dobrze radzą sobie na rynku i chcą inwestować tworząc miejsca pracy w związku z nowymi usługami lub potrzebują podnieść poziom świadczonych usług turystycznych, aby utrzymać zatrudnienie.
2. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów: NGO, których celem statutowym jest rozwój turystyki – łączą ludzi pasjonujących się turystyką, mają wiedzę na temat infrastruktury oraz doświadczenie w realizacji podobnych projektów.
3. Promocja atrakcji turystycznych: LGD – samodzielna organizacyjnie i finansowo, ma możliwość kompleksowego podejścia do całego obszaru przez co równomiernie obejmie całą społeczność, a w ramach współpracy przeniesie na obszar dobre praktyki.

Opis przedsięwzięć, ze wskazaniem sposobu ich realizacji, znajduje swoje rozszerzenie w podrozdziale *V.4. Prezentacja przedsięwzięć realizowanych w ramach LSR*.

Grupa robocza opracowująca strategię kładła nacisk głównie na odzwierciedlenie w celach głosu mieszkańców, po to by uwzględnić odpowiedź na najistotniejsze problemy i potrzeby, wykorzystując do ich niwelowania zasoby i potencjał obszaru. Dlatego konieczne było, podczas konstruowania struktury celów i przedsięwzięć, ściśle odniesienie się do przeprowadzonej diagnozy i analizy SWOT. Pozwala to udowodnić zachowanie ciągu logicznego: diagnoza, analiza SWOT, cele, wskaźniki – podejście to prezentuje *Tabela 14*.

W macyry przytoczono problemy wywołane podczas spotkań z mieszkańcami. Problemy te zostały zaszeregowane jako przyczyna, problem kluczowy bądź następstwo, a następnie poprzez odwrócenie negatywnych zjawisk w pozytywne, zapisano cele i przedsięwzięcia. Tego typu usystematyzowanie pozwoliło zachować jednakowy poziom interwencji dla poszczególnych gałęzi struktury celów. Do celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć przypisano kolejno: wskaźniki oddziaływania, rezultatu i produktu. Dodatkowo w macyry na poziomie celów ogólnych przypisano obszar interwencji, na poziomie celów szczegółowych przypisano mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia z opracowanej analizy SWOT, a na poziomie przedsięwzięć przypisano grupy docelowe.

Tabela 14. Macyry logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników, zawiera przekształcenie drzewa problemów w strukturę celów oraz przypisanie wskaźników

Drzewo problemów	Struktura celów	Wskaźniki	Obszar interwencji / Elementy analizy SWOT / Grupy docelowe
Następstwo problemu	Cel ogólny	Wskaźnik oddziaływania	Obszar interwencji
Migracja mieszkańców małych miejscowości w poszukiwaniu lepszego życia	1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia	Wzrost odsetka mieszkańców zadowolonych z życia na obszarze LGD BL	Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich
Problem kluczowy	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Elementy analizy SWOT
Niska dostępność produktów i usług konsumenckich dla mieszkańców małych miejscowości	1.1 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług	Liczba utworzonych miejsc pracy Liczba utrzymanych miejsc pracy	S-2. Aktywni i przedsiębiorcy mieszkańcy posiadający potencjał do rozwoju i współpracy W-1. Migracja w poszukiwaniu wygodnego trybu życia, uniknięcia dojazdów W-2. Emigracja i migracja do aglomeracji w celach zarobkowych W-3. Niska dostępność produktów i usług konsumenckich w małych miejscowościach O-3. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oparty o przedsiębiorczość, infrastrukturę i aktywizację O-6. Stosowanie rozwiązań innowacyjnych O-7. Wykorzystanie energii odnawialnej i rozwiązań chroniących środowisko naturalne T-2. Wyludnienie małych miejscowości T-3. Ujemny przyrost naturalny będący wynikiem poczucia braku warunków do zakładania rodzin T-4. Zanikanie przedsiębiorczości, a tym samym spadek liczby miejsc pracy w małych miejscowościach
Słaby dostęp do sportu i rekreacji wśród mieszkańców małych miejscowości	1.2 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji		S-2. Aktywni i przedsiębiorcy mieszkańcy posiadający potencjał do rozwoju i współpracy W-4. Brak lub mała liczba miejsc sprzyjających uprawianiu sportu i rekreacji W-6. Niski kapitał społeczny przejawiający się zawścią, podziafami i brakiem zaufania wśród mieszkańców O-3. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oparty o przedsiębiorczość, infrastrukturę i aktywizację O-8. Wykwalifikowani pracownicy T-1. Zły stan zdrowia mieszkańców oraz otyłość wśród dzieci i młodzieży T-2. Wyludnienie małych miejscowości

			T-3. Ujemny przyrost naturalny będący wynikiem poczucia braku warunków do zakładania rodzin
Słabe poczucie związku mieszkańców z miejscem zamieszkania, niechęć do współpracy i mała świadomość działań realizowanych przez LGD BL, w tym o możliwości pozyskania funduszy	1.3 Silna tożsamość lokalna mieszkańców	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby - historyczne Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych - młodzież Liczba osób przeszkolonych Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań Liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa, które zawarły umowę o przyznanie pomocy Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	S-1. Wielokulturowość wynikająca z obecności na tym obszarze przedstawicieli różnych nacji, a nawet narodowości, wynikiem czego są różne obrzędy tradycyjne oraz kultury religijne S-2. Aktywni i przedsiębiorczy mieszkańcy posiadający potencjał do rozwoju i współpracy W-5. Brak lub mała liczba wydarzeń sprzyjających krzewieniu kultury W-6. Niski kapitał społeczny przejawiający się zawiścią, podziajami i brakiem zaufania wśród mieszkańców W-7. Brak poczucia związku z miejscem zamieszkania wynikający z niskiej tożsamości lokalnej O-3. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oparty o przedsiębiorczość, infrastrukturę i aktywizację O-2. Rozwój organizacji pozarządowych i wzrost partycypacji społecznej T-2. Wyludnienie się małych miejscowości T-3. Ujemny przyrost naturalny będący wynikiem poczucia braku warunków do zakładania rodzin T-6. Pogorszenie stanu środowiska naturalnego
Przyczyna problemu	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Grupy realizujące
Mała liczba sklepów i usług konsumenckich w małych miejscowościach	1.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej) Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej) Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację	Osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o handel lub usługi Przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność opartą o handel lub usługi
Mała liczba obiektów infrastruktury rekreacyjnej w małych miejscowościach	1.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej Długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację	JST NGO, których celami statutowymi są rekreacja, kultura fizyczna i sport
Słaba komunikacja pomiędzy LGD i mieszkańcami	1.3.1 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	Liczba przygotowanych projektów współpracy Liczba zrealizowanych projektów współpracy Liczba szkoleń Liczba wydarzeń/imprez Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego wsparcia Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	LGD BL
Drzewo problemów	Struktura celów	Wskaźniki	Obszar interwencji / Elementy analizy SWOT / Grupy docelowe
Następstwo problemu	Cel ogólny	Wskaźnik oddziaływania	Obszar interwencji
Słabo rozwinięta przedsiębiorczość	2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	Wzrost dochodów od działalności gospodarczej osób fizycznych w gminach na obszarze LGD BL	Rozwój przedsiębiorczości opartej o zasoby lokalne

Problem kluczowy	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Elementy analizy SWOT
Małe zainteresowanie lokalnymi surowcami i produktami	2.1. Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty	Liczba utworzonych miejsc pracy	<p>S-6. Skrzyżowanie największych dróg w województwie lubuskim autostrady A2 i drogi ekspresowej S3</p> <p>S-7. Liczne lokalne surowce i produkty, w tym drewno, runo leśne, dziczyzna, kruszywa, produkty rolne</p> <p>S-8. Położenie bliskie lubuskich stolic: Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego, odleglejszych, ale większych aglomeracji: Berlin, Poznań, Wrocław i Szczecin oraz granicy polsko-niemieckiej</p> <p>W-8. Wysokie bezrobocie i trudności w pozyskaniu pracy w szczególności w grupach wiekowych 50+ i +30 oraz mieszkańców trwale bezrobotnych</p> <p>W-12. Niskie wykorzystanie surowców i produktów lokalnych</p> <p>O-3. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oparty o przedsiębiorczość, infrastrukturę i aktywizację</p> <p>O-4. Zwiększenie pozyskania i przetwarzania surowców i produktów lokalnych</p> <p>O-6. Stosowanie rozwiązań innowacyjnych</p> <p>O-7. Wykorzystanie energii odnawialnej i rozwiązań chroniących środowisko naturalne</p> <p>O-8. Wykwalifikowani pracownicy</p> <p>T-4. Zanikanie przedsiębiorczości, a tym samym spadek liczby miejsc pracy w małych miejscowościach</p> <p>T-5. Ubożenie społeczeństwa, a w dalszej konsekwencji zmniejszenie konsumpcji</p>
		Liczba utrzymanych miejsc pracy	
Przyczyna problemu	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Grupy realizujące
Słabe wykorzystanie surowców i produktów lokalnych	2.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	Osoby fizyczne chcące podjąć działalność opartą o lokalne zasoby Przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność opartą o lokalne zasoby
		Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	
		Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	
Drzewo problemów	Struktura celów	Wskaźniki	Obszar interwencji / Elementy analizy SWOT / Grupy docelowe
Problem następstwo	Cel ogólny	Wskaźnik oddziaływania	Obszar interwencji
Niski dochód z turystyki	3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	Wzrost wpływów z opłat klimatycznych w gminach na obszarze LGD BL	Rozwój turystyki
Problem kluczowy	Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	Elementy analizy SWOT
Małe zainteresowanie turystów usługami turystycznymi	3.1 Turycy zainteresowani usługami turystycznymi	Liczba osób, które skorzystały z nowych miejsc noclegowych w ciągu roku w nowych lub przebudowanych obiektach turystycznych	<p>S-6. Skrzyżowanie największych dróg w województwie lubuskim autostrady A2 i drogi ekspresowej S3</p> <p>S-8. Położenie bliskie lubuskich stolic: Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego, odleglejszych, ale większych aglomeracji: Berlin, Poznań, Wrocław i Szczecin oraz granicy polsko-niemieckiej</p> <p>W-9. Słaba promocja turystyczna</p> <p>W-10. Uboża oferta usług turystycznych</p> <p>O-1. Rozwój turystyki oparty o zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne oraz korzystne położenie geograficzne</p> <p>O-5. Oferta turystyczna dostosowana do potrzeb różnych grup docelowych</p> <p>O-6. Stosowanie rozwiązań innowacyjnych</p> <p>O-7. Wykorzystanie energii odnawialnej i rozwiązań chroniących środowisko naturalne</p> <p>O-8. Wykwalifikowani pracownicy</p> <p>T-4. Zanikanie przedsiębiorczości, a tym samym spadek liczby miejsc pracy w małych</p>
		Liczba utworzonych miejsc pracy	
		Liczba utrzymanych miejsc pracy	

			<p>miejsowościach</p> <p>T-6. Pogorszenie stanu środowiska naturalnego</p>
Małe zainteresowanie turystów atrakcjami turystycznymi	3.2 Turyści zainteresowani atrakcjami turystycznymi	<p>Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby - turystyczne</p> <p>Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych - turyści</p>	<p>S-3. Geologiczne ukształtowanie terenu wynikiem którego są liczne rzeki i jeziora oraz wzniesienia morenowe</p> <p>S-4. Blisko 45% lesistość</p> <p>S-5. Dobry stan środowiska naturalnego, czyste powietrze oraz bogactwo flory i fauny zachowane dzięki licznym formom ochrony przyrody</p> <p>S-6. Skrzyżowanie największych dróg w województwie lubuskim autostrady A2 i drogi ekspresowej S3</p> <p>S-8. Położenie bliskie lubuskich stolic: Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego, odleglejszych, ale większych aglomeracji: Berlin, Poznań, Wrocław i Szczecin oraz granicy polsko-niemieckiej</p> <p>S-9. Rozpoznawalne obiekty turystyczne</p> <p>W-9. Słaba promocja turystyczna</p> <p>W-11. Mała liczba obiektów infrastruktury turystycznej i zły stan infrastruktury</p> <p>O-1. Rozwój turystyki oparty o zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne oraz korzystne położenie geograficzne</p> <p>O-5. Oferta turystyczna dostosowana do potrzeb różnych grup docelowych</p> <p>T-6. Pogorszenie stanu środowiska naturalnego</p>
Problem przyczyna	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Grupy realizujące
Słaba oferta usług turystycznych	3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych	<p>Liczba nowych miejsc nodedgowych</p> <p>Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)</p> <p>Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)</p> <p>Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację</p>	<p>Osoby fizyczne chcące podjąć działalność o profilu turystycznym</p> <p>Przedsiębiorcy chcący rozwinąć działalność o profilu turystycznym</p>
Słaba jakość infrastruktury turystycznej i oznakowania atrakcji turystycznych	3.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów	<p>Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p> <p>Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację</p>	NGO, których celem statutowym jest rozwój turystyki
Słaba promocja turystyczna	3.2.2 Promocja atrakcji turystycznych	<p>Liczba przygotowanych projektów współpracy</p> <p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy</p> <p>Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację</p>	LGD BL

V.2. Wskazanie zgodności celów z celami PROW 2014-2020

Wszystkie cele wskazane w LSR będą finansowane w ramach działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER, zatem zgodność celów LSR z celami programu należy odnieść do celów przypisanych temu działaniu. Jak wskazano w PROW 2014-2020, cały budżet działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 zawiera się w Priorytecie 6. Wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego, w celu:

- 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

Celami powiązаныmi są:

- 3A. Poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów oraz organizacje międzybranżowe

- 6A. Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy
- 6C. Zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości

Zgodność celów LSR z celami PROW 2014-2020 opiera się na realizacji jedynie przedsięwzięć wpisanych w strukturę celów LSR, które są wspierane przez cel 6B. Żadne z przedsięwzięć wymienionych w LSR nie wykracza poza te wspierane w ramach celu szczegółowego 6B.

Poniżej wymieniono operacje, które będą wspierane w ramach celu szczegółowego 6B., a kolorem zielonym zaznaczono te, które będą realizowane w ramach LSR:

1. wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji LSR,
2. zakładanie działalności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości,
3. dywersyfikację źródeł dochodu, w tym tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego, tj. infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom (produkty objęte i nieobjęte załącznikiem nr 1 do TFUE),
4. podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR w powiązaniu z zakładaniem działalności gospodarczej, rozwojem przedsiębiorczości lub dywersyfikacją źródeł dochodów, w szczególności rolników i osób długotrwale pozostających bez pracy,
5. podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, a także innowacji,
6. rozwój produktów lokalnych,
7. rozwój rynków zbytu, z wyłączeniem targowisk,
8. zachowanie dziedzictwa lokalnego,
9. rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej,
10. rozwój infrastruktury drogowej gwarantującej spójność terytorialną w zakresie włączenia społecznego.

Dodatkowo wszystkie cele LSR są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020: Środowisko, Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej, Innowacje, co szerzej opisano w rozdziale X. *Zintegrowanie*.

36

V.3. Przedstawienie źródeł finansowania celów

Lokalna Strategia Rozwoju STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 jest strategią jednofundusową, która realizowana będzie w całości w oparciu o Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Realizacja poszczególnych przedsięwzięć odbywać się będzie w ramach działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Szczegółowe informacje o źródłach finansowania poszczególnych przedsięwzięć zawarto w Tabeli 15.

Tabela nr 15. Źródła finansowania poszczególnych przedsięwzięć

Przedsięwzięcia		Poddziałanie działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
1.1.1	Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich	19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (konkurs)
1.2.1	Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów	19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (konkurs + projekt grantowy)
1.3.1	Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	19.3. Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania (projekt międzynarodowy – Młodzieżowa Akademia Komunikacji) 19.4. Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji
2.1.1	Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów	19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (konkurs)
3.1.1	Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych	19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (konkurs)
3.2.1	Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów	19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (projekt grantowy)
3.2.2	Promocja atrakcji turystycznych	19.3. Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania (projekt regionalny - „Mobilna aplikacja turystyczna” innowacyjnym sposobem promocji obszaru LSR)

V.4. Przedstawienie przedsięwzięć wraz ze sposobem ich realizacji

Szczegółowy sposób realizacji poszczególnych przedsięwzięć zawarto w Tabeli 16., ale dla wszystkich przedsięwzięć przyjęto pewne ogólne zasady – sposób realizacji, który został zaprezentowany w rozdziale VIII *Plan działania*.

Tabela 16. Sposób realizacji przedsięwzięć

Przedsięwzięcia wraz z rozszerzeniem	Sposób realizacji przedsięwzięć		Grupa docelowa
	Forma działania – bezpośrednie powiązanie z diagnozą	Finansowanie	
<p>1.1.1</p> <p>Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich</p> <p>Działalność dotyczy:</p> <ul style="list-style-type: none"> handlu detalicznego: stacjonarnego, obwoźnego, wysyłkowego świadczenia usług konsumenckich dla mieszkańców: estetycznych – kosmetycznych i fryzjerskich, związanych ze sportem i rekreacją, wszelkich biurowych, związanych z budownictwem, projektowych, naprawczych, transportowych, związanych z IT, księgowych, medycznych i weterynaryjnych, związanych z opieką nad zwierzętami i ich pielęgnacją <p>Z realizacji wyłączone są usługi turystyczne (gastronomia, miejsca noclegowe, rozrywka) i produkcja</p>	<p>Podjęcie działalności gospodarczej, związanej z samo zatrudnieniem oraz utworzeniem mikro lub małego przedsiębiorstwa, co przyczyni się do poprawy życia mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> Premia finansowa 100 000 zł wypłacana w dwóch transzach: 80% po podpisaniu umowy i 20% po zakończeniu realizacji operacji; Możliwość uzyskania dofinansowania na rozwój przedsiębiorstwa po upływie 24 miesięcy od wypłaty drugiej transzy premii do łącznej maksymalnej wartości pomocy w ramach PROW 2014-2020 równej 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, mające miejsce zamieszkania na obszarze realizacji LSR, które nie prowadzą i w okresie 24 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie pomocy nie prowadziły działalności gospodarczej
	<p>Rozwinięcie działalności gospodarczej - mikro lub małego przedsiębiorstwa, związanej z utworzeniem przynajmniej jednego miejsca pracy, co przyczyni się do poprawy życia mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do 300 000 zł, stanowiące nie więcej niż 70% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; Łączna maksymalna wartość pomocy w ramach PROW 2014-2020 wynosi 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, prowadząca działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa, pod adresem wpisanym do CEIDG, znajdującym się na obszarze realizacji LSR Spółki cywilne, których wszyscy wspólnicy spełniają warunki określonej powyżej dla osoby fizycznej Jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, mające siedzibę na obszarze realizacji LSR
	<p>Rozwinięcie działalności gospodarczej - mikro lub małego przedsiębiorstwa, mające na celu utrzymanie istniejącego miejsca pracy, co przyczyni się do poprawy życia mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do 25 000 zł, stanowiące nie więcej niż 70% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; Łączna maksymalna wartość pomocy w ramach PROW 2014-2020 wynosi 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, prowadząca działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa, pod adresem wpisanym do CEIDG, znajdującym się na obszarze realizacji LSR Spółki cywilne, których wszyscy wspólnicy spełniają warunki określonej powyżej dla osoby fizycznej Jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, mające siedzibę na obszarze realizacji LSR
<p>1.2.1</p> <p>Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów</p> <p>Przez obiekty infrastruktury rekreacyjnej rozumie się:</p> <ul style="list-style-type: none"> obiekty umożliwiające aktywny wypoczynek, obiekty umożliwiające wspólny wypoczynek i integrację mieszkańców obiekty umożliwiające rekreację, zlokalizowane na terenie miejscowości 	<p>Wybudowanie jednego lub kilku ogólnodostępnych, niekomercyjnych obiektów rekreacyjnych, co przyczyni się do poprawy życia mieszkańców</p>	<p>Dla JST</p> <ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie, stanowiące nie więcej niż 63,63% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; Brak limitu przyznanej pomocy w ramach PROW 2014-2020 <p>Dla NGO</p> <ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do 300 000 zł, stanowiące nie więcej niż 100% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; Łączna maksymalna wartość pomocy w ramach PROW 2014-2020 wynosi 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby prawne posiadające siedzibę na obszarze wiejskim objętym LSR będące jednostką samorządu terytorialnego z wyłączeniem województwa Osoby prawne posiadające siedzibę na obszarze wiejskim objętym LSR będące organizacją pozarządową
	<p>Wybudowanie jednego lub kilku ogólnodostępnych, niekomercyjnych obiektów rekreacyjnych w ramach powierzonego grantu, co przyczyni się do poprawy życia mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do 50 000 zł, stanowiące nie więcej niż 100% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji po zakończeniu operacji; Minimalny koszt całkowity grantu to 5 000 zł; Maksymalny koszt całkowity grantu to 50 000 zł Łączna maksymalna wartość przyznanych grantów w ramach PROW 2014-2020 wynosi 100 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby prawne posiadające siedzibę na obszarze wiejskim objętym LSR będące organizacją pozarządową nie prowadzącą działalności gospodarczej

<p>1.3.1 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami Przez wzmocnienie komunikacji rozumie się podjęcie wszelkich działań poprawiających jakość i natężenie wymiany informacji oraz aktywizujących mieszkańców</p>	<p>Realizacja działań, które wzmacniają komunikację pomiędzy LGD, a mieszkańcami w ramach kosztów bieżących i działań aktywizacyjnych LGD, co przyczyni się do poprawy życia mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc ma formę rozliczenia ryczałtowego 	<ul style="list-style-type: none"> • STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA
	<p>Realizacja działań, które wzmacniają komunikację pomiędzy LGD, a mieszkańcami w ramach międzynarodowego projektu współpracy LGD, co przyczyni się do poprawy życia mieszkańców (MAK – Młodzieżowa Akademia Komunikacji)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Refundacja do 100% poniesionych kosztów kwalifikowalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA
<p>2.1.1 Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i / lub przetwarzania lokalnych surowców i / lub produktów W ramach przedsięwzięcia nie dopuszcza się pozyskiwania produktów rolnych. Dopuszcza się produkcję polegającą na przetwarzaniu wszelkich produktów i surowców.</p>	<p>Podjęcie działalności gospodarczej związanej z samo zatrudnieniem oraz utworzeniem mikro lub małego przedsiębiorstwa, co przyczyni się do większego wykorzystania lokalnych zasobów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Premia finansowa 100 000 zł wypłacana w dwóch transzach: 80% po podpisaniu umowy i 20% po zakończeniu realizacji operacji; • Możliwość uzyskania dofinansowania na rozwój przedsiębiorstwa po upływie 24 miesięcy od wypłaty drugiej transzy premii do łącznej maksymalnej wartości pomocy w ramach PROW 2014-2020 równej 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> • Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, mające miejsce zamieszkania na obszarze realizacji LSR, które nie prowadzą i w okresie 24 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie pomocy nie prowadziły działalności gospodarczej
	<p>Rozwinięcie działalności gospodarczej mikro lub małego przedsiębiorstwa związanej z utworzeniem przynajmniej jednego miejsca pracy, co przyczyni się do większego wykorzystania lokalnych zasobów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie do 300 000 zł, stanowiące nie więcej niż 70% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; • Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; • Łączna maksymalna wartość pomocy w ramach PROW 2014-2020 wynosi 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> • Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, prowadząca działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa, pod adresem wpisanym do CEIDG, znajdującym się na obszarze realizacji LSR • Spółki cywilne, których wszyscy wspólnicy spełniają warunki określonej powyżej dla osoby fizycznej • Jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, mające siedzibę na obszarze realizacji LSR
	<p>Rozwinięcie działalności gospodarczej mikro lub małego przedsiębiorstwa mające na celu utrzymanie istniejącego miejsca pracy, co przyczyni się do większego wykorzystania lokalnych zasobów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie do 25 000 zł, stanowiące nie więcej niż 70% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; • Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; • Łączna maksymalna wartość pomocy w ramach PROW 2014-2020 wynosi 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> • Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, prowadząca działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa, pod adresem wpisanym do CEIDG, znajdującym się na obszarze realizacji LSR • Spółki cywilne, których wszyscy wspólnicy spełniają warunki określonej powyżej dla osoby fizycznej • Jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, mające siedzibę na obszarze realizacji LSR
<p>3.1.1 Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych Przez usługi turystyczne rozumie się komercyjne usługi: • noclegowe</p>	<p>Podjęcie działalności gospodarczej związanej z samo zatrudnieniem oraz utworzeniem mikro lub małego przedsiębiorstwa, co przyczyni się do rozwoju turystyki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Premia finansowa 100 000 zł wypłacana w dwóch transzach: 80% po podpisaniu umowy i 20% po zakończeniu realizacji operacji; • Możliwość uzyskania dofinansowania na rozwój przedsiębiorstwa po upływie 24 miesięcy od wypłaty drugiej transzy premii do łącznej maksymalnej wartości pomocy w ramach PROW 2014-2020 równej 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> • Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, mające miejsce zamieszkania na obszarze realizacji LSR, które nie prowadzą i w okresie 24 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie pomocy nie prowadziły działalności gospodarczej

<ul style="list-style-type: none"> gastronomiczne rozrywkowe, poprawiające jakość pobytu turystów 	<p>Rozwinięcie działalności gospodarczej mikro lub małego przedsiębiorstwa związanej z utworzeniem przynajmniej jednego miejsca pracy, co przyczyni się do rozwoju turystyki</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do 300 000 zł, stanowiące nie więcej niż 70% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; Łączna maksymalna wartość pomocy w ramach PROW 2014-2020 wynosi 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, prowadząca działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa, pod adresem wpisanym do CEIDG, znajdującym się na obszarze realizacji LSR Spółki cywilne, których wszyscy wspólnicy spełniają warunki określonej powyżej dla osoby fizycznej Jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, mające siedzibę na obszarze realizacji LSR
	<p>Rozwinięcie działalności gospodarczej mikro lub małego przedsiębiorstwa mające na celu utrzymanie istniejącego miejsca pracy, co przyczyni się do rozwoju turystyki</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do 25 000 zł, stanowiące nie więcej niż 70% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji, po zakończeniu etapu lub operacji; Minimalny koszt całkowity operacji to 50 000 zł; Łączna maksymalna wartość pomocy w ramach PROW 2014-2020 wynosi 300 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby fizyczne, pełnoletnie, posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, prowadząca działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa, pod adresem wpisanym do CEIDG, znajdującym się na obszarze realizacji LSR Spółki cywilne, których wszyscy wspólnicy spełniają warunki określonej powyżej dla osoby fizycznej Jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, mające siedzibę na obszarze realizacji LSR
<p>3.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów Przez obiekty infrastruktury turystycznej rozumie się obiekty:</p> <ul style="list-style-type: none"> poprawiające widoczność atrakcji turystycznych, umożliwiające wypoczynek, w tym aktywny, turystom zlokalizowane poza obszarem miejscowości. 	<p>Wybudowanie jednego lub kilku ogólnodostępnych, niekomercyjnych obiektów infrastruktury turystycznej w ramach powierzonego grantu, co przyczyni się do rozwoju turystyki</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie do 50 000 zł, stanowiące nie więcej niż 100% poniesionych kosztów kwalifikowalnych operacji w formie refundacji po zakończeniu operacji; Minimalny koszt całkowity grantu to 5 000 zł; Maksymalny koszt całkowity grantu to 50 000 zł Łączna maksymalna wartość przyznanych grantów w ramach PROW 2014-2020 wynosi 100 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> Osoby prawne posiadające siedzibę na obszarze wiejskim objętym LSR będące organizacją pozarządową nie prowadzącą działalności gospodarczej
<p>3.2.2 Promocja atrakcji turystycznych Przez promocję turystyki rozumie się:</p> <ul style="list-style-type: none"> prezentację atrakcji turystycznych na targach wydanie publikacji promujących lokalne dziedzictwo kulturowe i historyczne przygotowanie i nadanie audycji w radio lub TV organizację wydarzeń promujących walory turystyczne (nie dotyczy projektu grantowego) 	<p>Realizacja działań promujących turystykę w ramach projektu współpracy LGD, co przyczyni się do rozwoju turystyki („Mobilna aplikacja turystyczna” innowacyjnym sposobem promocji obszaru LSR)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Refundacja do 100% poniesionych kosztów kwalifikowalnych 	<ul style="list-style-type: none"> STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA

V.5. Wskaźniki

Wskaźniki ustala się w celu pomiaru skuteczności działań. Pierwszym poziomem pomiaru jest wskaźnik produktu pozwalający zmierzyć liczbę zrealizowanych zadań jednostkowych – powstałych produktów, np. placów zabaw i usług, np. sklepów wysyłkowych – mierzy on postęp w uzupełnianiu zasobów zaspokajających potrzeby. Kolejny poziom to wskaźnik rezultatu, który mierzy zmianę wywołaną produktem, czyli rozwiązanie problemu grupy docelowej przez wykorzystanie produktu. Ostatnim jest wskaźnik oddziaływania, który mierzy poprawę następstwa zniwelowanego problemu w kontekście globalnym, nie odnoszącym się do grupy docelowej. Poniżej zaprezentowano specyfikację i uzasadnienie doboru wskaźników.

Tabela 17. Specyfikacja wskaźników wraz z uzasadnieniem w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć

Struktura celów	Wskaźniki	<ul style="list-style-type: none"> • Specyfikacja wskaźnika • Uzasadnienie w kontekście adekwatności
Cel ogólny	Wskaźnik oddziaływania	
1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia	Wzrost odsetka mieszkańców zadowolonych z życia na obszarze LGD BL	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę nastrojów społeczności, mierzalny, określa procentowy wzrost. • Większa liczba mieszkańców zadowolonych z życia na obszarze LGD BL świadczyć będzie o tym, że obszar stał się przyjaznym do życia za sprawą realizowanych przedsięwzięć, z których korzystanie ułatwi mieszkańcom dostęp do towarów, usług oraz wydarzeń i miejsc umożliwiających rekreację oraz, że zacieśniły się relacje między mieszkańcami świadomymi swej tożsamości lokalnej. Na osiągnięcie wskaźnika oddziaływania wpłyną osiągnięte poszczególne wskaźniki rezultatu dla grup docelowych – natomiast wskaźnik oddziaływania mierzy poprawę dla całej populacji.
Cel szczegółowy	Wskaźnik rezultatu	
1.1 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług	Liczba utworzonych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę związaną z deficytem miejsc pracy, określa liczbę nowych miejsc pracy utworzonych bezpośrednio w efekcie realizacji projektu. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: Utworzone miejsca pracy oddają rozwój przedsiębiorczości w wyniku podjęcia lub rozwoju działalności handlowej i usługowej, wpływają również na poprawę życia mieszkańców.
	Liczba utrzymanych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę związaną z hamowaniem regresu przedsiębiorczości, odnosi się do trwałości miejsc pracy, określa liczbę utrzymanych miejsc pracy. W wartości wskaźnika uwzględniane są miejsca pracy, które istniały przed realizacją operacji (uwzględnione w ramach momentu bazowego) i jednocześnie mają związek z realizacją tej operacji oraz nowoutworzone. • Utrzymane miejsca pracy oddają rozwój przedsiębiorczości handlowej i usługowej, która pozwala utrzymać zagrożone likwidacją miejsca pracy, co wpływa na poprawę życia na wsi.
1.3 Silna tożsamość lokalna mieszkańców	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby - historyczne	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę projektów współpracy wykorzystujących zasoby lokalne, szczególnie historyczne. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli określić liczbę zrealizowanych projektów wykorzystujących wskazane zasoby, co wpływa na poprawę życia na wsi.
	Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych - młodzież	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę projektów skierowanych do młodzieży. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli określić liczbę zrealizowanych projektów skierowanych do określonych grup docelowych, co wpłynie na poprawę życia na wsi.
	Liczba osób przeszkolonych	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę osób biorących udział w szkoleniach. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli określić liczbę osób, które wzięły udział w szkoleniach zorganizowanych przez LGD lub inne podmioty w ramach operacji zrealizowanych w ramach poddziałania 19.2, co odzwierciedla liczbę osób, których wiedza na temat dofinansowań została zwiększona. Wskaźnik wpływa na wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami.
	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zgodność tematyki i formy spotkań z oczekiwaniami uczestników, określa liczbę zadowolonych osób w odniesieniu do ich oczekiwań. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli określić skuteczność i trafność zorganizowanych przez LGD lub inne podmioty szkoleń, wpływa na poprawę życia na wsi.
	Liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa, które zawarły umowę o przyznanie pomocy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje skuteczność udzielanego doradztwa, określa liczbę osób, którym przyznano dofinansowanie po uprzednim udzieleniu doradztwa. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli ocenić skuteczność i poprawność świadczonego doradztwa będącego w zakresie pracy biura, wpływa na poprawę życia na wsi.
	Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę odwiedzin na stronie internetowej LGD. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli określić liczbę odwiedzin na stronie internetowej LGD w założonym okresie czasu, czyli skuteczność i liczbę odbiorców działań LGD.
Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	
1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zakończonych operacji w wyniku której powstają nowe przedsiębiorstwa. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę nowych przedsiębiorstw powstałych w wyniku realizacji operacji z zakresu handlu i usług konsumenckich, co wpływa na dostępność handlu i usług konsumenckich.
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zakończonych operacji w wyniku której rozwijane są istniejące przedsiębiorstwa i tworzy się nowe miejsca pracy. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę przedsiębiorstw rozwiniętych w wyniku realizacji operacji, w których powstały nowe miejsca pracy, co wpływa na dostępność handlu i usług konsumenckich.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę operacji ukierunkowanych na innowacje. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę operacji w zakresie handlu i usług konsumenckich ukierunkowanych na innowacje.
1.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej powstałych dzięki wsparciu. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę nowo wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej, co wpłynie na dostępność rekreacji dla mieszkańców.

rekreacyjnej – budowa nowych obiektów	Długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę wybudowanych ścieżek rowerowych powstałych dzięki wsparciu. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć długość wybudowanych ścieżek rowerowych na terenie LGD, które przyczynią się do ułatwienia dostępu mieszkańców do rekreacji.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę operacji ukierunkowanych na innowację. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę operacji związanych z rozwojem ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej poprzez budowę nowych obiektów, ukierunkowanych na innowację.
I.3.1 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	Liczba przygotowanych projektów współpracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę przygotowanych projektów współpracy w tematyce komunikacji z mieszkańcami. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę przygotowanych projektów współpracy, co wpływa na wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców.
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zrealizowanych projektów współpracy w tematyce komunikacji z mieszkańcami. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę zrealizowanych projektów współpracy, co wpływa na wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców.
	Liczba szkoleń	<ul style="list-style-type: none"> • Wskaźnik zlicza liczbę szkoleń zorganizowanych w ramach prowadzonych operacji przez LGD lub inne podmioty. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę szkoleń zorganizowanych w ramach prowadzonych operacji przez LGD lub inne podmioty, co poprzez większą wiedzę, wpływa na wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców.
	Liczba wydarzeń/imprez	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę wydarzeń/imprez zrealizowanych przez beneficjentów poddziałania 19.2, w tym LGD, a także 19.3. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę wydarzeń/imprez o dowolnej tematyce, skali i czasie trwania, przeprowadzonych przez beneficjentów poddziałania 19.2, w tym LGD, a także 19.3, co odzwierciedli współdziałanie lokalnej społeczności i wzmocnienie komunikacji, a także wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowację	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę operacji ukierunkowanych na innowację. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę operacji związanych ze wzmocnieniem komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami, ukierunkowanych na innowację.
	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD, co przez ugruntowanie wiedzy na temat spójności, zasobów, obyczajów, wpływa na wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców.
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę osób, będących potencjalnymi wnioskodawcami lub beneficjentami, którym udzielono doradztwa w ramach prac nad przygotowaniem konkretnego wniosku o przyznanie pomocy/powierzenie grantu. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę podmiotów, którym udzielono indywidualnego wsparcia, mającego na celu wsparcie w procesie aplikowania o dofinansowanie, co wpływa na wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców.
Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę działań poprawiających komunikację z mieszkańcami poprzez spotkania/wydarzenia adresowane do lokalnej społeczności obszaru LGD. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę działań poprawiających komunikację z mieszkańcami w formie spotkań/wydarzeń, co poprzez większą wiedzę wpływa na wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców. 	
Struktura celów	Wskaźniki	<ul style="list-style-type: none"> • Specyfikacja wskaźnika • Uzasadnienie w kontekście adekwatności
Cel ogólny		Wskaźnik oddziaływania
2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	Wzrost dochodów od działalności gospodarczej osób fizycznych w gminach na obszarze LGD BL	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje rozwój przedsiębiorczości przejawiający się powstaniem lub rozwojem mikro i małych przedsiębiorstw będących w posiadaniu osób fizycznych, mierzalny, określa procentowy wzrost. • Wzrost dochodów od osób fizycznych w gminach członkowskich LGD BL świadczyć będzie o tym, że rozwinięta się przedsiębiorczość (wzrosły obroty i liczba podmiotów) na obszarze w wyniku podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej mikro i małych przedsiębiorstw, w tym zajmujących się pozyskiwaniem lub przetwarzaniem lokalnych zasobów, czyli grupy docelowej - przy czym wskaźnik oddziaływania pokazuje zmianę w obrębie całej LGD.
Cel szczegółowy		Wskaźnik rezultatu
2.1 Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty	Liczba utworzonych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę związaną z deficytem miejsc pracy, określa liczbę nowych miejsc pracy utworzonych bezpośrednio w efekcie realizacji projektu. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): Utworzone miejsca pracy oddają rozwój przedsiębiorczości w wyniku podjęcia lub rozwoju działalności związanej z lokalnymi zasobami, co wpłynie pozytywnie na zbyt produktów i zasobów lokalnych i rozwój przedsiębiorczości.
	Liczba utrzymanych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę związaną z hamowaniem regresu przedsiębiorczości, odnosi się do trwałości miejsc pracy, określa liczbę utrzymanych miejsc pracy. W wartości wskaźnika uwzględniane są miejsca pracy, które istniały przed realizacją operacji (uwzględnione w ramach momentu bazowego) i jednocześnie mają związek z realizacją tej operacji oraz nowoutworzone.

		<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymane miejsca pracy oddają rozwój przedsiębiorczości związanej z lokalnymi zasobami, która pozwala utrzymać zagrożone likwidacją miejsca pracy, co wpłynie pozytywnie na zbył produktów i zasobów lokalnych i rozwój przedsiębiorczości.
Przedsięwzięcie		Wskaźnik produktu
2.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zakończonych operacji, w wyniku której powstają nowe przedsiębiorstwa. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę nowych przedsiębiorstw powstałych w wyniku realizacji operacji, co wpłynie pozytywnie na zbył produktów i zasobów lokalnych.
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zakończonych operacji, w wyniku której rozwijane są istniejące przedsiębiorstwa i tworzy się nowe miejsca pracy. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę przedsiębiorstw rozwiniętych w wyniku realizacji operacji, w których powstały nowe miejsca pracy, co wpłynie pozytywnie na zbył produktów i zasobów lokalnych.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę operacji ukierunkowanych na innowacje. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę operacji w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów, ukierunkowanych na innowacje.
Struktura celów	Wskaźniki	<ul style="list-style-type: none"> • Specyfikacja wskaźnika • Uzasadnienie w kontekście adekwatności
Cel ogólny		Wskaźnik oddziaływania
3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	Wzrost wpływów z opłat klimatycznych w gminach na obszarze LGD BL	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zwiększenie dochodów z turystyki poprzez zmierzenie wpływów z opłat klimatycznych, obrazujących ruch turystyczny na obszarze, określa procentowy wzrost. • Wzrost wpływów z opłat klimatycznych podyktowany zostanie większym ruchem turystycznym na obszarze LGD BL, świadczyć będzie to o tym, że obszar stał się atrakcyjny turystycznie za sprawą lepszych usług i infrastruktury oraz bardziej rozpoznawalny za sprawą promocji. Na osiągnięcie wskaźnika oddziaływania wpłyną osiągnięte poszczególne wskaźniki rezultatu dla grupy docelowej, turystów – natomiast wskaźnik oddziaływania mierzy poprawę ruchu turystycznego, który przekłada się na dochody mieszkańców z turystyki.
Cel szczegółowy		Wskaźnik rezultatu
3.1 Turyści zainteresowani usługami turystycznymi	Liczba osób, które skorzystały z nowych miejsc noclegowych w ciągu roku w nowych lub przebudowanych obiektach turystycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę związaną z wykorzystaniem nowych miejsc noclegowych w nowych lub przebudowanych obiektach turystycznych, określa liczbę klientów. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli wskazać liczbę klientów przedsiębiorstw, które utworzyły nowe miejsca noclegowe, co wpływa na zwiększenie wpływów z turystyki.
	Liczba utworzonych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę związaną z deficytem miejsc pracy, określa liczbę nowych miejsc pracy utworzonych bezpośrednio w efekcie realizacji projektu. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): Utworzone miejsca pracy oddają rozwój przedsiębiorczości w wyniku podjęcia lub rozwoju działalności turystycznej, co wpływa na zwiększenie wpływów z turystyki.
	Liczba utrzymanych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje zmianę związaną z hamowaniem regresu przedsiębiorczości, odnosi się do trwałości miejsc pracy, określa liczbę utrzymanych miejsc pracy. W wartości wskaźnika uwzględniane są miejsca pracy, które istniały przed realizacją operacji (uwzględnione w ramach momentu bazowego) i jednocześnie mają związek z realizacją tej operacji oraz nowoutworzone. • Utrzymane miejsca pracy oddają rozwój przedsiębiorczości turystycznej, która pozwala utrzymać zagrożone likwidacją miejsca pracy, co wpływa na zwiększenie wpływów z turystyki.
3.2 Turyści zainteresowani atrakcjami turystycznymi	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby - turystyczne	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę projektów współpracy wykorzystujących zasoby turystyczne. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli określić liczbę zrealizowanych projektów wykorzystujących wskazane zasoby oddziałujące na turystykę, co wpływa na zwiększenie wpływów z turystyki.
	Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych – turyści	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę projektów skierowanych do turystów. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli określić liczbę zrealizowanych projektów skierowanych do określonych grup docelowych w tym turystów, co wpływa na zwiększenie wpływów z turystyki.
Przedsięwzięcie		Wskaźnik produktu
3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych	Liczba nowych miejsc noclegowych	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę nowych miejsc noclegowych powstałych w ramach podjęcia lub rozwoju usług turystycznych. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli określić liczbę miejsc noclegowych powstałych w wyniku realizacji usług turystycznych związanych z akomodacją turystów.
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zakończonych operacji, w wyniku której powstają nowe przedsiębiorstwa. • Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy): pozwoli zmierzyć liczbę nowych przedsiębiorstw powstałych w wyniku realizacji operacji związanych z usługami turystycznymi.
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zakończonych operacji, w wyniku której rozwijane są istniejące przedsiębiorstwa i tworzy się nowe miejsca pracy.

	istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę przedsiębiorstw rozwiniętych w wyniku realizacji operacji związanych z usługami turystycznymi.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę operacji ukierunkowanych na innowacje. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę operacji w zakresie usług turystycznych ukierunkowanych na innowacje.
3.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę nowych obiektów infrastruktury turystycznej powstałych dzięki wsparciu. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli określić liczbę nowo wybudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, co zwiększy zainteresowanie turystów atrakcjami turystycznymi.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę operacji ukierunkowanych na innowacje. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę operacji związanych z rozwojem ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej poprzez budowę nowych obiektów, ukierunkowanych na innowacje.
3.2.2 Promocja atrakcji turystycznych	Liczba przygotowanych projektów współpracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę przygotowanych projektów współpracy w tematyce turystyki. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę przygotowanych projektów współpracy, co zwiększy zainteresowanie turystów atrakcjami turystycznymi.
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę zrealizowanych projektów współpracy w tematyce turystyki. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę zrealizowanych projektów współpracy, co zwiększy zainteresowanie turystów atrakcjami turystycznymi.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje liczbę operacji ukierunkowanych na innowacje. • <u>Wskaźnik obowiązkowy (sprawozdawczy)</u>: pozwoli zmierzyć liczbę operacji w promocji atrakcji turystycznych ukierunkowanych na innowacje.

W Tabelach 18, 19, 20. poniżej zamieszczono szczegółowe informacje na temat źródeł pozyskiwania danych. Podsumowując, dla projektów złożonych w ramach konkursów, na poziomie wskaźnika produktu ostatecznym źródłem informacji o osiągniętym wskaźniku produktu będą sprawozdania z realizacji operacji załączone do wniosków o płatność – informacje te będą pozyskiwane kwartalnie od Zarządu Województwa Lubuskiego. Wskaźniki produktu dla aktywizacji, projektów współpracy i projektów grantowych obliczane będą na podstawie danych własnych. Wcześniej jednak w celu zapobieżenia przekroczenia założonych wskaźników produktu zliczać się będzie wskaźniki już na etapie wniosków o przyznanie pomocy. Przekroczeniu wartości wskaźnika na poziomie naborów zapobiega procedura wyboru. Czy wskaźnik nie uległ pomniejszeniu sprawdzać się będzie na etapie umów o przyznaniu pomocy - informacja ta również pozyskiwana będzie kwartalnie od Zarządu Województwa Lubuskiego. Zakłada się, że w trakcie weryfikacji wniosków, realizacji umów i rozliczania operacji, wskaźniki produktu oraz środki finansowe będą mogły wracać do puli i być uwzględniane w kolejnych naborach. Na poziomie wskaźnika rezultatu, dla operacji złożonych w konkursach oraz realizowanych grantów, źródłem informacji będą np. przedkładane do LGD ankiety monitorujące składane wyłącznie dla zakończonych operacji, zatem tu nie zakłada się zwalniania wskaźników. Wskaźniki rezultatu dla projektów współpracy i aktywizacji uzyskiwane będą na podstawie własnych danych. Źródłem informacji o osiągnięciu wskaźnika oddziaływania będzie ewaluacja ex-post, która zakłada ankietę na temat zadowolenia mieszkańców z życia na obszarze LGD i porównanie danych z danymi z 2015 roku oraz zbadanie wzrostu dochodów od działalności gospodarczej osób fizycznych i wzrostu wpływów z opłat klimatycznych w gminach na obszarze LGD BL w odniesieniu do 2015 roku. Wszędzie gdzie było to możliwe przewidziano wspólny wskaźnik rezultatu nawet dla wskaźników produktu realizowanych w ramach różnych poddziałań.

Pomiar dokonywany będzie kwartalnie dla wskaźników produktu i rezultatu, a dopiero w 2022 dla wskaźników oddziaływania, po zakończeniu ewaluacji ex-post. Mimo, że ankiety służyć będą w okresie ciągłym, to wskaźnik rezultatu obliczany będzie raz na kwartał, gdy uzyska się informację o wskaźnikach produktu od Zarządu Województwa Lubuskiego. Przy obliczaniu wskaźnika produktu zakłada się, że jedna operacja może osiągnąć więcej niż jeden wskaźnik produktu. Z kolei na wysokość wskaźnika rezultatu wpłynie termin realizacji operacji i liczba okresów sprawozdawczych – liczba złożonych corocznych ankiet monitorujących, gdyż liczbę użytkowników obrazujących zmianę będzie się sumować.

Stan początkowy wszystkich wskaźników produktu i rezultatu jest równy 0. Ustalenie takie możliwe jest, gdyż na etapie produktu nie zakłada się modernizacji, remontu, rewitalizacji, tylko budowę nowych obiektów – wpływa to na określenie wskaźników rezultatu jako liczby użytkowników, a nie wzrost liczby użytkowników. Zaletą tego podejścia jest uniknięcie wpływu czynników zewnętrznych na zaburzenie wskaźnika rezultatu. Jedynie wskaźnik oddziaływania ma charakter dynamiczny i dotyczy wzrostu procentowego: według wyników ankiet dla celu 1.0 (gdzie stan początkowy według wyników ankiet z 2015 roku wynosi 70%) i porównania danych z lat 2015 i 2022 dla celów ogólnych 2.0 i 3.0 (gdzie stan początkowy wynosi 100% i jest równy dla celu 2.0 dochodom od działalności osób fizycznych w gminach członkowskich w 2015 roku, a dla celu 3.0 kwocie wpływów z opłat klimatycznych do gmin członkowskich w 2015 roku).

Stan docelowy wskaźników określono w tabeli poniżej, a poziomy przejściowe zawarte są w rozdziale VII. Plan działania, a ich wartość wynika z proporcjonalnego podziału budżetu lub informacji pozyskanych w trakcie konsultacji.

Tabela 18. Prezentacja wskaźników celu ogólnego 1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia

1.0	Cel Ogólny		Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia						
1.1			Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług						
1.2	Cele szczegółowe		Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji						
1.3			Silna tożsamość lokalna mieszkańców						
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego			Jednostka miary	Stan początkowy na rok 2015	Plan do roku 2023	Źródło danych/sposób pomiaru			
W1.0	Wzrost odsetka mieszkańców zadowolonych z życia na obszarze LGD BL		%	70	72	Ankieta – ewaluacja ex-post			
Kod wskaźnika	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy na rok 2015	Plan do roku 2023	Źródło danych/sposób pomiaru			
1.3	Liczba utworzonych miejsc pracy		pełny etat średnioroczny	0	12	Ankieta monitorująca, wnioski o płatność beneficjentów, dane własne LGD			
1.4	Liczba utrzymanych miejsc pracy		pełny etat średnioroczny	0	38	Ankieta monitorująca, wnioski o płatność beneficjentów, dane własne LGD			
2.2	Liczba osób przeszkolonych		osoba	0	500	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)			
2.3	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań		osoba	0	400	Ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)			
3.3	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby - historyczne		szt.	0	1	Dane własne LGD – umowa partnerska			
3.4	Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych - młodzież		szt.	0	1	Dane własne LGD – umowa partnerska			
4.2.4	Liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa, które zawarły umowę o przyznanie pomocy		szt.	0	59	Własne dane LGD - ankiety			
4.5	Liczba odwiedzin strony internetowej LGD		szt.	0	200 000	Dane własne LGD			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu					
				Kod wskaźnika	Nazwa	Jednostka miary	Wartość	Źródło danych/sposób pomiaru	
						Początkowa rok 2015	Końcowa rok 2023		
1.1.1	Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich	Mieszkańcy obszarów wiejskich	konkurs	1.1	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	szt.	0	5 (2)	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), dane z wniosków, dane otrzymane od beneficjentów - np. ankiety monitorujące
				1.2	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	szt.	0	11 (6)	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe
				2.13	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	8	Dane z wniosków o przyznanie pomocy, dane dotyczące zrealizowanych operacji

1.2.1	Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów	Mieszkańcy obszarów wiejskich	konkurs	2.4	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	93	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
			projekt grantowy						
			konkurs	2.8	Długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych i szlaków rowerowych	km	0	0,5	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
			projekt grantowy						
konkurs	2.13	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	15	Dane z wniosków o przyznanie pomocy, dane dotyczące zrealizowanych operacji			
projekt grantowy									
1.3.1	Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	Mieszkańcy obszarów wiejskich	koszty bieżące i aktywizacja	2.1	Liczba szkoleń	szt.	0	50	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
				2.12	Liczba wydarzeń/imprez	szt.	0	5	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
		Mieszkańcy obszarów wiejskich - młodzież	projekt współpracy	2.13	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	1	Dane z wniosków o przyznanie pomocy, dane dotyczące zrealizowanych operacji
				3.1	Liczba przygotowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
				3.2	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
		Pracownicy LGD, członkowie organów LGD	koszty bieżące i aktywizacja	4.1	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	osobodzień	0	24	Dane własne LGD, zaświadczenia/certyfikaty poświadczające udział w szkoleniu
				4.2	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	100	Dane własne LGD - ewidencja doradztwa (np. karty doradztwa)
		Mieszkańcy obszarów wiejskich		4.3	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	szt.	0	20	Dane własne LGD
SUMA					334,5 (8)				

45

Tabela 19. Prezentacja wskaźników celu ogólnego 2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA

2.0	Cel Ogólny	Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA							
2.1	Cele szczegółowe	Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty							
	Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego			Jednostka miary	Stan początkowy na rok 2015	Plan do roku 2023	Źródło danych/sposób pomiaru		
W2.0	Wzrost dochodów od działalności gospodarczej osób fizycznych w gminach na obszarze LGD BL			%	100	101	Dane GUS – ewaluacja ex-post		
Kod wskaźnika	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych			Jednostka miary	Stan początkowy na rok 2015	Plan do roku 2023	Źródło danych/sposób pomiaru		
1.3	Liczba utworzonych miejsc pracy			pełny etat średnioroczny	0	5	Ankieta monitorująca, wnioski o płatność beneficjentów, dane własne LGD		
1.4	Liczba utrzymanych miejsc pracy			pełny etat średnioroczny	0	17	Ankieta monitorująca, wnioski o płatność beneficjentów, dane własne LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu					
				Kod wskaźnika	Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
Początkowa rok 2015	Końcowa rok 2023								
2.1.1	Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych	Mieszkańcy obszarów wiejskich, firmy	konkurs	1.1	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	szt.	0	2 (1)	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), dane z wniosków, dane otrzymane od beneficjentów - np. ankiety monitorujące

surowców i/lub produktów			1.2	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	szt.	0	5 (3)	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), ankiety monitorujące.
			2.13	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	3	Dane z wniosków o przyznanie pomocy, dane dotyczące zrealizowanych operacji
SUMA						10 (4)		

Tabela 20. Prezentacja wskaźników celu ogólnego 3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA

3.0	Cel Ogólny	Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA							
3.1	Cele szczegółowe	Turyści zainteresowani usługami turystycznymi							
3.2		Turyści zainteresowani atrakcjami turystycznymi							
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	Stan początkowy na rok 2015	Plan do roku 2023	Źródło danych/sposób pomiaru				
W3.0	Wzrost wpływów z opłat klimatycznych w gminach na obszarze LGD BL	%	100	101	Dane GUS i urzędów gmin – ewaluacja ex-post				
Kod wskaźnika	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy na rok 2015	Plan do roku 2023	Źródło danych/sposób pomiaru			
1.3	Liczba utworzonych miejsc pracy	pełny etat średnioroczny	0	14	Ankieta monitorująca, wnioski o płatność beneficjentów, dane własne LGD				
1.4	Liczba utrzymanych miejsc pracy	pełny etat średnioroczny	0	42	Ankieta monitorująca, wnioski o płatność beneficjentów, dane własne LGD				
2.7	Liczba osób, które skorzystały z nowych miejsc noclegowych w ciągu roku w nowych lub przebudowanych obiektach turystycznych	os.	0	400	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)				
3.3	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby - turystyczne	szt.	0	1	Dane własne LGD – umowa partnerska				
3.4	Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych - turyści	szt.	0	1	Dane własne LGD – umowa partnerska				
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu						
			Kod wskaźnika	Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru	
Początkowa rok 2015	Końcowa rok 2023								
3.1.1	Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych	Turyści	konkurs	1.1	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	szt.	0	6 (3)	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), dane z wniosków, dane otrzymane od beneficjentów - np. ankiety monitorujące
				1.2	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	szt.	0	12 (6)	Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), ankiety monitorujące.
				2.6	Liczba nowych miejsc noclegowych	szt.	0	50	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
				2.13	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	9	Dane z wniosków o przyznanie pomocy, dane dotyczące zrealizowanych operacji

3.2.1	Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej - budowa nowych obiektów	Turyści	projekt grantowy	2.4	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	15	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
				2.13	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	5	Dane z wniosków o przyznanie pomocy, dane dotyczące zrealizowanych operacji
3.2.2	Promocja atrakcji turystycznych	Turyści	projekt współpracy	2.13	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	5	Dane z wniosków o przyznanie pomocy, dane dotyczące zrealizowanych operacji
				3.1	Liczba przygotowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
				3.2	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
				SUMA	104 (9)				

Monitorowanie realizacji i osiągnięcia wskaźnika (wszystkie w ramach EFRROW) należą do zadań biura LGD BL i opisane zostało w przeznaczonym do tego rozdziale. Pomiar prowadzony będzie na bieżąco, a źródłami informacji będą:

1. Konkursy: kwartalne informacje od Zarządu Województwa Lubuskiego, ankiety monitorujące, wnioski o płatność beneficjentów, dane o zakończonych projektach, dane własne LGD;
2. Projekty grantowe: własne dane z monitorowania i kontroli grantobiorców oraz dane od grantobiorców (wnioski o rozliczenie grantu), dane dotyczące zrealizowanych operacji;
3. Projekty współpracy: własne dane i dane od partnerskich LGD;
4. Działania aktywizacyjne: własne dane, w tym sprawozdania, wnioski o płatność; dane od beneficjentów.

Pozwoli to na monitorowanie wskaźnika produktu i rezultatu. Monitorowanie odbywać się będzie poprzez rezerwowanie poszczególnych wskaźników produktu w przygotowanej do tego matrycy, która uwzględni będzie etapy: wybór, podpisanie umowy, wypłata środków. Zakłada się ewentualne zwalnianie wskaźników, jeśli nie dojdzie do realizacji jakiejś operacji. Szczególną uwagę, podczas dokonywania wyboru operacji dla ostatniego naboru dla danego przedsięwzięcia, zwracać będzie Rada, aby nie przekroczyć założonego wskaźnika.

Warto zaznaczyć, iż wskaźniki oddziaływania:

- Wzrost dochodów od działalności gospodarczej osób fizycznych w gminach na obszarze LGD BL - dla celu ogólnego 2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA
- Wzrost wpływów z opłat klimatycznych w gminach na obszarze LGD BL - dla celu ogólnego 3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA

mierzone będą w oparciu o źródła statystyki publicznej - wynika to z ich specyfiki, gdyż uwzględniają one zmiany makroekonomiczne i makrospołeczne i pokazują poprawę stanu w obrębie całej LGD BL, a nie tylko w grupie docelowej. Wskaźniki te wykraczają poza bezpośrednie i natychmiastowe efekty, dlatego do ich pomiaru konieczne i adekwatne jest odniesienie się do danych statystyki publicznej, takie jak: bank danych lokalnych GUS czy sprawozdania urzędów gmin.

Wskaźnik oddziaływania:

- Wzrost odsetka mieszkańców zadowolonych z życia na obszarze LGD BL - dla celu ogólnego Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia, również pomierzony zostanie drogą statystyczną, lecz w ramach ewaluacji ex-post poprzez ankiety monitorujące.

Wskaźniki oddziaływania mierzone będą po zakończeniu realizacji przedsięwzięć w ramach określonych celów, co wynika z ich specyfiki.

VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów

VI.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań – sposób powstania procedur, ich kluczowe cele i założenia

Sposób oceny i wyboru operacji określają przygotowane procedury, które charakteryzują się dużym stopniem przejrzystości i obiektywizmem wyboru. Proces oceny i wyboru operacji został zaplanowany w taki sposób, aby był niedyskryminujący, pozwalał uniknąć konfliktu interesów i był zgodny z podejściem RLKS, w tym gwarantował zachowanie odpowiedniego składu Rady. LGD BL wypracowała procedury wyboru operacji kładąc nacisk, by procedury zapewniały sprawny i transparentny wybór oraz skuteczne funkcjonowanie organów.

Aby zachować transparentność wyboru procedury zostały upublicznione na stronie internetowej LGD BL, umożliwiono również wgląd do procedury w biurze LGD BL, procedury są także jednym z elementów świadczonego w biurze doradztwa. Na transparentność procedury wyboru wpływa również publikowanie na stronie internetowej LGD BL dokumentacji z wyboru operacji, w szczególności: list operacji zgodnych z LSR BL, list operacji wybranych do realizacji, list operacji nie wybranych do realizacji, protokołu zawierającego informację o wyłączeniach z procesu decyzyjnego ze wskazaniem, których wniosków i członków Rady wyłączenie dotyczy.

Uniknięcie konfliktu interesu gwarantuje deklaracja poufności i bezstronności, rejestr interesów, a także możliwość głosowania członków Rady nad wykluczeniem członka, którego ocena według kryteriów wyboru znacząco odbiega od oceny pozostałych członków Rady. Czuwać nad tym będzie pracownik biura odpowiedzialny za obsługę Rady, którego zadaniem będzie również czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, sporządzania dokumentacji i protokołowanie.

Wybór operacji i grantobiorców dokonywany jest wyłącznie przez członków Rady. Osoby wybrane do Rady w większości posiadają doświadczenie w ocenie i wyborze wniosków. Wszyscy członkowie posiadają wiedzę i umiejętności nabyte podczas szkoleń. Wśród członków znaleźli się przedstawiciele trzech sektorów, obu płci oraz osoba do 35 roku życia. Sektor publiczny w Radzie reprezentuje mniej jak 30% członków.

Dokumenty ustalające zasady oceny i wyboru zostały przygotowane przez grupę roboczą, w której skład weszli przedstawiciele wszystkich sektorów, a na ich kształt, w szczególności sposób informowania oraz dobór kryteriów wyboru, wpływ miały metody partycypacyjne: badanie ankietowe, FGI, moderowane spotkania otwarte. Przygotowane dokumenty poddane zostały dalszym konsultacjom podczas dyskusji reprezentantów grup oraz otwartej przestrzeni. Zapisy skonsultowano również z członkami Rady. Dokumenty: Regulamin Rady oraz obie procedury zawierające w sobie kryteria wyboru, stanowiące fundamentalną część procesu wdrażania LSR, zostały przyjęte na mocy uchwał Walnego Zebrania Członków. Grupa robocza opracowując procedury zwracała szczególną uwagę, aby: były one zgodne z przepisami obowiązującymi dla podejścia RLKS i PROW 2014-2020, były one niedyskryminujące, przejrzyste, eliminowały wystąpienie konfliktu interesu, wymagały zachowania frekwencji i parytetu, regulowały sytuacje wyjątkowe, takie jak uzyskanie przez co najmniej dwie operacje jednakowej ilości punktów, zapewniały stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, dawały możliwość i określały zasady wniesienia protestu.

W procesie oceny i wyboru operacji ogólne zastosowanie ma:

- Regulamin Rady STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA,

a ze względu na zakres przedsięwzięć i sposób ich realizacji opracowano odrębne dokumenty:

- Procedurę oceny i wyboru operacji składanych w ramach ogłoszeń o naborach wniosków o udzielenie wsparcia,
- Procedurę realizacji projektów grantowych w tym wyboru grantobiorców.

Regulamin Rady ustala ogólne zasady funkcjonowania Rady, a jego uzupełnieniem są odrębne procedury regulujące zasady ogłaszania naborów, oceny, wyboru, informowania, wskazując przy tym podmioty odpowiedzialne za poszczególne zadania inne dla projektów grantowych i inne dla ogłoszeń o naborach wniosków o udzielenie wsparcia. Zarówno Regulamin Rady, jak i procedury zawierają szczegółowe rozwiązania oraz wzory dokumentów stosowane w procesie oceny i wyboru.

VI.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru – powiązanie z diagnozą, celami i wskaźnikami

Kryteria wyboru operacji są elementem Procedury oceny i wyboru operacji składanych w ramach ogłoszeń o naborach wniosków o udzielenie wsparcia, a kryteria wyboru grantobiorców są elementem Procedury realizacji projektów grantowych, w tym wyboru grantobiorców. Kryteria zostały zatem ustanowione w tym samym trybie, co całość procedur. Proces ten został opisany powyżej.

W trakcie realizacji LSR BL zaistnieć może konieczność zmiany kryteriów, np. związana z dostosowaniem do zmienionych regulacji prawnych. Przesłanką do zmiany mogą zostać wypracowane lepsze rozwiązania niż wskazane pierwotnie, gdy zmiana taka będzie korzystna dla realizacji LSR. Głównymi przesłankami do zmiany kryteriów powinien być wybór operacji i grantobiorców gwarantujący sprawność wykorzystania budżetu LSR BL oraz wpływ na realizację wskaźników LSR BL. Przesłanki do zmiany kryteriów wyboru mogą pojawić się podczas posiedzeń Rady, w wyniku ewaluacji lub nawet monitorowania realizacji LSR BL.

Wniosek o zmianę kryteriów mogą wnieść mieszkańcy, członkowie Rady, pracownik Biura odpowiedzialnego za obsługę Rady. Wymagane jest, aby wniosek o zmianę kryterium skierowany do Zarządu zawierał projekt nowego kryterium lub kryteriów zawierający propozycje wag i przyznawania punktów. Wymagane jest, aby wniosek zawierał uzasadnienie wskazujące zasadność tej zmiany. Po wypłynięciu wniosku o zmianę jest ona opiniowana przez:

- mieszkańców, którzy mogą wnieść uwagi do projektu zmiany zamieszczonego na stronie internetowej LGD BL,
- Radę na zwołanym w tym celu posiedzeniu.

Konsultacje trwają 7 dni. Po zakończeniu konsultacji projekt zmiany wraz z uwagami zebranymi podczas konsultacji przedstawiany jest na zwołanym w tym celu posiedzeniu Zarządu. Podczas posiedzenia Zarządu ustalany jest ostateczny kształt zmiany kryterium i zatwierdzony w głosowaniu. Przy zmianie kryteriów zwraca się uwagę, aby zmienione kryteria zawsze nawiązywały do celów, przedsięwzięć, wskaźników i powiązane były z diagnozą obszaru. Wskazanie takich powiązań musi znaleźć się w uzasadnieniu do uchwały Zarządu. Zmiana może zostać również odrzucona przez Zarząd.

Następnie zmiana kryterium czy innej części procedury, zatwierdzona przez Zarząd, wymaga akceptacji Zarządu Województwa Lubuskiego.

Zmieniona Procedura obowiązuje od kolejnego naboru ogłaszanego po uzyskaniu akceptacji Zarządu Województwa Lubuskiego. Zmiana uwzględniana jest w innych częściach dokumentów i innych dokumentach w celu zachowania ich spójności.

Kryteria ustalone są zgodnie z wymogami EFRROW, gdyż premiuja wskazane w tym EFSI operacje, co prezentuje *Tabela 21*.

Tabela 21. Kryteria obowiązkowe do ujęcia przy wykorzystaniu środków z EFRROW

Kryterium i sposób zastosowania		Punkty	Sposób premiowania
Operacja spełnia poniższe warunki	operacja będzie generowała nowe miejsca pracy	1 pkt	Premiowane są operacje w ramach wszystkich przedsięwzięć. Za spełnienie każdego z warunków operacja otrzymuje jeden punkt. Punkty są sumowane.
	operacja będzie innowacyjna	1 pkt	
	operacja przewiduje zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu	1 pkt	
	podstawę działalności będącej przedmiotem operacji będą stanowiły lokalne produkty rolne wytwarzane na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju – dotyczy podjęcia działalności gospodarczej lub operacja w trakcie realizacji i w okresie zapewnienia trwałości operacji zapewni wykorzystywanie lokalnych produktów rolnych wytwarzanych na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju – w przypadku pozostałych przedsięwzięć	1 pkt	
	operacja będzie ukierunkowana na potrzeby grupy defaworyzowanej ze względu na dostęp do rynku pracy	1 pkt	
Operacja stworzy więcej miejsc pracy niż wymagają tego warunki przyznania pomocy	$X > 1$	3 pkt	Punkty otrzymują operacje związane z tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy, gdy zakładają utworzenie większej liczby miejsc pracy niż zakładane minimum. Im więcej jest „nadprogramowych” miejsc pracy, tym więcej punktów.
	$1 \geq X > 0,5$	2 pkt	
	$0,5 \geq X > 0$	1 pkt	
	$X = 0$	0 pkt	
Liczba mieszkańców w miejscowości, w której realizowana będzie operacja wynosi	$X < 1$ tys.	3 pkt	Premiowane są również operacje z zakresu infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej realizowane w miejscowościach mniejszych niż 5 tys. mieszkańców. Im mniejsza jest miejscowość, tym więcej punktów otrzymuje operacja.
	1 tys. $\leq X < 3$ tys.	2 pkt	
	3 tys. $\leq X < 5$ tys.	1 pkt	
	5 tys. $\leq X$	0 pkt	

Kryteria są adekwatne do diagnozy, a powiązanie kryteriów z diagnozą zostało opisane poprzez wskazanie:

- problemu, który rozwiązywany będzie przez premiowanie operacji przez kryterium (np.: problemem jest brak miejsc pracy – premiowane są operacje tworzące najwięcej miejsc pracy),
- potrzeby, która jest zaspokajana operacjami premiowanymi przez kryterium (np.: potrzebą jest zwiększenie konkurencyjności poprzez innowacyjne rozwiązania – premiowane są operacje innowacyjne),
- zasobu, który będzie wykorzystany przez operacje premiowane przez kryterium (np.: zasobem są surowce i produkty lokalne – premiowane będą operacje, które zakładają pozyskiwanie i przetwarzanie zasobów

lokalnych),

- potencjału, który będzie wykorzystany przez operacje premiowane przez kryterium (np.: zasobem jest aktywność mieszkańców — premiowane będą operacje, których realizacja umożliwi mieszkańcom dostęp do infrastruktury rekreacyjnej).

Ponadto premiowane będą operacje skierowane do grup defaworyzowanych.

Kryteria zapewniają premiowanie operacji przyczyniających się do osiągnięcia celów i wpływają na osiągnięcie wskaźników produktu i rezultatu, gdyż określono przykładowo premiowanie wskaźnika produktu, jak liczba zbudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej czy rezultatu, jak liczba miejsc pracy.

Kryteria są mierzalne, posiadają metodologię wyliczenia, opis wyjaśniający sposób oceny, dodatkowe opisy i sposób wyliczenia wag, a także są powiązane z diagnozą, celami i wskaźnikami, co zostało szczegółowo opisane w:

- Załączniku nr 4 do Procedury oceny i wyboru operacji składanych w ramach ogłoszeń o naborach wniosków o udzielenie wsparcia,
- Załączniku nr 5 do Procedury realizacji projektów grantowych, w tym wyboru grantobiorców.

VI.3. Innowacyjność w kryteriach wyboru — definicja i zasady oceny

Na etapie partycypacyjnych metod konsultacji zdiagnozowano potrzebę po-10. Zwiększenie konkurencyjności poprzez innowacyjne rozwiązania. Spostrzeżenie to znalazło swoje odzwierciedlenie w analizie SWOT jako szansa O-6. Stosowanie rozwiązań innowacyjnych. Co istotne, podczas konsultacji nie wskazano konkretnych dziedzin stosowania nowatorskich rozwiązań lecz oczekiwano szerokiego stosowania innowacyjności. Odpowiedzią na wyniki diagnozy powinno być wsparcie przedsięwzięć, których wskaźnik produktu będzie innowacyjny lub droga do jego osiągnięcia, czyli realizacja operacji przewiduje zastosowanie innowacyjnych rozwiązań, a innowacyjność tę należy odnieść do zastosowania danego rozwiązania na nowym obszarze lub w nowej dziedzinie. Wsparcie przedsięwzięć innowacyjnych odbywa się z poziomu kryteriów wyboru. Dla wszystkich przedsięwzięć zastosowano kryterium wymagane przez EFRROW, którego jednym z aspektów jest innowacyjność. Operacja uznawana jest za innowacyjną, gdy spełni ona co najmniej jeden z czterech warunków definicji innowacyjności zaprezentowanej w *Tabeli 22*.

Tabela 22. Definicja innowacyjności

	PRODUKT	REALIZACJA
OBZAR	1. przynajmniej jeden wskaźnik produktu założony do osiągnięcia przez operację, nie był dotychczas znany na terenie gminy, w której realizowana będzie operacja	3. realizując operację do osiągnięcia celu wykorzystano proces, technologię lub podejście nie stosowane dotychczas na terenie gminy, w której realizowana będzie operacja
DZIEDZINA	2. operacja zakłada osiągnięcie wskaźnika produktu, który istnieje już na terenie gminy, w której będzie realizowana operacja, ale stosowany był on w innej dziedzinie	4. realizując operację do osiągnięcia celu wykorzystano proces, technologię lub podejście znane już na terenie gminy, w której realizowana będzie operacja, ale w innej dziedzinie

INNOWACYJNOŚĆ

Tabela 22. prezentuje definicję innowacyjności, która będzie wykorzystywana przy ocenie operacji przez członków Rady.

Operacja za innowacyjność może uzyskać 1 punkt, co stanowi 4% maksymalnej możliwej do uzyskania liczby punktów. Członkowie Rady uznają operację za innowacyjną, gdy większość z nich, na podstawie uzasadnienia wnioskodawcy i posiadanej wiedzy, uzna, że operacja spełnia przyjętą w LSR BL definicję.

VI.4. Realizacja projektów grantowych

LGD BL przewidziało w ramach poddziałania 19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętego PROW 2014-2020 realizację dwóch projektów grantowych w ramach przedsięwzięć: Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów oraz Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów.

Szerszy opis tych przedsięwzięć zawarty jest w rozdziale V. Cele i wskaźniki. Dla wdrożenia projektów grantowych ustanowiono odrębną procedurę, której częścią są kryteria wyboru dostosowane do charakteru przedsięwzięć i zgodne z przeprowadzoną diagnozą. Procedura ta zawiera również wzory wniosku o powierzenie grantu, wniosku o płatność i umowy spełniające wytyczne PROW 2014-2020. Opracowane zostały również wytyczne dotyczące monitorowania i kontroli grantobiorców.

Nie przewidziano realizacji operacji własnych, gdyż diagnoza nie wskazała takiej konieczności.

VII. Plan działania

Realizacja LSR BL przewiduje finansowanie przedsięwzięć jedynie z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Poziom dofinansowania działań dla beneficjentów został określony w §18 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania "Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Dla przedsięwzięć LSR BL, biorąc pod uwagę sytuację społeczno-gospodarczą obszaru, przyjęto pewne zasady – sposób realizacji, pozostający w zgodzie z zapisami rozporządzenia, który został zaprezentowany poniżej:

- Premia finansowa na rozpoczęcie działalności gospodarczej wynosi 100 000 zł – o przyjęciu tej kwoty wsparcia zdecydowano na podstawie konsultacji społecznych, gdyż jak wskazano w poradniku „LSR nie powinna być strategią ekspercką, ale w jak największym stopniu powinna uwzględniać opinie mieszkańców obszaru LGD i mieć cechy strategii partnerskiej”, a podczas konsultacji wielokrotnie wskazywano właśnie na tę kwotę. W wyniku diagnozy zweryfikowano, iż osoby podejmujące działalność gospodarczą chętnie sięgały po środki w ramach działania *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*, zarówno poprzez oś 3. jak i 4. Koszty całkowite operacji w znikomej części nie przekraczały 100 000 zł, co przemawia za przyjęciem maksymalnej możliwej wartości. Osoby, które sięgały po środki z urzędów pracy w wysokości do 40 000 zł przyznawały, że kwota ta nie była w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb. Konsekwencją tego, w wyniku niedoinwestowania, znaczna część z otwartych w ten sposób firm dziś jest już zamknięta. Ostatnim argumentem przemawiającym za premią tej wysokości jest dorównanie warunkom pomocy oferowanym w ramach działania PROW 2014-2020 6. Rozwój gospodarstw i działalności rolniczej, poddziałania 6.2. Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, w którym premia też wynosi 100 000 zł.
- Intensywność pomocy na rozwój działalności gospodarczej wynosi do 70% poniesionych kosztów kwalifikowalnych – o przyjęciu najwyższej możliwej intensywności wsparcia zdecydowano na podstawie doświadczenia wyniesionego z doradztwa świadczonego w poprzednim okresie programowania. Potencjalni beneficjenci często rezygnowali z aplikowania o środki tłumacząc, że ten poziom dofinansowania nie rekompensuje licznych obowiązków związanych z gromadzeniem dokumentacji, zachowaniem konkurencyjności, tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy. Wskazywali, że wolą kupić używany sprzęt i uniknąć tych trudności. Mówiąc ogólnie uznawali dofinansowanie na poziomie 50% jako mało atrakcyjne. Ten sam ton wypowiedzi prezentowali mieszkańcy podczas konsultacji i domagali się by dofinansowanie było na poziomie 70%. Przyjęcie tej intensywności wsparcia wpłynie pozytywnie na dynamikę osiągania wskaźników i realizacji budżetu LSR BL.
- Dofinansowanie do 25 000 zł na rozwój działalności gospodarczej nie wymaga stworzenia miejsca pracy – przyjęto takie rozwiązanie, gdyż na rynku działają przedsiębiorstwa, w których istnieją zagrożone miejsca pracy. Modernizacja usług lub procesów wytwórczych, często z zastosowaniem innowacji, spowoduje wzrost obrotów i pozwoli utrzymać dotychczasowe zatrudnienie. Podejście to wpłynie pozytywnie na rynek pracy i konkurencyjność. Należy jednak mieć na uwadze, że koszty całkowite operacji nie mogą być niższe niż 50 000 zł.
- W ramach realizacji operacji polegających na podejmowaniu lub rozwoju działalności gospodarczej możliwe jest podnoszenie kompetencji osób realizujących operację – podejście to odpowiada na przeciwdziałanie zdiagnozowanemu problemowi dotyczącemu wykształcenia niedostosowanemu do potrzeb rynku pracy.
- Kwota wsparcia w ramach jednego grantu wynosi do 50 000 zł – przyjęcie kwoty wsparcia w tej wysokości wynika z doświadczenia, jakie przyniosła w poprzedniej perspektywie realizacja małych projektów, dla których kwota dofinansowania często sięgała 50 000 zł. Przyjęcie tej kwoty nie wyklucza realizacji projektów o niższej wartości, a jednocześnie pozwala sfinansować duże, droższe inicjatywy. W związku z tym, że koszt całkowity grantu nie może przekroczyć 50 000 zł, w powiązaniu z przyjętą intensywnością pomocy, kwota wsparcia wynosi właśnie 50 000 zł.
- Intensywność pomocy w ramach powierzonych grantów wynosi do 100% poniesionych kosztów kwalifikowalnych.
- LGD BL powierza granty jedynie osobom prawnym posiadającym siedzibę na obszarze wiejskim objętym LSR będącym organizacją pozarządową nieprowadzącą działalności gospodarczej – przy tak rozległym obszarze projekt grantowy o wartości 300 000 zł nie jest w stanie zaspokoić wszelkich potrzeb lokalnej społeczności, dlatego ważne jest, aby środki te wykorzystać jak najskuteczniej. Dlatego granty powierzane będą lokalnym NGO, co zapewni współdecydowanie mieszkańców, a jednocześnie najlepiej spełni potrzeby mieszkańców.
- W ramach projektów grantowych dopuszcza się budowę nowych obiektów infrastruktury rekreacyjnej służących poprawie warunków życia mieszkańców, jako wzmocnienie kapitału społecznego, co w dalszej perspektywie umożliwi zapobieganie pogorszeniu stanu zdrowia mieszkańców, oraz w ramach wzmocnienia komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami – wydarzeń zachowujących dziedzictwo lokalne, co wpłynie na wzrost tożsamości lokalnej. Wyklucza się wydarzenia cykliczne z wyjątkiem wydarzeń inicjujących cykl. Specyfikę i wagę kultury opisano w podrozdziale *III.6. Wewnętrzna spójność obszaru*. Z punktu widzenia LGD BL zadania te wpływają na zacieśnianie więzi społecznych, budują wspólną tożsamość i pobudzają do działania. Szczególnie ważne jest pielęgnowanie dziedzictwa historycznego i piękna kultury.
- Poza projektami grantowymi jedynie w przedsięwzięciu A.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów zakłada się realizację projektów przez osoby prawne posiadające siedzibę na obszarze wiejskim objętym LSR będące jednostką samorządu terytorialnego z wyłączeniem województwa i osoby prawne posiadające siedzibę na obszarze wiejskim objętym LSR będące organizacją pozarządową –

włączenie w to przedsięwzięcie JST pozwoli zrealizować projekty o większej wartości, które również są istotne dla rozwoju lokalnego, ale ich koszt może przewyższać możliwości finansowe NGO. Podejście to pozwala nadal realizować projekty wynikające z potrzeb mieszkańców, gdyż JST poprzez sołtysów na bieżąco poznają potrzeby wsi.

- Warunki pozyskania pomocy przewidują uzyskanie zaliczki, wyprzedzającego finansowania bądź kredytu w Banku Gospodarstwa Krajowego.
- W wyniku uwag i wniosków z konsultacji zdecydowano, w celu przeniesienia na obszar dobrych praktyk, nabycia wiedzy i umiejętności o realizacji projektów współpracy, w tym co najmniej jednego międzynarodowego. Dwa projekty, w tym międzynarodowy, zostaną zakończone przed 2019 rokiem i określono dla nich wskaźniki, przypisano cele i przedsięwzięcia oraz określono budżet. Dla pozostałych projektów nie określono wskaźników ani nie ujęto ich w budżecie LSR BL. Jednak LGD BL zastrzegła, iż zamierza zrealizować projekty współpracy do wartości 5% kosztów poddziałania 19.2.

Tabela 23. Projekty współpracy, których zakończenie przewidziano przed 31 grudnia 2018 roku

Struktura celów LSR BL	Wskaźniki	Budżet	Partnerzy
MAK – Młodzieżowa Akademia Komunikacji (międzynarodowy)			
Cel ogólny	oddziaływania	95 000,00 zł	1. Stowarzyszenie "Lider Pojezierza" 2. Stowarzyszenie Wiejska Inicjatywa Rozwoju 3. Stowarzyszenie "Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego" 4. Stowarzyszenie "Partnerstwo Drawy z Liderem Wałęckim" 5. Stowarzyszenie POJEZIERZE RAZEM 6. MAS Opawsko 7. STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA 8. Stowarzyszenie LGD "Grupa Łużycka" 9. Stowarzyszenie Zielona Dolina Odry i Warty 10. LGD Zielone Światło 11. Lokalna Grupa Działania „PRYM”
1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia	Wzrost odsetka mieszkańców zadowolonych z życia na obszarze LGD BL – wzrost o 2%		
Cel szczegółowy	rezultatu		
1.3 Silna tożsamość lokalna mieszkańców	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby – historyczne - I Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych – młodzież - I		
Przedsięwzięcie	produktu		
1.3.3 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	Liczba przygotowanych projektów współpracy – I Liczba zrealizowanych projektów współpracy – I Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje – I		
„Mobilna aplikacja turystyczna” innowacyjnym sposobem promocji obszaru LSR (regionalny)			
Cel ogólny	oddziaływania	171 000,00 zł	1. Stowarzyszenie "Lider Pojezierza" 2. Stowarzyszenie „Partnerstwo Drawy z Liderem Wałęckim” 3. Stowarzyszenie "Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego" 4. Stowarzyszenie Wiejska Inicjatywa Rozwoju 5. Stowarzyszenie LGD Między Odram a Bobrem 6. Stowarzyszenie Zielona Dolina Odry i Warty 7. Stowarzyszenie LGD „Grupa Łużycka” 8. Lokalna Grupa Działania Zielone Światło 9. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Regionu Kozła 10. STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA 11. LGD KOLD 12. Stowarzyszenie Kraina Lasów i Jezior – Lokalna Grupa Działania
3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	Wzrost wpływów z opłat klimatycznych w gminach na obszarze LGD BL – wzrost o 1%		
Cel szczegółowy	rezultatu		
3.2 Turyści zainteresowani atrakcjami turystycznymi	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby – turystyczne - I Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych – turyści - I		
Przedsięwzięcie	produktu		
3.2.2 Promocja atrakcji turystycznych	Liczba przygotowanych projektów współpracy – I Liczba zrealizowanych projektów współpracy – I Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje – I		

Plan działania jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR BL, gdyż poprzez założone terminy ogłaszania naborów, realizację projektów, pozwoli zrealizować cele ogólne prezentujące zamierzoną zmianę, wykorzystując przy tym środki finansowe ujęte w budżecie LSR BL. Sprawi, że poprawi się jakość życia na obszarze LGD BL, rozwinie się przedsiębiorczość i turystyka. Harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu i wykorzystania budżetu LSR BL jest racjonalny, gdyż został rozłożony w czasie równomiernie z uwzględnieniem potrzeb zdiagnozowanych podczas konsultacji. Środki budżetowe przypisane do poszczególnych przedsięwzięć w budżecie zostały rozparcelowane w planie działania w okresach przewidzianych dla realizacji tych przedsięwzięć w kwotach określonych w budżecie. Budżet poszczególnych przedsięwzięć został podzielony proporcjonalnie do założonych wartości wskaźników w okresach planu działania.

W planie działania ujęto również wskaźniki produktu mierzące postęp w realizacji przedsięwzięć, które pozwolą osiągnąć zamierzone cele szczegółowe i cele ogólne. Sprawia to, że budżet, cele i plan działania są ze sobą bezpośrednio powiązane, zweryfikować to można przez porównanie:

- kwot w Załączniku 3 do LSR BL - Plan działania z kwotami w rozdziale VIII. *Budżet LSR BL*
- wartości wskaźników w Załączniku 3 do LSR BL - Plan działania z wartościami wskaźników w rozdziale V. *Cele i wskaźniki*.

Ponadto plan działania zachowuje logikę interwencji przedsięwzięć i celów wskazaną w rozdziale X. *Zintegrowanie* – polegającą na realizacji przedsięwzięć w uporządkowany sposób, przykładowo:

- w pierwszej kolejności powstaną obiekty turystyczne w jednym projekcie grantowym, a następnie podjęte zostaną działania związane z promowaniem turystyki w ramach projektu współpracy,
- w związku z tym, że komunikacja pomiędzy LGD BL, a lokalną społecznością wymaga wzmocnienia, to w pierwszej kolejności zostanie zrealizowany projekt współpracy, który pozwoli przenieść dobre praktyki, a następnie uruchomione zostaną działania szkoleniowe i aktywizacyjne z udziałem lokalnej społeczności.

Pokazuje to, że rozłożenie przedsięwzięć i wskaźników produktu na osi czasu nie jest przypadkowe lecz w związku z zaplanowanymi celami racjonalnie rozmieszczone, aby zachować logikę interwencji. Obrazuje to Harmonogram realizacji wskaźników produktu oraz realizacji budżetu, który zawiera się w Załączniku nr 3 do Lokalnej Strategii Rozwoju STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 – Plan działania.

VIII. Budżet LSR BL

VIII.1 Ogólna charakterystyka budżetu

Funduszem EFSI stanowiącym źródło finansowania LSR BL w perspektywie programowania 2014-2020 jest Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Wysokość planowanego wsparcia jest zgodna z wytycznymi Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 i wynosi łącznie 16 083 500,00 zł. Podział budżetu według poddziałań zaprezentowany został w Tabeli 24.

Tabela 24. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach poszczególnych poddziałań

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)		
	PROW	Fundusz wiodący	Razem EFSI
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	13 300 000,00		13 300 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	266 000,00		266 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	2 467 500,00	EFRROW	2 467 500,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	50 000,00	EFRROW	50 000,00
Razem	16 083 500,00	EFRROW	16 083 500,00

Budżet skierowany na koszty bieżące i aktywizację jest ściśle powiązany z liczbą mieszkańców obszaru LGD BL. Kwota przeznaczona na działania animacyjne wynika z potrzeb, które szerzej przybliży Plan komunikacji. Na poddziałanie 19.2 – realizacja LSR, przeznaczono kwotę 13,3 mln zł, z czego 6,65 mln zł w ramach konkursów przyznane zostanie na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy. W ramach pozostałej kwoty zaplanowano realizację 2 projektów grantowych o wartości 300 tys. zł każdy, co łącznie daje wartość 600 tys. zł oraz 6,05 mln zł na projekty niezwiązane z tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy. Ze względu na odmienne montaż finansowe operacji realizowanych przez podmioty należące do sektora finansów publicznych, poniżej w Tabeli 25. przedstawiono Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2.

Tabela 25. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFFROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 613 175,00	2 636 825,00		7 250 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	3 849 615,00		2 200 385,00	6 050 000,00
Razem	8 462 790,00	2 636 825,00	2 200 385,00	13 300 000,00

których koszty dla LGD BL wyniosą kolejno 95 000 i 171 000 zł. Jednak w perspektywie programowania LGD BL zamierza wykorzystać na realizację innych projektów współpracy kolejne środki w wysokości 3% środków skierowanych na działanie 19.2, aby docelowo wykorzystać pełną kwotę ustaloną w przepisach nie przekraczającą 5% środków określonych dla działania 19.2.

LGD wyznaczyła zasady premiowania projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w PROW 2014-2020 – co opisuje kryterium wyboru operacji zawarte w procedurach - „Wkład własny wnioskodawcy przekracza określoną w LSR intensywność pomocy”. W kryterium tym należy odnieść się do intensywności pomocy dla poszczególnych przedsięwzięć i rodzajów wnioskodawców i obliczyć wartość wkładu własnego przewyższającego intensywność pomocy określoną w LSR BL. Podejście to pozwoli na zaspokojenie w większym stopniu zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców, gdyż pozwoli zrealizować w tym samym budżecie więcej projektów. Kryterium wpłynie pozytywnie na realizację większej liczby wskaźników w ramach wszystkich przedsięwzięć, zatem pozytywnie wpłynie na wszystkie cele ogólne.

LGD nie przewiduje w ramach LSR realizacji operacji własnych, gdyż nie ma takiej potrzeby społecznej, na co wskazały wyniki diagnozy opartej również na konsultacjach partycypacyjnych.

VIII.2 Opis powiązań budżetu z celami LSR BL

Powiązanie budżetu z celami LSR BL polega na skierowaniu wszystkich środków, tj. 16 083 500 zł, na działania prowadzące do osiągnięcia wskaźników produktu przypisanych do 3 celów ogólnych LSR BL. Gwarantuje to wykorzystanie każdej złotówki na działania powiązane z celami. Osiągnięcie wskaźnika produktu, poprzez właściwe ich zaplanowanie, spowoduje osiągnięcie wskaźnika rezultatu mierzącego zmianę w grupie docelowej, aby ostatecznie wpłynąć na wskaźniki oddziaływania mierzone w możliwie najszerszej skali makrospołecznej i makroekonomicznej.

Planowanie kwot na poszczególne cele ogólne wynika z liczby i kosztu osiągnięcia pojedynczego wskaźnika, co daje nam wartość danego przedsięwzięcia. Koszty poszczególnych przedsięwzięć w ramach jednego celu szczegółowego po zsumowaniu dają wartość celu szczegółowego. Analogicznie wartości celów szczegółowych przypisanych celowi ogólnemu, po zsumowaniu dają wartość celu ogólnego.

Realizacja budżetu w czasie określona została w Załączniku nr 3 do Lokalnej Strategii Rozwoju STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 – Plan działania, co również ściśle wiąże cele z budżetem, a ponadto pokazuje wykorzystanie budżetu w czasie realizacji LSR BL.

Powiązanie budżetu z celami opiera się również o podział środków finansowych w ramach poszczególnych poddziałań działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER w ramach zaplanowanych celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć. Powiązanie celów z budżetem zaprezentowano w Tabeli 26.

Tabela 26. Powiązanie budżetu z celami i przedsięwzięciami

Struktura celów i przedsięwzięć			Podział kosztów działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER						
Cele ogólne	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia	19.2.				19.3.	19.4. (koszty bieżące aktywizacja)	Razem 19.
			Konkurs		Projekt grantowy	Suma 19.2.			
			Przedsięb.	Pozostałe					
1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia 11 462 500	1.1. Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług 2 500 000	1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich	2 500 000	0	0	2 500 000	0	0	2 500 000
	1.2. Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji 6 350 000	1.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów	0	6 050 000	300 000	6 350 000	0	0	6 350 000
	1.3. Silna tożsamość lokalna mieszkańców 2 612 500	1.3.1. Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	0	0	0	0	95 000	2 517 500	2 612 500
2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA 1 150 000	2.1. Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty 1 150 000	2.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów	1 150 000	0	0	1 150 000	0	0	1 150 000
3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA 3 471 000	3.1. Turyści zainteresowani usługami turystycznymi 3 000 000	3.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych	3 000 000	0	0	3 000 000	0	0,00	3 000 000
	3.2. Turyści zainteresowani atrakcjami turystycznymi 471 000	3.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej - budowa nowych obiektów	0	0	300 000	300 000,00	0,00	0,00	300 000
		3.2.2. Promocja atrakcji turystycznych	0	0	0	0	171 000	0,00	171 000
Razem działania:			6 650 000	6 050 000	600 000	13 300 000	266 000	2 517 500	16 083 500

IX. Plan komunikacji

Realizacja LSR BL opiera się o realizację projektów składanych przez wnioskodawców - podmioty działające na obszarze, mieszkańcy. Dynamika realizacji LSR BL, a także monitorowanie osiąganych wskaźników zależą będzie od przepływu informacji pomiędzy LGD BL a mieszkańcami i uzyskiwania informacji zwrotnej. Konieczny jest zatem dobór właściwych narzędzi, który nada odpowiedniej dynamiki wdrażaniu LSR BL. Zaplanowanie poprawnego planu komunikacji wymaga nie tylko zaplanowania odpowiednich narzędzi ze względu na grupę docelową, ale również identyfikowania bieżących potrzeb i problemów komunikacyjnych. Działania komunikacyjne zaplanowane we właściwy sposób wpłyną pozytywnie na jakość operacji zgłaszanych do LGD BL.

Ze względu na zadania stojące przed LGD BL Planowi komunikacji określa się następujące cele:

1. Dynamiczne wdrożenie Lokalnej Strategii Rozwoju STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020
2. Budowa pozytywnego wizerunku STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA

Zakładane działania będą się różniły od wcześniej stosowanych, chociażby: ogłoszenia w prasie, radio, informacje na portalu społecznościowym. Sposób przekazywania informacji będzie również bardziej usystematyzowany. Ponadto LGD BL zakłada cykliczne, coroczne badanie stosowanych środków przekazu i zaproponowanych działań komunikacyjnych pod kątem osiągania planowanych efektów, a także racjonalnego wykorzystania budżetu. W przypadku zdiagnozowania nieskuteczności działań przewiduje się korektę Planu komunikacji, co pozwoli utrzymać mobilizację społeczną.

Działania komunikacyjne skierowane są do konkretnych grup docelowych, jednak ze względu na skierowanie znacznej części budżetu LSR BL do grup defaworyzowanych (+30 osób poniżej trzydziestego roku życia, 50+ osób powyżej pięćdziesiątego roku życia, trwale bezrobotnych, tj. bezrobotnych co najmniej rok czasu), wszystkie te działania skierowane są również do grup defaworyzowanych, co wymaga określenia sposobu dotarcia do nich. Ze względu na to, że grupy defaworyzowane nie są jednorodne, to sposobem dotarcia jest:

- zróżnicowanie środków przekazu, aby dotrzeć do różnych grup,
- zróżnicowanie formy informacji, aby była ona interesująca dla różnych odbiorców,
- dobór miejsc publikowania, zamieszczania informacji (np. bezpłatna prasa, urzędy pracy – tablice ogłoszeń),
- zbudowanie zaufania i zachęcenie do osobistego kontaktu, np. w formie doradztwa.

Dodatkowo treść komunikatów zostanie dostosowana do prowadzonych działań promocyjnych:

- informacyjne – treści pozbawione emocji, złożone z fachowych informacji,
- wizerunkowe – reklama na materiałach promocyjnych, promująca styl, elegancję i profesjonalizm.

Plan komunikacji, poprzez następujące narzędzia, zakłada pozyskiwanie informacji zwrotnych:

- ankieta monitorująca,
- informacja kwartalna z ZWL,
- ankiety na temat działalności biura,
- ocenę efektywności doradztwa,
- e-mail,
- komentarz na FB,
- ankieta na temat wydarzenia,

które pozwolą ocenić jakość i skuteczność działań LGD BL, a także pozwolą podjąć kroki w celu zmian, np. aktualizacji LSR BL, zmian procedur, zmian zakresu pomocy pracowników biura.

Informowanie o działalności LGD BL i wdrażaniu LSR BL będzie miało możliwie szeroki i otwarty charakter, aby dotrzeć do jak największej liczby osób i podmiotów.

Więcej informacji, w tym:

- Przesłanki leżące u podstaw opracowania celów,
- Zakładane działania komunikacyjne,
- Środki przekazu działań komunikacyjnych,

- Adresaci celów (w tym grupy defaworyzowane),
- Zakładane wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych,
- Czas realizacji poszczególnych działań,
- Efekty działań komunikacyjnych,
- Analiza efektywności,
- Opis sposobu wykorzystania wniosków,
- Całkowity budżet przewidziany na działania komunikacyjne,

znajduje się w Załączniku nr 5 Lokalnej Strategii Rozwoju STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020 – Plan komunikacji.

X. Zintegrowanie

X.1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi

Intencją powstania LSR BL jest powstrzymanie zjawisk niedogodnych lub wyeliminowanie problemów nękających lokalną społeczność. Podobne podejście mają inne dokumenty planistyczne, które odnoszą się do tego obszaru, a nawet do obszaru szerszego niż obszar LSR BL. Kompleksowe działania opisane w różnych dokumentach realizowane w najbliższych latach pozwolą na sprawniejsze osiągnięcie celów i łagodzenie negatywnych zjawisk i rozwiązywanie problemów. Dlatego w tym rozdziale wskazano dokumenty mające szerszy zasięg terytorialny niż LSR BL, ale wspólne z nią zamierzenia, podejście, rozwiązania, co przekłada się na podobne cele i przedsięwzięcia.

Zgodność celów LSR BL z celami PROW 2014-2020 w kontekście działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER zaprezentowane zostało w rozdziale *V. Cele i wskaźniki*, podrozdziale *V.2. Wskazanie zgodności celów z celami PROW 2014-2020*.

Poniżej uzasadnia i prezentuje się zgodność wszystkich celów i przedsięwzięć LSR BL z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020: Środowisko, Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej, Innowacje.

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 o celach przekrojowych dotyczących ochrony środowiska i klimatu mówi się łącznie, wręcz określając je jako środowiskowo-klimatyczne lub przeciwdziałające pogarszaniu stanu środowiska. Wskazano również zadania, które realizują obydwie cele przekrojowe słowami: „Do realizacji celów przekrojowych w zakresie ochrony środowiska i klimatu przyczynią się inwestycje w rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, zachowanie dziedzictwa lokalnego wpisują się także w Priorytetowe Ramy Działań (PAF), gdzie zaplanowano inwestycje na obszarach NATURA 2000 związane z ekoturystyką i zielonymi miejscami pracy (centra edukacyjne, obsługi ruchu turystycznego, punkty widokowe, tablice informacyjne, a także rozwój przedsiębiorczości powiązanej z siecią NATURA 2000). W ramach działalności szkoleniowej będą mogły być realizowane operacje z zakresu podnoszenia świadomości czy promowania postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych, a także promujących innowacyjne rozwiązania.”

Promowanie innowacyjnych rozwiązań zbieżne jest również z celami środowiskowo-klimatycznymi. Jednak innowacyjności poświęcono szczególną uwagę, wskazując, między innymi, że podejście oddolne umożliwia zidentyfikowanie nowych, innowacyjnych kierunków rozwoju oraz, że duża swoboda kształtowania LSR sprzyja innowacyjnemu podejściu do problematyki rozwoju lokalnego.

W zgodzie z zapisami PROW 2014-2020 udokumentowanie zgodności celów LSR z celami przekrojowymi PROW 2014-2020 odbyło się w podziale na środowiskowo-klimatyczne i innowacyjne.

W Tabeli 27. w kolumnie trzeciej przedstawiono zgodność struktury celów LSR z celami środowiskowo-klimatycznymi, a w kolumnie czwartej przedstawiono zgodność struktury celów LSR z celem innowacje.

Uporządkowanie struktury celów od przedsięwzięcia przez cel szczegółowy do celu ogólnego, czyli od szczegółu do ogółu wymusza stwierdzenie, iż o osiągnięciu celu szczegółowego, a następnie ogólnego decyduje realizacja przedsięwzięć. Zatem zgodność przedsięwzięć z celami przekrojowymi PROW 2014-2020 gwarantuje również zgodność celów szczegółowych i celów ogólnych z celami przekrojowymi programu. Takie podejście przyjęto też dla udowodnienia zgodności celów LSR z celami przekrojowymi PROW 2014-2020, odnosząc się do każdego pojedynczego przedsięwzięcia.

Tabela 27. Zgodność celów i przedsięwzięć LSR z celami przekrojowymi PROW 2014-2020

Cele szczegółowe	Zgodność celów i przedsięwzięć LSR z celami przekrojowymi PROW 2014-2020: Środowisko oraz Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej	Zgodność celów i przedsięwzięć LSR z celem przekrojowym PROW 2014-2020 - Innowacje	Przedsięwzięcia
Cele ogólny I.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia			

1.1 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług	Do celów środowiskowo-klimatycznych przyczynią się: <ul style="list-style-type: none"> • zastosowanie w budownictwie materiałów termoizolacyjnych • zakup energooszczędnych maszyn, urządzeń, narzędzi, sprzętów • zastosowanie nowoczesnych technologii odzyskiwania ciepła • zastosowanie ekologicznych rozwiązań gospodarki odpadami 	Zakłada się innowacyjność: <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązań podczas realizacji projektów (w budownictwie – wykorzystanie rozwiązań i materiałów, w technologii zakupionych maszyn, urządzeń, sprzętów) • docierania do konsumenta (metody inne niż dotychczas stosowane) • proponowanych towarów (towary i usługi dotychczas niedostępne) 	1.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich
1.2 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji	Do celów środowiskowo-klimatycznych przyczynią się: <ul style="list-style-type: none"> • ogólnodostępna i niekomercyjna infrastruktura rekreacyjna i sportowa • zastosowanie ekologicznych materiałów • wykorzystanie usług nie oddziałujących negatywnie na środowisko • promowanie aktywnego trybu życia • promowanie walorów środowiska naturalnego 	Zakłada się innowacyjność: <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązań podczas realizacji projektów (w budownictwie – wykorzystanie rozwiązań i materiałów, w technologii zakupionych urządzeń, sprzętów) • infrastruktury (nowe rozwiązania oraz nowatorskie obiekty) • proponowanych form sportu i rekreacji (mało popularne dyscypliny) 	1.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów
1.3 Silna tożsamość lokalna mieszkańców	Do celów środowiskowo-klimatycznych przyczynią się: <ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie świadomości ekologicznej • promowanie postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych • przeciwdziałanie pogorszeniu stanu środowiska naturalnego i zmianom klimatycznym 	Zakłada się innowacyjność: <ul style="list-style-type: none"> • tematyki podejmowanych działań • form komunikacji z mieszkańcami (materiały, środki przekazu) • zaangażowania mieszkańców (warsztaty) 	1.3.1 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami
Cele ogólne 2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA			
2.1 Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty	Do celów środowiskowo-klimatycznych przyczynią się: <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie ekologicznych procesów technologicznych • zastosowanie w budownictwie materiałów termoizolacyjnych • zakup energooszczędnych maszyn, urządzeń, narzędzi, sprzętów • zastosowanie nowoczesnych technologii odzyskiwania ciepła • zastosowanie ekologicznych rozwiązań gospodarki odpadami 	Zakłada się innowacyjność: <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązań podczas realizacji projektów (w budownictwie – wykorzystanie rozwiązań i materiałów, w technologii zakupionych maszyn, urządzeń, sprzętów) • sposobu pozyskiwania i przetwarzania surowców i produktów • docierania do konsumenta (metody inne niż dotychczas stosowane) • zidentyfikowanych zasobów lokalnych 	2.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów
Cele ogólne 3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA			
3.1. Turystyci zainteresowani usługami turystycznymi	Do celów środowiskowo-klimatycznych przyczynią się: <ul style="list-style-type: none"> • zastosowanie w budownictwie materiałów termoizolacyjnych • zakup energooszczędnych maszyn urządzeń, narzędzi sprzętów • zastosowanie nowoczesnych technologii odzyskiwania ciepła • zastosowanie ekologicznych rozwiązań gospodarki odpadami • inwestycje na obszarach Natura 2000 związane z ekoturystyką • tworzenie zielonych miejsc pracy 	Zakłada się innowacyjność: <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązań podczas realizacji projektów (w budownictwie – wykorzystanie rozwiązań i materiałów, w technologii zakupionych maszyn, urządzeń, sprzętów) • docierania do turysty (metody inne niż dotychczas stosowane) • usług zagospodarowania czasu wolnego i poprawy wypoczynku 	3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych
3.2. Turystyci zainteresowani atrakcjami turystycznymi	Do celów środowiskowo-klimatycznych przyczynią się: <ul style="list-style-type: none"> • ogólnodostępna i niekomercyjna infrastruktura turystyczna • zastosowanie ekologicznych materiałów • wykorzystanie usług nie oddziałujących negatywnie na środowisko • promowanie aktywnego trybu życia • promowanie walorów środowiska naturalnego (punkty widokowe, pomosty, tablice informacyjne) 	Zakłada się innowacyjność: <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązań podczas realizacji projektów (w budownictwie – wykorzystanie rozwiązań i materiałów, w technologii zakupionych urządzeń, sprzętów) • infrastruktury (nowe rozwiązania oraz nowatorskie obiekty) • oznakowania atrakcji turystycznych • proponowanych form turystyki 	3.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów
	Do celów środowiskowo-klimatycznych przyczynią się: <ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie świadomości ekologicznej • promowanie postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych • przeciwdziałanie pogorszeniu stanu środowiska naturalnego i zmianom klimatycznym • promowanie aktywnego trybu życia • promowanie walorów środowiska naturalnego (publikacje) 	Zakłada się innowacyjność: <ul style="list-style-type: none"> • charakteru podejmowanych działań • form komunikacji z turystami (materiały, środki przekazu) przygotowanych materiałów promocyjnych 	3.2.2 Promocja atrakcji turystycznych

Zrezygnowano z odniesienia się do dokumentów planistycznych o mniejszym zasięgu, takich jak strategię rozwoju powiatów czy gmin, gdyż w większości przypadków są one dopiero w przygotowaniu. Ponadto na etapie konsultacji i diagnozy, mimo ścisłej spójności obszaru, opisanej w rozdziale III. *Diagnoza – opis obszaru i ludności*, podrozdziale III.6. *Wewnętrzna spójność obszaru*, widoczne były problemy bardzo istotne dla mieszkańców kilku miejscowości w jednej gminie, a niezauważalne w szerszym obszarze LSR BL, które to problemy, uznane za marginalne, zostały pominięte w analizie SWOT. Im większy obszar objęty dokumentem planistycznym, tym bardziej wyrównane jest podejście do potrzeb wszystkich mieszkańców, stąd, w Tabeli 28, odniesiono się do dokumentów szczebla wojewódzkiego i krajowego, w tym PROW 2014-2020.

Tabela 28. Określenie powiązań i spójności LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR

Cele LSR BL	Cele strategii/planów/programów krajowych	Cele strategii/planów/programów wojewódzkich
<p>Cel ogólny: 1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia</p> <p>Cele szczegółowe: 1.1 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług 1.2 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji 1.3 Silna tożsamość lokalna mieszkańców</p>	<p>Cele Strategii Rozwoju Kraju 2020</p> <p>Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe I.2.3. Zwiększenie wykorzystania środków pozabudżetowych Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela I.3.2. Rozwój kapitału społecznego</p> <p>Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki II.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego</p> <p>Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna Cel III.1. Integracja społeczna III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych III.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej</p> <p>Cele PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020</p> <p>OŚ I OSOBY MŁODE NA RYNKU PRACY Działanie 1.2 Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe</p> <p>OŚ II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej</p> <p>OŚ IV INNOWACJE SPOŁECZNE I WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa</p> <p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 – cele szczegółowe</p>	<p>Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 – osie priorytetowe</p> <p>Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy Oś Priorytetowa 7. Równowaga społeczna Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna</p> <p>Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 – cele główne</p> <p>2. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem 4. Wspieranie społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>Program Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku - cele operacyjne Cel Operacyjny VII – Rozwój rekreacji ruchowej i zdrowotnej</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 – cele strategiczne</p> <p>1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna 1.2 Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej</p> <p>3. Społeczna i terytorialna spójność regionu 3.3 Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej 3.4 Promocja włączenia zawodowego i społecznego 3.5 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich</p> <p>4. Region efektywnie zarządzany 4.2 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej 4.3 Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej</p>

	<p>Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej. Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.</p>	
<p>Powyżej wskazano priorytety i cele dokumentów planistycznych na szczeblu krajowym i wojewódzkim zgodne z następującymi przedsięwzięciami przypisanymi do celu ogólnego 1.0 Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich – inne dokumenty zakładają innowacyjne rozwiązania oraz udział usług w tym świadczonych lokalnie i zwiększenie aktywności zawodowej, a także rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska, przedsięwzięcie zakłada udział grup defaworyzowanych, w tym ludzi młodych, wzrost przedsiębiorczości, usług i zatrudnienia 1.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów – poprzez kryteria i przedsięwzięcia wpłynę na zrównowazony rozwój, inne dokumenty również zakładają rozwój infrastruktury społecznej, 1.3.1. Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami – w ramach przedsięwzięcia założono projekt współpracy międzynarodowej, co wskazane jest w wielu dokumentach planistycznych, odnosi się to również do kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego. 		
Cele LSR BL	Cele strategii/planów/programów krajowych	Cele strategii/planów/programów wojewódzkich
<p>Cel ogólny: 2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA</p> <p>Cel szczegółowy: 2.1. Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty</p>	<p>Cele Strategii Rozwoju Kraju 2020</p> <p>Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki II.2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki II.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie II.2.3. Zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno-spożywczego Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych</p> <p>Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna Cel III.1. Integracja społeczna III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych III.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej</p> <p>Cele PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020</p> <p>OŚ I OSOBY MŁODE NA RYNKU PRACY Działanie 1.2 Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe</p> <p>OŚ II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 – cele szczegółowe Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej. Cel 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego.</p>	<p>Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 – osie priorytetowe Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy</p> <p>Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 – cele główne 2. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 – cele strategiczne</p> <p>1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna 1.2 Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej</p> <p>3. Społeczna i terytorialna spójność regionu 3.5 Zrównowazony rozwój obszarów wiejskich</p>
<p>Powyżej wskazano priorytety i cele dokumentów planistycznych na szczeblu krajowym i wojewódzkim zgodne z następującymi przedsięwzięciami przypisanymi do celu ogólnego 2.0 Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA:</p> <ul style="list-style-type: none"> 2.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów – inne dokumenty zakładają innowacyjne rozwiązania oraz zwiększenie aktywności zawodowej, a także rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska, przedsięwzięcie zakłada udział grup defaworyzowanych, w tym ludzi młodych, wzrost przedsiębiorczości i zatrudnienia, w przedsięwzięciu kładzie się nacisk na wzrost wydajności i wzmocnienie mechanizmu lokalnego równoważenia rozwoju i 		

przetwarzanie produktów lokalnych w tym rolnym.		
Cele LSR BL	Cele strategii/planów/programów krajowych	Cele strategii/planów/programów wojewódzkich
<p>Cel ogólny: 3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA</p> <p>Cele szczegółowe: 3.1 Turyści zainteresowani usługami turystycznymi</p> <p>3.2 Turyści zainteresowani atrakcjami turystycznymi</p>	<p>Cele Strategii Rozwoju Kraju 2020</p> <p>Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka</p> <p>Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki</p> <p>II.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie</p> <p>Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki</p> <p>II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych</p> <p>Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych</p> <p>II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych</p> <p>Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna</p> <p>Cel III.1. Integracja społeczna</p> <p>III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych</p> <p>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p> <p>III.3.4. Zwiększenie spójności terytorialnej</p> <p>Cele PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020</p> <p>OŚ I OSOBY MŁODE NA RYNKU PRACY</p> <p>Działanie 1.2 Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe</p> <p>OŚ II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI</p> <p>Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 – cele szczegółowe</p> <p>Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.</p> <p>Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.</p>	<p>Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 – osie priorytetowe</p> <p>Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje</p> <p>Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy</p> <p>Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura</p> <p>Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy</p> <p>Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna</p> <p>Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 – cele główne</p> <p>2. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem</p> <p>4. Wspieranie społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>Program Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku - cele operacyjne</p> <p>Cel Operacyjny II – Stworzenie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej oraz oznakowania turystycznego w regionie</p> <p>Cel Operacyjny III – Rozwój produktów turystycznych</p> <p>Cel Operacyjny IV – Rozwój infrastruktury turystycznej</p> <p>Cel Operacyjny VI – Rozwój wiodących form turystyki</p> <p>Cel Operacyjny VIII – Rozwój turystyki transgranicznej i wykorzystanie szans przygranicznego położenia</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 – cele strategiczne</p> <p>1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna</p> <p>1.2 Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej</p> <p>1.7 Rozwój potencjału turystycznego województwa</p> <p>3. Społeczna i terytorialna spójność regionu</p> <p>3.4 Promocja włączenia zawodowego i społecznego</p> <p>4. Region efektywnie zarządzany</p> <p>4.2 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej</p>
<p>Powyżej wskazano priorytety i cele dokumentów planistycznych na szczeblu krajowym i wojewódzkim zgodne z następującymi przedsięwzięciami przypisanymi do celu ogólnego 3.0 Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA :</p> <ul style="list-style-type: none"> 3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych – inne dokumenty zakładają innowacyjne rozwiązania oraz udział usług, w tym świadczonych lokalnie i zwiększenie aktywności zawodowej, a także rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska, przedsięwzięcie zakłada udział grup defaworyzowanych, w tym ludzi młodych, wzrost przedsiębiorczości, usług i zatrudnienia, realizacja wpłynie na rozwój potencjału turystycznego, 3.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów – jest to zbieżne z rozwojem infrastruktury turystycznej, potencjału turystycznego województwa, wpłynie na rozwój produktów turystycznych, 3.2.2 Promocja atrakcji turystycznych – wzrost współpracy międzyregionalnej w ramach projektu współpracy obejmującego innowacyjne technologie cyfrowe, wykorzystanie szans przygranicznego położenia, rozwój produktów turystycznych, rozwój wiodących form turystyki. 		

X.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów, branż w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

Kompleksowa realizacja przedsięwzięć, poprzez osiągnięcie rezultatów w ramach celów szczegółowych, pozwoli oddziaływać na obszar LSR BL osiągając cele ogólne. Wykorzystane zostaną do tego zasoby i potencjał obszaru – należy ponownie odnieść się tu do diagnozy. Najistotniejsze są te elementy diagnozy, które pozytywnie wpłyną na realizację co najmniej dwóch celów ogólnych.

Zakres zintegrowania	Cele ogólne		
	1.0. Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia	2.0. Rozwinięta przedsiębiorczość na obszarze STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA	3.0. Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA
Zaangażowanie sektorów w realizację przedsięwzięć, w tym partnerstwo			
społeczny	Bezpośrednio zaangażowany w realizację przedsięwzięcia 1.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów.	Niewykluczone partnerstwa z NGO w zakresie ekonomii społecznej.	Bezpośrednio zaangażowany w realizację przedsięwzięć: 3.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej budowa nowych obiektów, 3.2.2. Promocja atrakcji turystycznych.
gospodarczy, w tym branże działalności	Bezpośrednio zaangażowany w realizację przedsięwzięcia 1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich Branże: handel detaliczny, usługi konsumenckie dla mieszkańców: estetyczne – kosmetyczne i fryzjerskie, związane ze sportem i rekreacją, wszelkie biurowe, związane z budownictwem, projektowe, naprawcze, transportowe, związane z IT, księgowo, medyczne i weterynaryjne, związane z opieką nad zwierzętami i ich pielęgnacją.	Bezpośrednio zaangażowany w realizację przedsięwzięcia 2.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów Branże: zakłady usług leśnych, stolarnie, przetwórstwo spożywcze, zwirownie, zakłady produkcyjne.	Bezpośrednio zaangażowany w realizację przedsięwzięcia 3.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych Branże: gastronomiczna, noclegowa, usługowa – zagospodarowanie czasu wolnego.
publiczny	Bezpośrednio zaangażowany w realizację przedsięwzięcia 1.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów.	Niewykluczone partnerstwa z urzędami pracy w zakresie poszukiwania pracowników.	Niewykluczone partnerstwa z urzędami pracy w zakresie poszukiwania pracowników.
Wykorzystanie zasobów i potencjału w realizacji przedsięwzięć			
Z-7. Surowce i produkty lokalne, w tym lasy dostarczające drewna, dziczyny, runa leśnego	Zasób ten wykorzystany zostanie w ramach przedsięwzięcia 1.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów – ze względu na lokalizację.	Zasób ten wykorzystany zostanie w ramach przedsięwzięcia 2.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów – pozyskiwanie i przetwarzanie drewna, dziczyny, runa leśnego.	Zasób ten wykorzystany zostanie w ramach przedsięwzięć: 3.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów – ze względu na lokalizację, 3.2.2. Promocja atrakcji turystycznych – lasy i formy ochrony przyrody są atrakcją turystyczną. 3.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych – ze względu na lokalizację.
Pt-1. Aktywność mieszkańców, którą należy wykorzystać do rozwoju przedsiębiorczości i kapitału społecznego	Potencjał ten wykorzystany zostanie we wszystkich przedsięwzięciach, gdyż bez wiedzy, umiejętności, doświadczenia mieszkańców, a także ich zaangażowania i chęci współpracy niemożliwa byłaby realizacja żadnego przedsięwzięcia. Aktywność mieszkańców będzie szczególnie istotna przy rozwoju przedsiębiorczości w ramach każdego z celów ogólnych oraz w budowaniu kapitału społecznego w celu ogólnym 1.0.		
Pt-3. Skomunikowanie z ościennymi aglomeracjami głównie dzięki drodze wojewódzkiej S3 i autostradzie A2	Potencjał ten wykorzystany zostanie w ramach przedsięwzięcia 1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich – dobre skomunikowanie i dogodne położenie geograficznie pozytywnie wpływa na rozwój działalności gospodarczej (transport towarów).	Potencjał ten wykorzystany zostanie w ramach przedsięwzięcia 2.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów – dobre skomunikowanie i dogodne położenie geograficznie pozytywnie wpływa na rozwój działalności gospodarczej (transport wyrobów)	Potencjał ten wykorzystany zostanie w ramach przedsięwzięcia 3.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych. Branże: gastronomiczna, noclegowa, usługowa – dobre skomunikowanie i dogodne położenie geograficznie pozytywnie wpływa na rozwój działalności gospodarczej (napływ turystów).
Pt-4. Położenie geograficzne, bliskość granicy i dużych miast			

Z Tabeli 28. Wynika, że LSR BL integruje różne branże działalności gospodarczej. W ramach samego przedsięwzięcia 1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich, są to handel, usługi mechaniczne, usługi budowlane, usługi medyczne, usługi transportowe i inne. Dalszym etapem zintegrowania jest integracja pomiędzy celami ogólnymi, gdyż mimo, iż przedsięwzięcie 1.1.1. mieści się w strukturze celu ogólnego 1.0. Obszar STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA przyjaznym do życia, to wpłynie ono również pozytywnie na cel ogólny 3.0. Turystyka źródłem dochodu dla mieszkańców obszaru STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA, gdyż dostępność tych usług poprawi pobyt turystów na tym obszarze.

Na przykładzie celu szczegółowego 1.2. Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji – przedstawiono zintegrowanie, które w sposób spójny i kompleksowy z użyciem różnych metod i zaangażowaniem różnych sektorów i partnerów adresują zidentyfikowaną podczas konsultacji potrzebę zwiększenia dostępności infrastruktury rekreacyjnej, która w przyszłości umożliwi zwiększenie liczby wydarzeń sportowych i rekreacyjnych, dla których w analizie SWOT sformułowano następujące:

- mocną stroną **S-2. Aktywni i przedsiębiorczy mieszkańcy posiadający potencjał do rozwoju i współpracy,**
- słabą stroną **W-4. Brak lub mała liczba miejsc i wydarzeń sprzyjających uprawianiu sportu i rekreacji,**
- szansę **O-3. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oparty o przedsiębiorczość, infrastrukturę i aktywizację,**
- zagrożenie **T-1. Zły stan zdrowia mieszkańców oraz otyłość wśród dzieci i młodzieży,**

dla których zapewniono odpowiednią sekwencję interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR BL. W pierwszej kolejności w ramach przedsięwzięcia 1.2.1. Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów możliwe będzie zwiększenie dostępności infrastruktury rekreacyjnej, które zrealizować będą mogły sektor publiczny w ramach otwartych konkursów, a sektor społeczny w ramach projektów grantowych. W dalszej perspektywie czasowej możliwe będzie organizowanie nowych wydarzeń sportowych i rekreacyjnych promujących obszar LSR, które wykorzystana powstała we wcześniejszym czasie (w ramach przedsięwzięcia 1.2.1.) infrastrukturę do przeprowadzenia tych wydarzeń, co będzie mogło być realizowane przez sektor społeczny. Mamy zatem do czynienia z podejściem łączącym różne metody, sektory i partnerów. Ta kolejność interwencji pozwoli najpierw stworzyć zaplecze infrastrukturalne, następnie umożliwi zorganizowanie wydarzeń rekreacyjnych i sportowych z jej wykorzystaniem. Dodatkowo zintegrowanie obrazują kryteria wyboru premiujące operacje realizowane w małych miejscowościach oddalonych od miejscowości gminnych, gdyż zdiagnozowana potrzeba najbardziej dotyczy małych miejscowości oddalonych od miejscowości gminnych. Na zaspokojenie potrzeby w postaci większej liczby wydarzeń rekreacyjnych wpłynie dodatkowo przedsięwzięcie 1.1.1. Podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumenckich, poprzez rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług sportowych.

XI. Monitoring i ewaluacja

Monitoring i ewaluacja, choć dotyczą tych samych zagadnień, to ich rola jest zupełnie inna. Monitoring powinien zapewnić zebranie danych ilościowych i jakościowych w celu ich analizy dającej odpowiedź na temat skuteczności prowadzonych działań. Ewaluacja, choć może działać w tych samych sferach tematycznych, to powinna odnieść osiągnięte wyniki do planowanych, dać odpowiedź, co jest źródłem ewentualnych nieprawidłowości oraz jak usprawnić prowadzone procesy.

Monitoring realizacji LSR BL stanowi proces równoległy do jej wdrażania, ciągły, rutynowy, wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Dla sprawnej jego realizacji, przyjmuje się, iż proces monitorowania, z uwagi na charakter prowadzonych działań, w sposób ciągły i na bieżąco prowadzony będzie przez biuro LGD BL. Natomiast w odstępach rocznych dokonywana będzie przez Zarząd analiza monitoringu, by w razie potrzeby skorygować zaistniałe nieprawidłowości. Jako metodę raportowania przyjmuje się pisemne sprawozdania nt. postępów w realizacji LSR. Niezbędnych danych do opracowania niniejszych raportów dostarczać będzie Zarządowi biuro LGD.

Celem ewaluacji LSR BL jest ocena działań realizowanych przez LGD BL ze względu na adekwatność i użyteczność tych działań w efektywnym wydatkowaniu środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w zgodzie z założeniami i kierunkami rozwoju nakreślonymi w LSR BL. Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd LGD, uprawniony do ewentualnego zlecenia jej ekspertom - podmiotom zewnętrznym. Ewaluacja powinna dać odpowiedź na pytanie: Czy nasze działania przynoszą zamierzony efekt? W procesie ewaluacji LGD BL uwzględniony będzie głos społeczności m.in. badania ankietowe, wywiady, FGI, konsultacje. Wyniki ewaluacji przełożą się na konkretne działania (np. zmiana procedur, lokalnych kryteriów, planu komunikacyjnego, planu szkoleń).

W związku z szeroko realizowanymi konsultacjami takimi jak: grupa robocza, dyskusje reprezentantów grup, otwarta przestrzeń, a następnie wywieszenie projektu LSR BL do konsultacji i wreszcie przyjęcie dokumentu przez Walne Zebranie Członków, podczas których weryfikowano spójność dokumentu i ciągłość logiki interwencji, zrezygnowano z przeprowadzania ewaluacji ex-ante.

Zasadniczo monitoring i ewaluacja będą dotyczyły: funkcjonowania LGD BL, wdrażania LSR BL, a szczegółowe elementy podlegające monitoringowi i ewaluacji zaprezentowano w *Tabeli 29*.

Ewaluacja, w przypadku dostrzeżenia takiej konieczności może zostać przeprowadzona w każdej chwili dla wybranego zakresu działalności, jednak na obecną chwilę dla wskazanych elementów planuje się dwukrotną ewaluację:

- Mid-term – w pierwszym kwartale 2019 roku i objemie okres lipiec 2016 – grudzień 2018,
- Ex-post – w czwartym kwartale 2023 roku i objemie cały okres programowania.

Tabela 29. Elementy podlegające monitoringowi i ewaluacji

Elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające ocenie	Podmiot wykonujący badanie	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas ewaluacji / okres dokonywania pomiaru	Sposób pomiaru - analiza i ocena danych
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji (ewaluacja mid-term i ex-post)				
Pracownicy biura LGD	Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocena okresowa pracowników przez Zarząd ▪ ankieta oceniająca jakość obsługi wnioskodawców ▪ efektywność doradztwa ▪ ankieta oceniająca jakość doradztwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I kwartał 2019 / (pomiar: lipiec 2016 – grudzień 2018) ▪ IV kwartał 2023 / (cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przestrzeganie regulaminu pracy biura oraz zapisów umów o pracę ▪ jakość świadczonych usług
Organ zarządczy, decyzyjny oraz kontrolny	Zarząd / podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ statut ▪ regulaminy ▪ listy obecności z posiedzeń i spotkań ▪ protokoły z posiedzeń ▪ ankiety - członkowie organów ▪ plan szkoleń 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I kwartał 2019 / (pomiar: lipiec 2016 – grudzień 2018) ▪ IV kwartał 2023 / (cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frekwencja na posiedzeniach ▪ frekwencja na szkoleniach ▪ poziom wiedzy na podstawie testów ▪ realizacja uchwał ▪ przestrzeganie regulaminów pracy organów
Realizacja zadań dot. funkcjonowania, w tym ocena działalności LGD	Zarząd / podmiot zewnętrzny, ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ umowa o przyznaniu pomocy ▪ sprawozdania ▪ wnioski o płatność ▪ ankiety – uczestnicy animacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I kwartał 2019 / (pomiar: lipiec 2016 – grudzień 2018) ▪ IV kwartał 2023 / (cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ realizacja budżetu i wskaźników LGD (planu szkoleń, planu komunikacji) ▪ opinia społeczności nt. działalności LGD ▪ rozpoznawalność LGD
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji (ewaluacja mid-term i ex-post)				
Realizacja LSR, w tym: celów, przedsięwzięć, wskaźników, wydatkowania budżetu	Zarząd / podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matryca celów LSR ▪ listy wybranych operacji ▪ informacje od instytucji wdrażającej o zawartych umowach i wypłatach ▪ ankieta monitorująca ▪ rozliczenie projektów grantowych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I kwartał 2019 / (pomiar: lipiec 2016 – grudzień 2018) ▪ IV kwartał 2023 / (cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji poszczególnych celów ▪ stopień realizacji wskaźników ▪ stopień kontraktowania i wydatkowania środków
Realizacja naborów, w tym: harmonogram, z kryteriami procedury wyboru operacji zainteresowanie społeczne naborem	Zarząd / podmiot zewnętrzny / ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ informacje z naborów ▪ strona internetowa LGD – licznik pobrań informacji o naborze ▪ listy doradztwa ▪ procedury wyboru operacji i realizacji projektów grantowych ▪ protokoły Rady ▪ ankiety - wnioskodawcy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I kwartał 2019 / (pomiar: lipiec 2016 – grudzień 2018) ▪ IV kwartał 2023 / (cały okres programowania) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność działań z harmonogramem ▪ dostępność informacji oraz poziom zainteresowania społeczności podejmowaniem działań w ramach naborów ▪ jasność, przejrzystość, aktualność kryteriów ▪ spójność i trafność rozwiązań proceduralnych
Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu				
Szkolenia LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności ▪ ankieta oceniająca ▪ plan szkoleń 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów rocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ harmonogram szkoleń ▪ frekwencja

Doradztwo LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ lista doradztwa ▪ informacje od instytucji wdrażającej o zawartych umowach i wypłatach ▪ ankieta oceniająca doradztwo ▪ listy wybranych operacji ▪ ocena doradztwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów rocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ilość i jakość świadczonych usług doradczych przez LGD
Zainteresowanie działalnością LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ strona internetowa LGD ▪ listy ze spotkań aktywizacyjnych ▪ ankiety kierowane do lokalnej społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach rocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ licznik wejść na www ▪ frekwencja na spotkaniach ▪ efektywność realizacji planu komunikacji
Działalność organów LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ listy obecności z posiedzeń 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów rocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frekwencja na posiedzeniach
Elementy wdrażania LSR podlegające monitorowaniu				
Realizacja LSR oraz budżetu LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matryca celów LSR ▪ plan działania ▪ informacje od instytucji wdrażającej o zawartych umowach i wypłatach ▪ listy wybranych operacji ▪ ankieta monitorująca ▪ rozliczenie projektów grantowych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach rocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osiągnięcie wskaźników ▪ budżety na projekty konkursowe, grantowe, projekty współpracy, funkcjonowanie LGD
Nabory wniosków o przyznanie pomocy	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ harmonogram naborów ▪ informacje z naborów wniosków ▪ plan komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach rocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ogłaszanie konkursów wg harmonogramu ▪ wykorzystanie środków ▪ ilość osób korzystających z doradztwa LGD
Projekty grantowe LGD	Pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ plan działania ▪ ankieta monitorująca ▪ karta kontrolna grantu ▪ listy wybranych grantobiorców 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco (sporządzanie raportów w odstępach rocznych) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ponoszenie wydatków zgodnie z umowami ▪ terminowość realizacji zadań grantowych

Uzyskane dane z prowadzonego monitoringu pozwolą odnosić osiągnięte efekty do zaplanowanych w sposób ciągły, co z kolei nie dopuści do odstąpienia od założonego planu działania, szkoleń czy komunikacji.

Uzyskane z ewaluacji wyniki prezentowane będą w formie raportów ewaluacyjnych zawierających w sobie zalecenia – konkretne rekomendacje wskazujące:

- usprawnienia prowadzonych działań i procesów, które pozwolą skrócić czas ich realizacji lub poprawić efekt,
- niepotrzebne działania, które pochłaniają środki finansowe, czas i energię, a nie przynoszą efektów wskaźnikowych,
- działania wykonywane niewłaściwie - niezgodnie ze statutem, z planem szkoleń, komunikacji czy działania, procedurami,
- propozycję nowych rozwiązań proceduralnych i organizacyjnych,
- propozycję działań pozwalających na lepsze zrozumienie procedur i prowadzonych działań,
- słabe i mocne strony sposobu osiągania założonych wskaźników, realizacji działań, kontaktu z wnioskodawcami i mieszkańcami,
- inne aspekty, których nie udało się przewidzieć na tym etapie.

Sposób wykorzystania wyników z:

- monitoringu – w przypadku odstępstw od założonych planów polegać będzie na powrocie do pierwotnych założeń lub w wyniku znaczących przeszkód zmiany tych planów bez uszczerbku i zagrożenia dla wdrożenia LSR.

Zasadniczo ma za zadanie utrzymanie tempa pracy i właściwego kierunku podejmowanych działań, może też wskazać działania nadprogramowe, zbędne lecz nie będzie powodował ingerencji w zakres proceduralny.

- ewaluacji - wymagać będzie głębszych analiz i wprowadzenia zmian naprawczych. Wymagać zatem będzie interwencji w brzmienie regulaminów, procedur, planów, statutu czy LSR BL, co z kolei musi odbywać się z zachowaniem warunków opisanych w przepisach prawnych i zapisów umów ramowej i na funkcjonowanie. Istotne jest, aby przy zmianach tych zachować warunki opisane w LSR BL takie jak: udział lokalnej społeczności czy procedury zmiany kryteriów, LSR BL, itp.

Zatem sposób wykorzystania wyników z ewaluacji polegać będzie na:

1. przygotowaniu projektów zmian,
2. konsultacji projektów zmian z lokalną społecznością i właściwymi organami LGD BL,
3. zatwierdzenia zmian przez właściwy organ – Zarząd lub Walne Zebranie Członków,
4. zaopiniowania zmian z Zarządem Województwa Lubuskiego – ewentualnej zmianie umów,
5. wdrożenia zmian.

W ramach przeprowadzanych w latach 2019 i 2023 ewaluacji planuje się zastosowanie następujących kryteriów ewaluacyjnych:

I. Funkcjonowanie LGD BL

- a. Adekwatność zadań do regulaminu biura
 - Przestrzeganie podległości służbowej
 - Przestrzeganie zakresów obowiązków
 - Zachowanie terminów
- b. Skuteczność szkoleń
 - Skuteczność działań informacyjnych (koszty do frekwencji)
 - Frekwencja na szkoleniach
 - Liczba uczestników szkoleń zadowolona z ich zakresu, sposobu przekazu
 - Liczba uczestników szkoleń, którzy nabyli wiedzę na temat pozyskania pomocy
- c. Skuteczność doradztwa
 - Liczba osób, którym udzielono indywidualnego doradztwa
 - % osób, którym udzielono wsparcia wśród beneficjentów
 - Prawdliwość udzielanych informacji
- d. Prawdliwość realizacji zapisów statutu, regulaminów, procedur przez poszczególne organy
 - Zgodność uchwał z zakresami działań
 - Frekwencja na posiedzeniach
- e. Terminowość realizacji budżetu i wskaźników
 - Przestrzeganie działań budżetu
 - Zgodność osiągniętych wskaźników z planem komunikacji
 - Zgodność osiągniętych wskaźników z planem szkoleń
- f. Rozpoznawalność LGD BL
 - Rozpoznawalność logo

- Rozpoznawalność nazwy
- Identyfikacja działalności
- Opinia na temat działalności

2. Wdrażanie LSR BL

- a. Skuteczność osiągania celów
 - Wartość wskaźnika produktu w stosunku do adekwatnej części budżetu
 - Wartość wskaźnika rezultatu
 - Wartość wskaźnika oddziaływania (ewaluacja ex-post)
 - Wskaźniki sprawozdawcze
- b. Trwałość realizowanych wskaźników
- c. Prawidłowość kontraktowania środków
 - Zachowanie budżetów poszczególnych przedsięwzięć
 - Zachowanie terminów określonych w planie działania
- d. Skuteczność ogłoszeń o naborze
 - Określenie grup odbiorców w kontekście źródła informacji
 - Kompletność informacji zawartej w ogłoszeniu
 - Zrozumienie ogłoszenia
- e. Spójność rozwiązań proceduralnych
 - Kompleksowość rozwiązań
 - Brak luk proceduralnych
 - Jednoznaczność zapisów
 - Adekwatność i aktualność kryteriów w stosunku do diagnozy, wskaźników i celów

XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Odnosząc się do art. 49 Ustawy Prawo Ochrony Środowiska stwierdzono, że LSR BL wyznacza ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w tym realizowanych na obszarach objętych formami ochrony przyrody, z których najcenniejszymi są Drawieński Park Narodowy, Łagowski Park Krajobrazowy, Pszczewski Park Krajobrazowy oraz 20 obszarów Natura 2000, konieczne było przeanalizowanie zapisów pod kątem ewentualnego spełnienia kryteriów kwalifikujących dokument do oceny oddziaływania na środowisko.

W wyniku analizy stwierdzono, że w LSR BL znalazły się zapisy pozwalające na realizację przedsięwzięć lub działań mogących potencjalnie znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko. Poddano zatem analizie relacje zapisów LSR BL do obowiązujących na terenie woj. lubuskiego innych dokumentów strategicznych, które przed przyjęciem poddano strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Stwierdzono, iż dokumentami strategicznymi, które mają zbliżony zakres i podobny stopień szczegółowości, dla których przeprowadzona analiza uwzględniła wszystkie skutki mogące wystąpić w związku z realizacją LSR BL, są: Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 i Regionalny Program Operacyjny. Na podstawie powyższego wystąpiono do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim oraz Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wielkopolskim z wnioskami o odstąpienie od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, zaznaczając, że:

- opracowywana LSR BL będzie stanowić instrument realizacji założeń zbieżnych w celach ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 i Regionalnym Programem Operacyjnym,

- zadania wdrażane za pośrednictwem LSR BL mogą dotyczyć tylko niewielkich inwestycji, gdyż środki dystrybuowane w tym programie są stosunkowo niewielkie, zbyt skromne na średnie i większe inwestycje, co pozwala wykluczyć oddziaływanie skumulowane i transgraniczne,
- poszczególne inwestycje realizowane w ramach LSR BL będą podlegały procesom uzgadniania z organami uprawnionymi do wydawania decyzji/opinii, co wyeliminuje wystąpienie ewentualnego negatywnego wpływu np. na zachowanie dziedzictwa kulturowego czy na środowisko przyrodnicze.
- brak jest szczegółowych parametrów przedsięwzięć inwestycyjnych (jest to zależne od wniosków - przyszłych beneficjentów), takich jak ich lokalizacja, typ, skala czy też powierzchnia zabudowy inwestycji i nie jest możliwe wykonanie szczegółowej oceny oddziaływania LSR BL na środowisko, gdyż niemożliwa jest pełna kwantyfikacja oddziaływań.

Na podstawie złożonych wniosków Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim uzgodnił odstąpienie od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, uzasadniając swe postanowienia zbieżnością zadań i stopnia szczegółowości z innymi dokumentami, dla których przeprowadzona analiza uwzględniała wszystkie skutki mogące wystąpić w związku z realizacją LSR BL, a Lubuski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gorzowie Wielkopolskim wskazał, iż jego zdaniem LGD BL nie ma obowiązku przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W związku z powyższym, w myśl art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (jt. Dz. U. Z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.), LGD BL jako organ opracowujący LSR BL, po uzgodnieniu z właściwymi organami, postanowił odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, gdyż uznał, że realizacja postanowień danego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko.

Załącznik nr I do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020

– Procedura aktualizacji LSR

Tabela 30. Etapy procedury zmiany LSR BL

Lp.	Etap	Podmiot	Czas
1	• Wniosek o zmianę LSR BL	<ul style="list-style-type: none"> • grupa 10 mieszkańców • pracownik odpowiedzialny za zmiany LSR BL • Rada • Komisja Rewizyjna 	• okres realizacji LSR BL
2	• Weryfikacja zgodności wniosku o zmianę LSR BL z zapisami umowy ramowej	• Zarząd	• do 7 dni
3	• Opracowanie projektu poprawionej lub zmienionej LSR BL	• pracownik odpowiedzialny za zmiany LSR BL	• do 7 dni
4	<ul style="list-style-type: none"> • Opublikowanie projektu poprawionej lub zmienionej LSR BL na stronie internetowej www.bramalubuska.pl • Powiadomienie członków LGD BL o publikacji 	• pracownik odpowiedzialny za zmiany LSR BL	• 7 dni
5	• Zgłaszanie uwag	<ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD BL • organy LGD BL • członkowie LGD BL 	
6	• Przeprowadzenie konsultacji metodą jakościową z mieszkańcami LGD BL (co najmniej 3 spotkania)*	<ul style="list-style-type: none"> • Zarząd • pracownik odpowiedzialny za zmiany LSR BL 	• do 14 dni
7	• Opracowanie zestawienia uwag i opinii	• pracownik odpowiedzialny za zmiany LSR BL	• 7 dni
8	• Prezentacja projektu poprawionej lub zmienionej LSR BL i zestawienia uwag i opinii na posiedzeniu Zarządu	• Zarząd	• podczas trwania posiedzenia Zarządu
9	• Ustalenie ostatecznego brzmienia projektu LSR BL		
10	• Zatwierdzenie projektu LSR BL		

LSR BL została przygotowana z udziałem lokalnej społeczności, zatem zmiany tego dokumentu wymagają co najmniej jednej formy konsultacji społecznej. Jedynym właściwym organem do zatwierdzania zmian LSR BL jest Zarząd LGD BL. W związku z tym, że LSR BL stanowi załącznik do umowy ramowej po przyjęciu przez Zarząd nowego brzmienia dokumentu konieczne będzie podpisanie aneksu do umowy z ZWL.

Przypuszczalne przyczyny zmiany LSR BL to: zmiana przepisów regulujących realizację LSR BL, propozycje ulepszeń, wynik prowadzonego monitorowania lub ewaluacji, pojawienie się nowych potrzeb lokalnej społeczności, błędy edytorskie.

Wniosek o zmianę LSR BL musi zawierać wskazanie:

- wady lub
- propozycji ulepszenia lub
- konieczności zmiany
- oraz uzasadnienie wnioskowanej zmiany
- i wskazanie rozdziałów, podrozdziałów i załączników, których dotyczy zmiana.

Przebieg procesu aktualizacji LSR BL zaprezentowano w *Tabeli 30*.

*w przypadku znaczących zmian dotyczących struktury celów i przedsięwzięć LSR BL

Załącznik nr 2 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020

— Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu

Monitoring i ewaluacja będą dotyczyły: funkcjonowania LGD BL, wdrażania LSR BL.

A. Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji:

1. Pracownicy biura LGD
2. Organ zarządczy, decyzyjny oraz kontrolny
3. Realizacja zadań dot. funkcjonowania, w tym ocena działalności LGD

B. Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji

1. Realizacja LSR, w tym: celów, przedsięwzięć, wskaźników, wydatkowania budżetu
2. Realizacja naborów, w tym: harmonogram, kryteria i procedury wyboru operacji, zainteresowanie społeczne naborem

C1 Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu

1. Szkolenia LGD
2. Doradztwo LGD
3. Zainteresowanie działalnością LGD
4. Działalność organów LGD

C2 Elementy wdrażania LSR podlegające monitorowaniu

1. Realizacja LSR oraz budżetu LGD
2. Nabory wniosków o przyznanie pomocy
3. Projekty grantowe LGD

D. W ramach przeprowadzanych w latach 2019 i 2023 ewaluacji planuje się zastosowanie następujących kryteriów ewaluacyjnych:

1. Funkcjonowanie LGD BL
 - a. Adekwatność zadań do regulaminu biura
 - Przestrzeganie podległości służbowej

- Przestrzeganie zakresów obowiązków
 - Zachowanie terminów
- b. Skuteczność szkoleń
 - Skuteczność działań informacyjnych (koszty do frekwencji)
 - Frekwencja na szkoleniach
 - Liczba uczestników szkoleń zadowolona z ich zakresu, sposobu przekazu
 - Liczba uczestników szkoleń, którzy nabyli wiedzę na temat pozyskania pomocy
 - c. Skuteczność doradztwa
 - Liczba osób, którym udzielono indywidualnego doradztwa
 - % osób, którym udzielono wsparcia wśród beneficjentów
 - Prawdliwość udzielanych informacji
 - d. Prawdliwość realizacji zapisów statutu, regulaminów, procedur przez poszczególne organy
 - Zgodność uchwał z zakresami działań
 - Frekwencja na posiedzeniach
 - e. Terminowość realizacji budżetu i wskaźników
 - Przestrzeganie działań budżetu
 - Zgodność osiąganych wskaźników z planem komunikacji
 - Zgodność osiąganych wskaźników z planem szkoleń
 - f. Rozpoznawalność LGD BL
 - Rozpoznawalność logo
 - Rozpoznawalność nazwy
 - Identyfikacja działalności
 - Opinia na temat działalności

2. Wdrażanie LSR BL

- a. Skuteczność osiągania celów
 - Wartość wskaźnika produktu w stosunku do adekwatnej części budżetu
 - Wartość wskaźnika rezultatu
 - Wartość wskaźnika oddziaływania (ewaluacja ex-post)
 - Wskaźniki sprawozdawcze
- b. Trwałość realizowanych wskaźników
- c. Prawdliwość kontraktowania środków
 - Zachowanie budżetów poszczególnych przedsięwzięć
 - Zachowanie terminów określonych w planie działania
- d. Skuteczność ogłoszeń o naborze

- Określenie grup odbiorców w kontekście źródła informacji
 - Kompletność informacji zawartej w ogłoszeniu
 - Zrozumienie ogłoszenia
- e. Spójność rozwiązań proceduralnych
- Kompleksowość rozwiązań
 - Brak luk proceduralnych
 - Jednoznaczność zapisów
- E. Ewaluacja, w przypadku dostrzeżenia takiej konieczności, może zostać przeprowadzona w każdej chwili dla wybranego zakresu działalności, jednak na obecną chwilę dla wskazanych elementów planuje się dwukrotną ewaluację:
- Mid-term – w pierwszym kwartale 2019 roku i obejmie okres lipiec 2016 – grudzień 2018,
 - Ex-post – w czwartym kwartale 2023 roku i obejmie cały okres programowania.
- Sposób przeprowadzenia ewaluacji definiują zastosowane metody badawcze, a będą to:
1. Metody ilościowe:
 - Ankieta internetowa
 - Ankieta papierowa
 - Sondaż
 2. Metody jakościowe:
 - Zintegrowane wywiady grupowe
 - Wywiady indywidualne
 - Moderowane spotkania otwarte.

Uzyskane z ewaluacji wyniki prezentowane będą w formie raportów ewaluacyjnych zawierających w sobie zalecenia – konkretne rekomendacje wskazujące:

- usprawnienia prowadzonych działań i procesów, które pozwolą skrócić czas ich realizacji lub poprawić efekt,
- niepotrzebne działania, które pochłaniają środki finansowe, czas i energię, a nie przynoszą efektów wskaźnikowych,
- działania wykonywane niewłaściwie - niezgodnie ze statutem, z planem szkoleń, komunikacji czy działania, procedurami,
- propozycję nowych rozwiązań proceduralnych i organizacyjnych,
- propozycję działań pozwalających na lepsze zrozumienie procedur i prowadzonych działań,
- słabe i mocne strony sposobu osiągania założonych wskaźników, realizacji działań, kontaktu z wnioskodawcami i mieszkańcami,
- inne aspekty, których nie udało się przewidzieć na tym etapie.

Załącznik nr 3 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020

– Plan działania

CEL OGÓLNY 1.0	Lata	2015-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie / zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1.1 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do towarów i usług														
Przedsięwzięcie 1.1.1 Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie handlu i usług konsumpcyjnych	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	5 (2) szt.	100,0%	500 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	5 (2) szt.	500 000	PROW	19.2 (realizacja LSR - konkurs)
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	11 (6) szt.	100,0%	2 000 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100%	0	11 (6) szt.	2 000 000		
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	8 szt.	100,0%	-	0 szt.	100,0%	-	0 szt.	100,0%	-	8 szt.	-		
Razem cel szczegółowy 1.1				2 500 000		0		0		2 500 000				
Cel szczegółowy 1.2 Mieszkańcy mający łatwy dostęp do rekreacji														
Przedsięwzięcie 1.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej – budowa nowych obiektów	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	93 szt.	100,0%	6 350 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	78 szt.	6 350 000	PROW	19.2 (realizacja LSR – konkurs i projekt grantowy)
	Długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych	0,5 km	100,0%		0 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		15 szt.			
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	15 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		15 szt.			
Razem cel szczegółowy 1.2				6 350 000		0		0		6 350 000				
Cel szczegółowy 1.3 Silna tożsamość lokalna mieszkańców														
Przedsięwzięcie 1.3.1 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	Liczba przygotowanych projektów współpracy ¹	1 szt.	100,0%	95 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	1 szt.	95 000	PROW	19.3 (projekt współpracy - międzynarodowy)
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy ¹	1 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		1 szt.			
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	1 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		1 szt.			
	Liczba szkoleń	45 szt.	90,0%	900 000	5 szt.	100,0%	1 080 000	0 szt.	100,0%	537 500	50 szt.	2 517 500		
	Liczba wydarzeń/imprez	3 szt.	60,0%		2 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		5 szt.			

	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD ²	10 osobodni	41,7%		10 osobodni	83,4%		4 osobodni	100,0%		24 osobodni			
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa ²	90 szt.	90,0%		10 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		100 szt.			
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	15 szt.	90,0%		5 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		20 szt.			
Razem cel szczegółowy 1.3					995 000		1 080 000		537 500		2 612 500			
Razem cel ogólny 1.0					9 845 000		1 080 000		537 500		11 462 500			
CEL OGÓLNY 2.0	Lata	2015-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie / zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 2.1 Mieszkańcy i ogół ludności kupujący lokalne surowce i produkty														
Przedsięwzięcie 2.1.1 Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie pozyskiwania i/lub przetwarzania lokalnych surowców i/lub produktów	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	2 (1) szt.	100,0%	200 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	2 (1) szt.	200 000	PROW	19.2 (realizacja LSR - konkurs)
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	5 (3) szt.	100,0%	950 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	5 (3) szt.	950 000		
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	3 szt.	100,0%	-	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	3 szt.	-		
Razem cel szczegółowy 2.1					1 150 000		0		0		1 150 000			
Razem cel ogólny 2.0					1 150 000		0		0		1 150 000			
CEL OGÓLNY 3.0	Lata	2015-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie / zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 3.1 Turyści zainteresowani usługami turystycznymi														
Przedsięwzięcie 3.1.1 Podjęcie lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych	Liczba nowych miejsc noclegowych ³	50 szt.	100,0%	-	0 szt.	100,0%	-	0 szt.	100,0%	-	50 szt.	-	PROW	19.2 (realizacja LSR - konkurs)
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	6 (3) szt.	100,0%	600 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	6 (3) szt.	600 000		

	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej)	12 (6) szt.	100,0%	2 400 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	12 (6) szt.	2 400 000		
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	9 szt.	100,0%	-	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100,0%	0	9 szt.	-		
Razem cel szczegółowy 3.1				3 000 000			0			0		3 000 000		
Cel szczegółowy 3.2 Turyści zainteresowani atrakcjami turystycznymi														
Przedsięwzięcie 3.2.1 Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej – budowa nowych obiektów	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	0 szt.	0,0%	0	15 szt.	100,0%	300 000	0 szt.	100,0%	0	15 szt.	300 000	PROW	19.2 (realizacja LSR - projekt grantowy)
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	0 szt.	0,0%		5 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		5 szt.			
Przedsięwzięcie 3.2.2 Promocja atrakcji turystycznych	Liczba przygotowanych projektów współpracy ¹	1 szt.	100,0%	171 000	0 szt.	100,0%	0	0 szt.	100%	0	1 szt.	171 000	PROW	19.3 (projekt współpracy - regionalny)
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy ¹	1 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		1 szt.			
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	1 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		0 szt.	100,0%		1 szt.			
Razem cel szczegółowy 3.2				171 000			300 000			0		471 000		
Razem cel ogólny 3.0				3 171 000			300 000			0		3 471 000		
Razem LSR				14 166 000			1 380 000			537 500		16 083 500		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania Realizacja LSR	
												6 650 000	50,0%	

¹ – wskaźniki produktu (dotyczy przedsięwzięć: 1.3.1, 3.2.2), które mierzą różne zjawiska, ale realizowane są w obrębie jednej puli finansowej, w związku z tym scalono pola „Razem planowane wsparcie w PLN”.

² – wskaźniki produktu (dotyczy przedsięwzięcia 1.3.1), które mierzą zadania realizowane przez biuro LGD BL, których budżet zawiera się w budżecie mierzonym przez wskaźnik Liczba miesięcy pracy biura, w związku z tym w polach „Razem planowane wsparcie w PLN” wstawiono znak „-”.

³ – wskaźnik produktu (dotyczy przedsięwzięcia 3.1.1), którego budżet zawiera się w obrębie innych wskaźników: Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej), Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa, w którym utworzono miejsce pracy (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej), Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa, w którym utrzymano miejsce pracy (w tym przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej), w związku z tym w polach „Razem planowane wsparcie w PLN” wstawiono znak „-”.

Załącznik nr 4 do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020

– Budżet LSR BL

Tabela 31. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach poszczególnych poddziałań

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)		
	PROW	Fundusz wiodący	Razem EFSI
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	13 300 000,00		13 300 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	266 000,00		266 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	2 467 500,00	EFRROW	2 467 500,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	50 000,00	EFRROW	50 000,00
Razem	16 083 500,00	EFRROW	16 083 500,00

Tabela 32. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFFROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 613 175,00	2 636 825,00		7 250 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	3 849 615,00		2 200 385,00	6 050 000,00
Razem	8 462 790,00	2 636 825,00	2 200 385,00	13 300 000,00

Załącznik nr 5 Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność STOWARZYSZENIA LGD BRAMA LUBUSKA na lata 2014-2020

– Plan komunikacji.

Tabela 33. Specyfikacja Planu komunikacji

Działania	Adresaci	Środki przekazu	2016	2017	2018	2019	2020	Wskaźniki	Rezultaty działań
Kampania informacyjna na temat założeń LSR oraz Informowanie i promocja działalności LGD BL	Ogół zainteresowanych - potencjalni przyszli wnioskodawcy (z naciskiem na grupy defaworyzowane +30, 50+ i trwale bezrobotni): <ul style="list-style-type: none"> mieszkańcy obszaru LGD BL (w tym zainteresowani podjęciem działalności) JST organizacje pozarządowe przedsiębiorcy rolnicy młodzież 	Punkt informacyjny – biuro LGD BL	x	x	x	x	x	Liczba osób odwiedzających biuro beneficjentów [osoba]	Budowanie kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców. Motywowanie, pobudzanie do działania lokalnej społeczności. Wzrost zaangażowania w kształtowanie własnego otoczenia. Wzrost poczucia tożsamości z regionem. Informowanie o przedsięwzięciach wynikających z LSR. Zainteresowanie działalnością LGD BL.
		Facebook	x	x	x	x	x	Liczba artykułów internetowych informacyjnych lub promocyjnych [szt.]	
		www.bramalubuska.pl	x	x	x	x	x	Liczba osób odwiedzających stronę internetową [osoba]	
		Strony internetowe: <ul style="list-style-type: none"> Gmin Członkowskich Powiatowych Urzędów Pracy Ośrodków Pomocy Społecznej, etc. i inne (np. tablice informacyjne) 	x	x	x	x	x	Liczba stron internetowych i innych, na których umieszczono artykuły informacyjne lub promocyjne [szt.]	
		Lokalna prasa	-	x	x	x	x	Liczba artykułów [szt.]	
		Audycje/programy edukacyjne emitowane w telewizji, radio	-	x	x	x	-	Liczba audycji emitowanych w lokalnych mediach [szt.]	

	<ul style="list-style-type: none"> • bezrobotni 	Wydarzenia eventowe	x	x	x	x	x	Liczba zrealizowanych konkursów, przedsięwzięć kulturalno- edukacyjnych [szt.]	
Przekazywanie szczegółowych informacji dotyczących warunków i zasad udzielania pomocy	<p>Ogół zainteresowanych - potencjalni przyszli wnioskodawcy (z naciskiem na grupy defaworyzowane +30, 50+ i trwale bezrobotni):</p> <ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy obszaru LGD BL (w tym zainteresowani podjęciem działalności) • JST • organizacje pozarządowe • przedsiębiorcy • rolnicy • młodzież • bezrobotni 	Facebook	x	x	x	x	-	Liczba artykułów internetowych o treściach informacyjnych [szt.]	Zwiększenie poziomu wiedzy ogólnej i szczegółowej dotyczącej PROW 2014-2020, w tym zapewnienie informacji dotyczących warunków i trybu przyznawania pomocy dla potencjalnych beneficjentów w zakresie praktycznej wiedzy o sposobie przygotowania wniosków o przyznanie pomocy, w tym informowanie o procedurach naboru, wyboru operacji i stosowanych kryteriach wyboru operacji.
		www.bramalubuska.pl	x	x	x	x	-	Liczba osób odwiedzających stronę [osoba]	
		Strony internetowe: <ul style="list-style-type: none"> • Gmin Członkowskich • Powiatowych Urzędów Pracy • Ośrodków Pomocy Społecznej, etc. i inne (np. tablice informacyjne) 	x	x	x	x	-	Liczba stron internetowych i innych, na których zamieszczono informację [szt.]	
		Doradztwo	x	x	x	x	-	Liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa [szt.]	
		Spotkania informacyjne	x	x	x	x	-	Liczba uczestników spotkań [osoba] Liczba materiałów informacyjnych i promocyjnych (np. plakaty, ulotki, broszury, prezentacje, długopisy, itp.)	
Informowanie o rezultatach realizacji LSR	<ul style="list-style-type: none"> • ogół mieszkańców obszaru LGD BL • potencjalni Beneficjenci • beneficjenci 	Facebook	x	x	x	x	x	Liczba informacji na portalu społecznościowym - Facebook [szt.]	Informowanie zainteresowanych o wynikach naborów. Informowanie ogółu społeczeństwa o stanie realizacji LSR. Pobudzenie do aplikowania.
		www.bramalubuska.pl						Liczba informacji na stronie internetowej LGD BL [szt.]	
Zapewnienie odpowiedniej wizualizacji PROW 2014-2020, LGD BL	<ul style="list-style-type: none"> • ogół społeczeństwa • potencjalni beneficjenci • beneficjenci • instytucje zaangażowane pośrednio i bezpośrednio we wdrażanie LSR 	Materiały promocyjne	x	x	x	x	x	Liczba nośników znaków UE, PROW, LEADER [szt.]	Zwiększenie rozpoznawalności znaku LGD BL. Zbudowanie i utrzymanie wysokiej rozpoznawalności EFRROW i PROW 2014-2020 na tle innych programów oraz funduszy europejskich.
Uzyskanie informacji zwrotnej na temat jakości usług świadczonych przez LGD BL	<ul style="list-style-type: none"> • potencjalni beneficjenci • beneficjenci • uczestnicy szkoleń 	Ankieta monitorująca pracę biura	x	x	x	x	-	Liczba ankiet oceniających pracę biura [szt.]	Podniesienie jakości usług świadczonych przez LGD BL.
		Ankieta monitorująca jakość doradztwa prowadzonego przez pracowników biura	x	x	x	x	-	Liczba ankiet oceniających jakość prowadzonego doradztwa [szt.]	
Uzyskanie informacji zwrotnej na temat realizacji LSR	<ul style="list-style-type: none"> • potencjalni beneficjenci • beneficjenci • Urząd Marszałkowski Woj. Lubuskiego 	Ankieta monitorująca	-	x	x	x	x	Liczba ankiet monitorujących realizację operacji przez beneficjentów [szt.]	Monitorowanie stopnia realizacji poszczególnych operacji przez beneficjentów oraz stanu wdrażania LSR.
		Raport - stan wdrażania – ZWL	-	x	x	x	x	Liczba raportów – stan wdrażania z ZWL [szt.]	